

T.C
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AİŞE TEYMUR'UN MODERN ŞİİRDEKİ YERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Neşe ERBAŞ

Enstitü Anabilim Dalı: TEMEL İSLAM BİLİMLERİ
Enstitü Bilim Dalı: TEMEL İSLAM BİLİMLERİ

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ALABALIK

HAZİRAN 2019

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AİŞE TEYMUR'UN MODERN ŞİİRDEKİ YERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Neşe ERBAŞ (157213020)

Enstitü Anabilim Dalı: TEMEL İSLAM BİLİMLERİ
Enstitü Bilim Dalı: TEMEL İSLAM BİLİMLERİ

Bu tez 19/06/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/~~oyçokluğu~~ ile kabul edilmiştir.

	Adı SOYADI	Kanaati			İmza
Jüri Başkanı (Danışman)	Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ALABALIK	☒ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Abdussamet BAKKALOĞLU	☒ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Şamil ŞAHİN	☒ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BEYAN BELGESİ

Tez Başlığı: Aİşe Teymur'un Modern Şiirdeki Yeri

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın toplam 89 sayfalık kısmına ilişkin aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve 09/06/2019 tarihinde aşağıda ismi yazılı araştırma görevlisi tarafından şahsıma iletilen Turnitin intihal tespit programı raporuna göre tezimin benzerlik oranı % 15

Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç,
2. Alıntılar dâhil,
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

İmza

Adı SOYADI : Neşe ERBAŞ
Öğrenci Numarası : 157213020
Ana Bilim Dalı : Temel İslam Bilimleri
Programı : Tezli Yüksek Lisans
Türü : () Proje (X) Yüksek Lisans Tezi () Doktora Tezi

Taramayı Yapan

Danışman

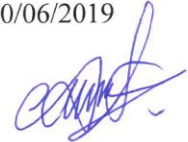
Dr. Öğr. Üyesi Hacı Bayram BAŞER

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ALABALIK

10/06/2019

10/06/2019

ÖNSÖZ

Arap kültür dünyasının en önemli ülkesi Mısır, tarihte birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi ile 1517 yılında Osmanlı Devleti'nin idaresine giren Mısır, 19. Yüzyıl'a gelindiğinde, siyasi, toplumsal ve kültürel açıdan pek çok gelişmeye tanık olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin 1805-1848 yılları arasındaki Mısır valisi olarak görev yapan Mehmed Ali Paşa, birçok tarihçi tarafından Modern Mısır'ın kurucusu olarak kabul edilmektedir. Onun döneminde Mısır, Arap-İslam kültürü ile Batı kültürünü uzlaştırmak isteyen birçok reforma şahit olmuştur. Nitekim 1820 yılın'da Bulak Matbaası'nın kuruluşunu diğer özel matbaaların kuruluşu izlemiş, bu matbaaların da katkısıyla çeviri hareketi canlanmış, yayımlanan dergi ve gazete sayıları artmış; modern okulların kurulmasıyla da eğitim gelişip yaygınlaşmıştır. Modern Mısır'ın kültürel, altyapısını kurmaya yönelik bu reformların fikrî alt yapısını hazırlayan entelektüellerin başında Rifâ'a et-Tahtâvî gelmektedir.

Bu dönem edebiyat alanında da önemli gelişmelere sahne olmuştur. Şiir açısından bakıldığında 19.yüzyılın son çeyreğine damgasını vuran şiir akımı “neo-klasik” olarak nitelendirilmektedir. Batı etkisi karşısında bir tür öze dönüş özelliği taşıyan bu akımın öncüleri Mısırlı Mahmud Sami el-Bârûdî ve çağdaşı Aîşe Teymur'dur.

Kadın entelektüel edebî akımının önde gelen şahsiyeti olarak da kabul edilen Aîşe Teymur, hem Mısır modern kadın uyanışının öncülerinden biri hem de önemli bir yazar ve şairdir. Kendisi Arapça, Türkçe ve Farsça şiirler yazan “üç dilli şair” olarak çağının nadir kadın şahsiyetlerinden biridir. Aîşe Teymur'un eserleri, şiir ve nesir olarak çağının Arap kadın yazar ve şairlerine örnek olmuştur.

Aîşe Teymur'un modern Mısır şiirindeki yerini inceleyen tezimiz bir giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın konusu, gayesi ve metodu belirtilmiştir. Birinci bölümde, Aîşe Teymur'un yaşadığı dönemin siyasal, sosyal ve kültürel özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde, Aîşe Teymur'un hayatı, edebî kişiliği ve şiirlerinin özelliği ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise Aîşe Teymur'un Arapça Divanı olan “Hilyetü't-tırâz” adlı eseri incelenmiştir.

Tezimin her aşamasındaki katkılarından dolayı düzenlenmesinde değerli destek ve önerilerini esirgemeyen, Dr. Öğretim Üyesi Abdussamet Bakkaloğlu hocama aynı zamanda tezin konu tespiti de dâhil olmak üzere, yüksek lisans boyunca birikimlerinden istifade ettiğim değerli hocam Prof. Dr. Abdurrahman Özdemir'e teşekkürlerimi ve saygılarımı sunuyorum.

Neşe ERBAŞ

10/06/2019

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	v
ÖZET	vi
SUMMARY	vii
GİRİŞ	1
Çalışmanın Konusu	1
Çalışmanın Amacı	1
Çalışmanın Önemi	1
Araştırmanın Yöntemi ve Literatür Değerlendirmesi	1
Bölüm 1. Aişe Teymur'un Yetiştği Çevre Ve Dönem	3
1.1.XIX. Yüzyılın Siyasi Yapısı	3
1.2. Aişe Teymur'un Yaşadığı Dönem	4
1.3. XIX. Yüzyıldaki Reformlar	5
1.4. Sosyo - Kültürel Yapı	7
1.4.1. Sosyal Hareketlilik	11
1.4.2. Aişe Teymur'un Sosyal Rolü	12
1.5. XIX. Yüzyıl Mısır'ında Kültür ve Eğitim	12
1.5.1. XIX. Yüzyıl Mısır'ında Eğitim	14
1.5.2. Kadın Eğitimi	15
1.5.3. XIX. Yüzyıl Mısır'ındaki Eğitimli Kadın	15
1.5.4. Aişe Teymur'un Kızların Eğitimine Bakışı	17
1.6. Aişe Teymur ve Feminist Söylem	17
1.7. Ailesi	20
Bölüm 2. Hayatı Ve Edebi Kişiliği	29
2.1. Aişe Teymur'un Hayatı ve Edebi Kişiliği	29
2.2. Edebiyatta Değişim	32
2.2.1. Şiir'de Yenilik	34
2.3. Tesettür ve Açıklık	34
2.4. Aişe Teymur'un Eserlerine Yönelik Eleştiriler	35
2.5. Eserleri	38
2.5.1 Mir'âtü't Teemül Fi'l Umûr	39
2.5.2. <i>Netâi 'cû'l Ahvâli Fi'l Akvâli Ve'l - Efâl</i>	43
2.5.3. Türkçe Divanı <i>Şükûfe</i>	44

2.5.4. Arapça Divanı <i>Hilyetü't- Tırâz</i>	44
Bölüm 3. <i>HILYETÜ'T TIRAZ</i>	51
SONUÇ	85
KAYNAKÇA	87
ÖZGEÇMİŞ	91

KISALTMALAR

B: Bin, ibn

DED: Doğu Ekonomi Derneği

TDV: Türkiye Diyanet Vakfı

FMF: Fetat Mısrı'ı Fett Derneği

ÖZET

Tezin Başlığı: Aîşe Teymur'un Modern Şiirdeki Yeri	
Tezin Yazarı: Neşe ERBAŞ	Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ALABALIK
Kabul Tarihi: 19.06.2019	Sayfa Sayısı: vii+88
Anabilim Dalı: Temel İslam Bilimleri	Bilim Dalı: Temel İslam Bilimleri
19. yüzyılın ikinci yarısına damgasını vuran Mısır'lı şair Aîşe Teymur, 19.Yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında genel olarak edebiyatta özel olarak da “Modern Arap Edebiyatı”nın nadir kadın Müslüman şahsiyetlerinden birisidir. Çağdaşları el-Barûdî ve es-Saâtî ile beraber Aîşe Teymur'un edebî sahada ortaya koymuş olduğu eserler, söz konusu dönem Mısır edebiyatının en yüksek seviyeli ürünlerini yansıtmaktadır. “Kadın uyanışının öncüsü” olarak da gösterilen Aîşe Teymur, aynı zamanda modern tarihçilerin ifade ettiği gibi Hidiv İsmail döneminin sosyal ve edebî alandaki reformlarının öncülerinden biri olarak da gösterilmektedir. Aîşe Teymur, şiir alanındaki Arapça Divanı “<i>Hilyetü 't-tırâz</i>”ın yanı sıra Türkçe ve Farsça şiirler de yazması sebebiyle “üç dilli şair” olarak adlandırılmış olup, nesir alanında da üç değerli eser bırakmıştır. Bunlar “<i>Netâicü 'l-ahvâl fi 'l-akvâli ve 'l-ef'âl</i>”, “<i>el-Likâ ba 'de 'ş-şetât</i>” ve “<i>Mir 'âtü 't-teemmül fi 'l-umûr</i>”dur. Manzum eserlerini daha çok medih, mersiye ve gazel tarzında yazmış olan Aîşe Teymur'un şiirinde “gazel” divanının üçte birini teşkil etmektedir. Kendisinden önceki kadın şairlerinin ifade edemediği şekilde duygularını cesaretle ifade etmiş olması, onu kendisinden sonra gelen şairler ve edebiyatçılar açısından çığır açan ve ilham kaynağı olan bir öncü konumuna yükseltmiştir. Sosyal konuları içeren şiirlerinde Barûdî'nin üslûp, teşbih ve kinaye'de izlediği yolu takip etmiş olan Aîşe'nin edebi üslûbu'nun etkisi, öğrencilerinden Emine Necib ve Bâhise el-Bâdiye'de açıkça gözükmektedir.	
Anahtar Kelimeler: Aîşe Teymur, Mısır, <i>Hilyetü 't- tıraz</i> , Modern Arap Edebiyatı	

SUMMARY

Thesis Title: Aisha Teymur's Position in Modern Poetry	
Thesis Author: Neşe ERBAŞ	Advisor: Dr. Öğrt. Üyesi Ahmet ALABALIK
Acceptance: 19.06.2019	Total Number of Pages: vii+88
Department: Temel İslam Bilimleri	Field of Study: Temel İslam Bilimleri
Aisha Teymur who left her mark on the second half of the 19th century is one of the rare female Muslim figures in the field of literature especially in "Modern Arabic Literature" in the late 19th and early 20th centuries. The works that Aisha Teymur asserted with al-Barûdî and es-Saâtî who are her contemporaries in the literary field reflects the most precious and rare works of Egyptian literature in the period in question. In addition to being shown as 'the pioneer of women's awakening', Aisha Teymur has also been portrayed as one of the initials of the social and literary reforms in the Khedive Ismail era, as modern historians have pointed out. Aisha Teymur was named as a trilingual poet due to the fact that she wrote poetry in Turkish and Persian as well as her Arabic divan "<i>Hilyetu't-tiraz</i>" and she left three valuable works in prose (nesir) field. These are following as: "<i>Netâici'l-ahvâl fi'l-akvâl ve'l-ef'âl</i>", "<i>el-Likâ ba'de's- şetât</i>" and "<i>Mir'âtü't-teemmül fi'l-umûr</i>". The poem of Aisha Teymur, who wrote her poetical (<i>manzum</i>) works mostly in the style of praise (<i>medih</i>), elegy (<i>mersiye</i>) and gazelle (<i>gazel</i>). The gazelle genre constitutes one-third of her divan. The fact that the writer had precisely expressed her feelings in a way that women poets could not express before has elevated her to be a groundbreaking and inspiring leader for the future poets and writers. The influence of the literary style of Aisha Teymur, who had followed the path of Barûdî in social issues contained in poems with regards to style, similitude, and allusion is evident in the works of Emine Necib and Bâhise el- Bâdiye.	
Keywords: Aisha Teymur, Egypt, <i>Hilyetü't-tirâz</i> , Modern Arabic Literature	

GİRİŞ

Çalışmanın Konusu

Tezimizin konusu Mısır’da modern kadın uyanışının öncülerinden biri olan yazar ve şair Aişe Teymur’un hayatı, edebi kişiliği, 19.Yüzyıl’da yaşadığı çevrenin sosyo-kültürel yapısı ve feminist söylemin temsilci olarak tanınmış olmasını ele aldık. Çalışmamız ayrıca Aişe Teymur’un 19. yüzyılın edebiyat ve şiir alanındaki yerini ve Arapça Divanı “*Hilyetü’t-tiraz*”ın tahlilini içermektedir.

Çalışmanın Amacı

Aişe Teymur, 19.Yüzyıl Mısır’ında yetişmiş nadir şahsiyetlerden birisidir. Kendisi Arap kadınları arasında Arapça, Farsça ve Türkçe dillerinde şiir yazan ilk kadın olarak döneminin kadınlarına örnek olmuştur. 19. Yüzyılın kadın şairleri arasında öncü olan şairimiz hakkında Türkiye’de herhangi bir tez çalışması yapılmamıştır. Ayrıca, hakkında kısa bilgi veren iki ansiklopedi maddesinin dışında, ülkemizde edebiyat alanında tanınması Prof. Dr. Yekta Saraç’ın “Türk Edebiyatının Mısır’da Unuttuğu Bir Şair Aişe İsmet Teymur” adlı makalesi ile olmuştur. Türkçe Divanı ise Dr. Abuzer Kalyoncu tarafından kaleme alınmıştır. Arapça Divanına ise bir-iki yorum dışında değinilmemiştir. Biz bu çalışmayla, 19. Yüzyıl’da Arap kadınları arasında şiirde öncü olan Aişe Teymur ve Arapça divanı ile ilgili ülkemizde çalışma yapılmamış olmasından kaynaklanan eksikliği bir nebze de olsa gidermeyi amaçladık. Bu nedenle Aişe Teymur ile ilgili ulaşabildiğimiz kaynakları, özellikle de Arap edebiyatına dair kaynakları, Aişe’nin modern şiirdeki yerini ve Arapça Divan’ını dikkate alarak bu çalışmayı hazırlayıp ilim dünyasına sunmaya çalışmış bulunmaktayız.

Çalışmanın Önemi

Aişe Teymur, 19.Yüzyıl’da modern edebiyat alanında Arap kadınlarının eser ortaya koymadığı bir dönemde şiir ve nesir yazarak Mısır modern kadın uyanışının öncüsü olmuştur. Divan şiiri alanında önemli eserler veren bir şahsiyettir. Arapça, Farsça ve Türkçe dillerinde şiir yazmış ve modern çağda edebiyatın en önemli konularından biri olan nesir alanında da eserler kaleme almıştır. Arap dünyasında bazı edebiyatçılar Aişe Teymur hakkında ansiklopedi maddeleri ve önemli eserler yazmıştır. Bunların başında Mey Ziyade’nin yazdığı “*Aişe teymur şâiretü’t-talî’a*” adlı kitap ve Mervat Hâtem’in ele aldığı eserler gelmektedir. Ülkemizde ise akademik çalışmalara konu olmamıştır. Bu yüzden bu çalışmamızı bu alanda yapmayı uygun gördük.

Araştırmanın Yöntemi ve Literatür Değerlendirmesi

“Aişe Teymur’un Modern Şiirdeki Yeri” başlığını taşıyan bu çalışma bir giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm’ de, yazarın yetiştiği dönem’in sosyal, kültürel ve siyasi yapısı hakkında bilgi verilirken, çeşitli Arapça makaleler ve yazar hakkında yazılmış olan kitaplardan istifade etmiş bulunmaktayız. İkinci bölümde, hayatı ve edebi şahsiyeti; düşünce hayatı, edebi kişiliğinin oluşumunda öncülük eden şahsiyetler, örnek olduğu kadın edebiyatçılar aynı zamanda modern Arap edebiyatındaki nesir ve şiirdeki yerini değindik ayrıca şiir türlerini kategori halinde ele almaya çalıştık. Bununla birlikte, nesir kitabı

“*Mir’âtü’t-teemmül fi’l-umûr*”ve “*Netâicü’l-ahvâl fi’l- akvâli ve’l-ef’âl*”den yararlanılmıştır. Üçüncü bölümde ise, şairin divanı ‘ndaki kasidelerin tahlilini yapılırken, Arapça divanı “ *Hilyetü’t-tıraz*”da bulunan aruz ölçüsü incelenmiş,158 tane kasidenin bahirleri ve tef’ileleri ele alınmıştır. Aişe Teymur hakkında Türkiye’de herhangi bir tez çalışması yapılmamıştır. Ayrıca, hakkında kısa bilgi veren iki İslam ansiklopedi maddesinin dışında, ülkemizde edebiyat alanında tanınması Prof. Dr. Yekta Saraç’ın “Türk Edebiyatının Mısır’da Unuttuğu Bir Şair Aişe İsmet Teymur” adlı makalesi ile olmuştur. Türkçe Divanı ise Dr. Abuzer Kalyoncu tarafından kaleme alınmıştır. Arapça Divanına ise bir-iki yorum dışında değinilmemiştir.

Bölüm 1: Aîse Teymur'un Yetiştîđi Çevre Ve Dönem

1.1. XIX. Yüzyılın Siyasi Yapısı

Frasnsız ordusu Napolyon'un liderliğinde 1798'de Mısır'a girmiş 2 Temmuz'da İskenderiye'ye ulaşmıştır. Kendisini Mısır halkının ve İslamiyet'in koruyucusu ilan eden Napolyon, Arapça bir bildiri yayımlamış, bu bildiride hem Mısır halkının bir direniş başlatmasını engellemek, hem de Osmanlı'yı karşısına almamak için, Memlûkluları yok etmek amacıyla Mısır'a geldiğini ifade etmiştir. İskenderiye'nin ele geçirilmesinden sonra Mısır'ın içlerine doğru ilerleyen Napolyon, 1798'da Memlûk ve Osmanlı direnişini kırarak Kahire'yi ele geçirip birçok ilmi yenilik gerçekleştirmiş, birçok matbaa ve gazeteler açmıştır. Bunun üzerinden çok geçmeden, İngilizler, Fransa'nın Mısır'dan çıkmasını sağlamıştır (Savran.1991:2). Ahmet Heykel "*Tetavvuru'l-edebi'l-hadîs fî- mısır*" adlı kitabında Fransa'nın Mısır'ı işgali ile başlayan ve İngilizlerin işgaline kadar devam eden dönemi "Nehda" olarak adlandırmıştır (Heykel, 1994: 26).

Bu dönemde Napolyon ile beraberindeki bilim adamları Mısır'da bir reform hareketi başlatmışlardır. Birçok ilmi ve modern icraatlar gerçekleştirip, okullar ve matbaalar açmışlardır. Mısır reformu denilince akla gelen önemli şahsiyetlerden birisi olan Mehmed Ali Paşa'nın, iktidarı ele geçirincede kadarki zaman diliminde icraat ve reformlar yapmıştır. Bu dönem birçok tarihçi tarafından Mısır'ın kalkınması ve uyanışı olarak kabul görmüştür (Atvî, 2009: 18).

Mısır'ın öneminin idrak eden tüm güçler onu kontrol altına almaya başlayınca kadar ülkeyi terk etmemişti. Yüzyıllar boyunca Türkler, Memluklar, İngilizler ve Fransızlar, Mısır'ı ele geçirmek için çabalamışlardı. 19. yüzyılın ilk yıllarına kadar süren Fransa'nın saldırıları, üç asırlık eski Memluk-Osmanlı rejiminin temellerini Mısır topraklarında sarstı. Bu süreçte, Mısırlılar kendilerini hem askeri hem de Batı medeniyetinin en yeni ürünleriyle karşı kaşıya bulmuşlardı. Sultan'ın reayasından bir fert olarak yaşayan halk, 1805'de idaresini herkese dayatarak Mehmed Ali'yi Mısır'a vali olarak seçmişti. Halkın bu seçimi karşısında Osmanlı Sultanı da kabul etmekten başka çare bulamamıştır (Korhân, 2015: 16).

Mehmed Ali, göreve geldiği ilk andan itibaren Doğu'ya hâkim olma hedeflerine ulaşmak ve modern bir devlet kurmak için çabalamaya başladı. Hayalini kurduğu modern devletin inşası yolunda kendisini tökezleten bir engel olarak gördüğü eski rejimin kalıntılarından kurtarması gerekiyordu. Bu amaçla ilk adım olarak el- Ezher şeyhlerinin popüler liderliğini ve Memlukluları yok etti Mehmed Ali, ilk önce Arap Yarımadası'nı daha sonra sırasıyla Sudan'ı ve Şam'ı ele geçirmek için ordularını harekete geçirdi. Onun emellerine ulaşmadaki bu kararlı duruşu onu özellikle İngilizlerin sömürgecilik hedeflerinin önündeki en büyük engel haline getirmekteydi. Bundan dolayı İngilizler komplolar kurmaya başladılar ve Nil'i elde etmek amacıyla, Mehmed Ali'in yükselen gücüne karşı ittifaklar yapıldı (Heykel, 1994: 26).

1.2. Aişe Teymur'un Yaşadığı Dönem

Aişe Teymur, Mehmed Ali Paşa döneminin son yıllarında dünyaya gelmiştir. 1848 - 1805 Aişe Teymur'un dünyaya gelişi, Avrupa devletlerinin Mehmed Ali ve devletine komplo kurduğu yıla denk gelmektedir. Ordu ve açılımları, bu projelerin endüstri, tarım, ticaret, idare ve eğitim gibi çeşitli alanlardaki odak noktası olmuştur. Mehmed Ali, birçok yasama konseyi kurmaya çalışmıştır ancak bu tarihten sonra 1840'ta Mehmed Ali'in projeleri çökmeye ve bozulmaya başlamıştır (Ziyade, 2012: 25).

Osmanlı Devleti'nin 1805-1848 yılları arasındaki Mısır valisi olarak görev yapan Mehmed Ali Paşa, birçok tarihçi tarafından Modern Mısır'ın kurucusu olarak kabul edilmektedir. Mehmed Ali, Avrupa'ya öğrenciler göndermiş ve bu öğrenciler Batı'nın kültürünü Mısır'a taşımıştır. Bu öğrencilerin başında Rifaa et- Tahtavî gelmektedir(Heykel,1994:28;Zayyat, t.y:432). Onun döneminde Mısır, Arap-İslam kültürü ile Batı kültürünü uzlaştırmak isteyen birçok reforma şahit olmuştur. Nitekim 1820 yılında Bulak Matbaası'nın kuruluşunu diğer özel matbaaların kuruluşu izlemiş, bu matbaaların da katkısıyla çeviri hareketi canlanmış, yayımlanan dergi ve gazete sayıları artmış; modern okulların kurulmasıyla da eğitim gelişip yaygınlaşmıştır (Atvî, 2009: 18).

Mehmed Ali'nin oğlu İbrahim Paşa, babası hayattayken,1848 yılında, sadece birkaç aylığına iktidara gelmiştir. Daha sonra,(1848- 1854) I.Abbas Paşa iktidarı üstlendi, her hangi bir imtiyaz gerçekleştiremediği için bu dönemi, Abdurrahman er-Râfi irticai dönem olarak adlandırmıştır. I.Abbas, büyük dedesinin projelerinden geriye kalanları yok etmeye çalışmış, fabrikalardan kalanları kapatıp, devlet ordusunun personelinden geriye kalanlarını işten çıkarmıştır. Ayrıca, eğitim için ayrılan bütçeyi düşürmeye çalışmış, tüm okulları kapatmıştır ve sadece bir tek okul olan “Al- Mağruza” ile yetinmiştir. Mehmed Ali'nin oğlu Sait Paşa dönemi, Mısır Reformunu'nu yeniden canlandırmaya yönelik sınırlı girişimlere tanık olmuştur. Nitekim çiftçileri, tarım için toprak sahiplerini ve tarımı reform etmeye çalışmıştır. Bununla birlikte, Sait Paşa, Müslüman olmayan vatandaşlardan zimmeti kaldırıp, yabancı misyoner okulları açmak adına birçok yardım sağlamış, Mısır ordusunu yeniden kurmaya çalışmıştır (Heykel,1994:29). Abbas'ın ölümünden sonra iktidarı Sait Paşa üstlenmiş, dedesinin projelerini kaldığı yerden devam ettirmiştir (Surbunî, 2010: 59; Celal, 2014: 52).

Mehmed Ali Paşa'nın torunu İsmail Paşa ise, (1863 - 1879) 19. yüzyılın ikinci yarısında Mısır'da büyük reformlar gerçekleştirdiği kabul edilmektedir. Mehmed Ali'nin projeleri reform'un alt yapısını oluşturmuştur. Nitekim Hidiv İsmail'in projeleri ise kültürel, eğitim, sanatsal ve politik olmak üzere bu reformun en temel yapısı olmuştur. Aynı zamanda ziraat alanının da birçok reform gerçekleştirmiştir (Surbunî, 2010: 184).

Hidiv İsmail dönemi, farklı aşamalardaki okulların açılıp genişlemesine yol açmış, bununla birlikte, 1868'te bir tüzük yayımlanıp ülke çapında eğitimi yaymak için ulusal bir proje oluşturma girişimine de şahit olmuştur. Ayrıca, 1873'te Sünni veya Sufi Okulu olan kızların eğitimi için ilkokulu kurulup el-Ezher'de dini eğitimi düzenlemeye çalışan bazı yasalar çıkarılmıştır. Kültürel düzeyde, birçok siyasi ve edebi gazete yayımlanmış, tercüme yapılmış ve bir opera binası kurulmuştur. Mısır tiyatrosunun ilk aşaması, Ebû Nazara gibi, Suriye'den Mısır'a kaçan ilim sahiplerinden bazıları vasıtasıyla ortaya çıkıp,

kitap evleri kurulmuştur. Bununla birlikte, modern mimari sahasın'da özellikle, Süveyş kanalı projesi ile modern mimari gelişmiştir. Ayrıca Mısır, İsmail'in dönemindeki kâğıt para birimi, Miladi takvimde olmak üzere diğer reformlar ve kültürel yeniliklere de şahit olmuştur (Dayf, t.y: 15).

Hidiv İsmail, 1879'da oğlu Tefik Paşayı yönetime getirmiş, bakan olarak da Mahmud Sami el-Barûdiyi atamıştı. Tefik döneminin başında, ülke işlerine yabancıların müdahalesi artmıştı, sömürgecilerin emellerine karşı koymak için, öncelikli olarak parlamenter yaşamın yenilenmesine yönelik adımlar atmak gerekiyordu, ancak, modern dönemde ilk devrim olarak kabul edilen Arâbiye devrimi patlak vermişti. Bu devrimin lideri Ahmed Arâbi idi, ayrıca, el-Barûdi de devrimin destekçileri arasındaydı. Arâbiler ve Hidiv Tefik arasındaki anlaşmazlık daha da şiddetlendi. 1882'de şiddetli çatışma İngilizlerin ülkenin işgalini sona erdirmek için Tefik'e yardım etmesiyle sona erdi bunun üzerine Arâbi'yi ve arkadaşlarını ülke dışına sürgün ettiler (Heykel, 1994: 51).

Ülkenin egemenliğin İngiliz diktatör Lord Cromer, vasıtasıyla olduğu düşünülmekte olup, Hidiv ve hükümetinin yetkileri görünüşte olmuş, İngilizler hükümetin hareket alanını kısıtlamaya ve parlamento yaşamını ihlal edip ulusal sanayi'yi ve eğitimi bozmaya çabalamışlardır. II. Abbas Hilmi, babası Tefik'in ölümünden sonra ülkenin yönetimini üstlenmişti.(1914 - 1892) Abbas, bazı yetkileri Lord Cromer'in idarenin yönetimini geri almaya çalıştı. Böylece milli ruhu yeniden canlandırmaya çalışıp ve milli kimliği taşıyan özel kuruluşların çalışmasına izin verdi ve bunların birçok reform ve canlanma sembolü getirmesini amaçladı: Mahmud Sami el-Barudi, Mustafa Kamil, Kasım Emin, Muhammed Abduh ve Sa'ad Zağlul gibiler bunların başında gelmektedir (Dayf, t.y: 86).

Böylece Aişe Teymur, Mısır'ın on dokuzuncu yüzyılının son on yılında güçlü bir reform ortamında yaşamıştır. İslami Hayır Derneklerini gibi birçok milli derneklerin inşasında kendini gösterme fırsatı bulup, bu dernekler'de kadınların eğitime yönelik çağrılar yapmış, özelliklede, okulların kurulması ve özel üniversiteler için de çağrıda bulunmuştur. Ayrıca, basın gelişmiş ve Hind Nowfal 1892'de ilk kadın gazetesini yayımlamıştır. Anayasal ilkelerdeki reform, ümmet ve ulusal gibi partilerin çekirdeği haline gelen siyasal grupları oluşturulmaya başlanmıştır (Muğıs, 2004: 51).

1.3. XIX. Yüzyıldaki Reformlar

19.yüzyıl'da, Arâbiye devriminin zirvesindeki toplum kavramı, İngiliz işgalinin egemenliği altında gecen zaman diliminden on yıl sonra da tarihi şartlara göre farklılık arz etmektedir. Lord Cromer'in Mısır iradesine tahakküm etmesi ve ülke genelinde hasara yol açan işgal askerlerinin bulunması da bu farklılıklara yol açmaktadır. Reform çerçevesindeki görüşlerini ele alan reformcu düşünürün arka planına göre farklılık gösterir. Hiç şüphe yok ki, düşünürlerin vizyonları çalışmalarının türüne, doğasına, eğitimlerine ve bilimsel deneyimlerine göre değişir. Ayrıca, kültürel geçmişlerine ve sınıf statülerine bağlı olarak farklıdır. Buna ilaveten, Reform, politik ve sosyal sistemi, yaşam tarzı ve kültürü ile etkileşime girmesini sağlamaktadır. Gerçekliğin tuzaklarının ötesine geçen ve geri kalmışlığın arkasındaki yoksulluk, zulüm ve kölelikten kurtuluş arayan geleceğin algılarını sunmaktadır. Ayrıca aynı gerçeği eleştirerek farklı yapı ve bağlamlardaki çelişkilerini, eksikliklerini, güçlü yanlarını ve zayıf yönlerini açıklamaktadır. Reform meselelerinin

sömürgecilik mücadelesi, hem politik tiranlıkla, hem de vatandaşların parti, parlamento ve anayasa oluşturma hakkını sağlamış olmasıdır (Muğis, 2004: 55).

On dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru Reform sorusunu ele aldığımızda, milli mücadele, Hidiv ve bir yandan da Hidiv'in karşısındaki yönetim ve diğer yandan sömürgecilik konuları çevresinde dönmektedir. Reformun diğer bir sorusu ise, sosyal reform, kadın hakları, eğitim reformu, bilim ve kültürün geniş çapta yayılmasıyla ilgili olan konular çerçevesinde dönmektedir. Dahası, yaşam standardı, sağlık, eğitim ve diğer mekanizmaların kademeli olarak gelişmesi için çalışmak ve sosyal reform etrafında ele alınmaktadır. Kuşkusuz, bu reforma örnek olarak kabul edilen, Cemaleddin El- Afgani, Ahmet Arâbi, Mahmut Sami el-Barudi ve ilk öncülerinden olan Mustafa Kamil kabul edilmektedir (Dayf, t.y:16).

Aynı zamanda da Aişe Teymur, Ali Mübarek ve Kasım Emin de ikinci akımın öncülerinden kabul edilmektedir. Abdullah Nedim ve Muhammed Abduh iki akımın arasındaki ideal modeldir. Her ikisi de Arâbi devriminin en heveslisiydi. Abduh, devrimcilerin müftüsüyken, Abdullah Nedim , “el- Letaif ” gazete vasıtasıyla Arâbi devrimi ilkelerinin meşhur bir propagandacısıydı. Bu gazete Arâbiler ile İngilizler arasındaki savaşların ortasında basılmıştır (Muğis, 2004: 56).

Arâbiler yenildikten sonra, Seylan'a sürgün edilmiş, Ahmet Arâbi'nin hocası Cemaleddin el-Afgan'ın yanı sıra Muhammed Abduh da Lübnan'a oradan da Paris'e sürgün edilmiştir. Afgani'nin ölümünden hemen sonra Hidiv'in affetmesiyle, el-Barûdi ve Muhammed Abduh Mısır'a geri dönmüş ve 1905'te vefat edene kadar Mısır'da müftülük yapmıştır. Bu dönemde din ve bilim arasındaki uzlaşma çağrısı yapıp, farklı kültür ve aydın fetvalar yayımlamak için el-Ezher'e reformu, modern bilimleri tanıtmak ve öğretim sistemini yeniden düzenlemek için çaba sarf etmiştir. Abdullah Nedim ise, Arâbilerin yenilgisinden sonra ortadan kaybolmuştur. Hidiv Tevfik'in 1892'de ölümüne kadar Sünayada Delta kırsalında bulunmuş ve II. Hidiv Abbas Hilmi'nin Arâbilere genel af yayımlamasıyla Nedim geri dönüp, “ el-Üstaz ” gazetesini yayımlamıştır. Daha sonra “el-Letaif ” ve “el-Üstaz” gazetesinde Arap dili ile kızlara eğitim verilmesi konusunda reform çağrısında bulunmuştur (Dayf, t.y: 221).

Ayrıca, Aişe Teymur'un politik acıdan değil, ama reformdaki bu toplumsal akımın öncülerinden biri olduğunu dahası, Aişe Teymur'un muhafazakâr olduğunu hatta politik görüşleri ve tutumunda bile muhafazakâr olduğunu söyleyebiliriz. Mısır'a gelen Türk ailelerinin kızları Muhammed Ali'nin ailesinin iktidarına sığınıp içlerinde refah bulmuşlardır. Mey Ziyade, Aişe Teymur'un divanı “ *Hilyetü't- tıraz* ”ın mukaddimesinde dile getirdiği, Huda Şaravi'nin onu küçükken gördüğünü zikredip, Aişe Teymur'un Alaturka bir kadın olduğunu Türk tarzına ve fikrine çok yakın olduğunu ifade ettiğini söylemiştir (Muğis, 2004: 57).

Öte yandan, Teymur ailesinin Muhammed Ali ailesinin bir ürünü olduğunu söyleyebiliriz. Bundan dolayı Muhammed Ali, Aişe Teymur'un babası İsmail Teymur Paşa'ya geniş topraklar verip Muhammed Ali'nin özel Divan Kâtipliği görevine getirmiştir. İsmail Teymur'un yıldızı Muhammed Ali'nin halifeliği döneminde yükselmeye devam etti,

şöyleki; Mısır'ın en önemli müdürlüğü olan Batı müdürlüğü yönetimini üstlenmiş, hayatı Prens Hidiv Tevfik'in özel bakanı olarak sonlanmıştır.

Aişe Teymur'un bu yüce aileye mensubiyetini ifade eden bazı şiir beyitleri:

Onun resmiyle sevinen bu Hidiv, * O anda Hüdanın dediği gibi sevindi

Ümmetinin hakkını gözeterek, adaletli davrandı * Her birini heyecanlandırmak için büyük bir caba sarf etti (Ramazan, 1397: 354).

Böylece, Aişe Hidiv'i övmüş, ancak Hidiv'in ismini zikretmemiştir, çünkü İsmail, Tevfik ve Abbas Hilmi arasında fark gözetmemiştir. Tarihsel olarak farklılıklarıyla tanınmış olmalarına rağmen, üçü de Hidiv lakabını almıştır. Aişe, beyitlerin'de gördüğü şeyi vurgulayarak, Hidiv'in ümmetine adaletli davrandığını ifade etmiştir. Aişe Teymur, Arâbi devrimi boyunca ülkeden geçen fırtınalı olaylarda, Arâbiler hakkında yazmış olduğu yazılarında onları haydut olarak tanımlayanlar ile aynı görüşü paylaşmıştır. İngilizler, Ahmet Arâbi'yi affettiğinde, Arâbi yaşlanmıştı ve onu ülkelerine geri gönderdiler. Mustafa Kamil, Ahmet Arâbi'yi ağır eleştirci bir başlık altında "Ey gelecek olan uğursuz" adlı bir makale yazmıştır. Kendi çıkarları ve ülkenin yönetimini kontrol etme arzusu doğrultusunda ülkenin İngiliz işgaline karşı sorumlu tutmuştur, ancak Arâbi, Avrupa'lının Mısır'ın iç işlerine karışmalarına karşı böyle bir isyanı başlatmıştı. Genel olarak, Mey Ziyade, Aişe Teymur'un Arâbiler hakkında yazdıklarının, Teymur yazılarında tek siyasi eleştiri olduğunu söylemektedir (Muğis, 2004: 59).

1.4. Sosyo - Kültürel Yapı

Modern tarih, olayları izleme, eleştirme, analiz etme ve sosyal temele odaklanmaktadır. Mehmed Ali döneminin kuruluşundan bu yana Mısır'ın çeşitli iç ve dış koşullar altında yaşadığı ve hatta İngiliz işgaline maruz kaldığı bir asrın sona ermesiyle, aslında, on dokuzuncu yüzyılın doksanları başladığında, sosyal güçler çeşitli otoritelere itaat eden özel bir oluşum haline gelmiştir. Toplumda meydana gelen gelişmeler, aynı zamanda göçte cazip hale gelen kentlere geçişinde belirginleşen toplumsal hareketliliğe de yansımıştır ki bu durum, sosyal faaliyetlerin varlığına yol açıp, hayır kurumlarında temsil edilmiştir. Öte yandan, bu aşamadaki eğitim hareketi, eğitimin ilerlemesini engelleyen ve yayılmasını sınırlayan önlemler alan İngiliz işgal güçlerine maruz kalmıştı. Tabi ki, kadınların eğitimi bu yaklaşımı içermektedir. Engellere rağmen, İsmail döneminde kızlar için okullar açıldı böylece kültürlü kadın faaliyete geçti ve gazetecilik alanına girdi, özellikle de Suriyeden Mısır'a gelen kadınlar ile birlikte Edebiyat alanı'ndaki eserler gelişip açıklık ve rasyonellik kazanmıştır (Ziyade, 2012: 21).

Kişisel duruma gelince, hem çok eşlilik hem de boşanma öte yandan evlenme isteksizliği ve savurganlık ile karakterize edilen sorunlarla karşılaşıldı. Uyanışta ki kalkınma sancağını taşıyan Muhammet Abduh ve Kasım Eminî, kadın yazar ve şairlerden Aişe Teymur takip etmiştir. On dokuzuncu yüzyılın son sahnesinde kadınların özgürlükleri ile ilgili yaptıkları katkılarla entelektüel bir reform sunmuşlardır (Zayyat, t.y: 444).

On dokuzuncu yüzyılın son on yılıyla birlikte sosyal yapı istikrarlı bir pozisyon almıştır. Toplum güçlerinin her birinin kendine özgü özelliklerinin ortaya çıkması, bu güçlerin

büyük toprak sahipleri, saygınlar, tüccarlar, aydınlar, köylüler ve zanaatkârlardır.1880 yılın'da 14 Eylül'de kanun çıkarıldığında, haraç vergisini ödeyenler için işlenmemiş arazinin tapu siciline hüküm veren Muhammet Ali döneminden Tefvik yönetimi dönemine kadar, bireysel mülkiyet gelişmiştir. Böylece tarımsal kapitalizmi destekleyip tarımsal sulama alanındaki faaliyetlerini ve devletin çıkarlarını artırmalarını sağlamışlardır. Ki bu durum, arazi alanının artmasına neden oldu, aynı zamanda ekonomik özgürlük ve uzmanlaşma ile pamuk ve sermaye ürünlerinde temsil edilen nakit mahsullerin ve dış pazara olan bağlantının bir sonucu olmuştur. Toprak sahiplerinin, tarım alanlarını ve spekülasyonlarını finanse eden kredileri almak için kabul ettikleri Mısır'da finansal ve ekonomik Avrupa sermaye projelerine girişin yanı sıra, toprağa önem verip kapitalizme odaklanarak sona ermiştir. 1882 yılın'da İngilizler Mısır'ı işgal ettiğinde, Londra'nın tarıma olan ilgisini, özellikle de fabrikaların kendisine yönelik pamuk ihtiyacını karşılamayı planladığı politikaya tabi olmuştur (Ziyade, 2012: 19).

Böylece, Toprak sahipleri ekonomik alanda önemli bir konum sahibi oldular, bu güçler ve İngilizler arasında alışılmış olmayan bir ilişkinin doğmasına sebep olmuştur. İngilizler, İşgalinin başlangıcından sonuna kadar ki sürede Mısır'ın kaderini belirleyen İngilizlerin temsilcisi Cromer nezdinde bu toprak sahiplerinin itibarı vardı ve bunlar Fransız Devriminde ılımlı bir trent sahibi olmuş, işgal güçlerinin gözleri, Mısırlıların toprak sahiplerine düştüğünde onlar ile işbirliği yapmış olması da ilginçtir. İngilizler, Türk otoritesini, mümkün olduğunca uzaklaştırma cabasında idiler. Türkler, artık işgalden sonra kurulan orduda merkezi bir konum'da değildi. Yabancıların özellikle de İngilizlerin ve Fransızların tuttuğu pozisyonlarda yer alamadılar (Salim, 2004: 28)

Üstelik bu dönemde Türkler hemen hemen Mısır'a gelmemeye başlamıştı. Aslında, Türkler, daha önce saygın bir statü kazanmış en iyi toprağa sahipken, topraklarını ve kademeli olarak kimliklerini de kaybedip, Mısırlılarla kaynaşmaya başlamışlardır. İki unsur arasında evlilik yoluyla mezc olması, Başbakan Mustafa Fehmi'nin kızı Safiye'den olan Saad Zağlul'un evlenmesinde olduğu gibi Türkler Mısırlılaştırdılar. Tabi ki, Muhammed Ali'nin ailesi, Türk karakterlerini uzun süre sürdürdükleri için bu kalıba girmediler. Buna ilaveten, toprak sahiplerinin tarımsal aristokrasisi, Mısır yaşamında önemli bir rol oynayan en yüksek sınıf oluşturdu. Paşaların çoğu topraklarında yaşamıyordu, çünkü Kahire'de ve büyük şehirlerde yaşıyorlardı ve üst düzey pozisyonlarda çalışıyorlardı ve köylülere, ister ekonomik ister sosyal olsun herhangi bir sorumlulukla yükümlü tutmuyorlardı. Onlardan bazıları Türkler'in yaşamını taklit etmeye başladı ve diğerleri ise, Avrupalıların gelenek ve görenekleri de dâhil olmak üzere her türlü yaşam biçiminden etkilendiler (Salim, 2004: 29).

Bunun yanı sıra, ileri gelenlerle beraber en güçlü kırsal unsurları, zengin olan valilerin ve şeyhlerinin hükmü altına girmişlerdi, ayrıca büyük imtiyazlardan ve yüksek sosyal statüden yararlanmışlardır. Toprağa sahip olup onu genişletmek konusunda aşırı istekli olmuşlardı. Hükümet ile köylüler arasında ilişkiyi tesis etmişler, çünkü insanlar arasında farklı bir konuma sahip olmuşlardı. Ayrıca siyasi yetkilerini, en baştan itibaren milletvekili seçimine yasama meclislerine tayin edilmeleri ile açıklamışlar, öte yandan, İngilizler idari yükleri üstlemişlerdi, bunun üzerine onların emirlerine girip politikalarını uygulamışlardı. Aynı

zamanda, Tarım Politikasına uygun olarak İngiliz politikasının amaçlarına hizmet edebilmeleri için kendilerine çiftçiler için Ceza Yasasında bazı yargı yetkileri vermişlerdi. Ticarete ise, toplumun yaşadığı ekonomik durumlardan onlar da etkilenmişlerdi ve özellikle de Mısır kapitalizminin tarımsal varlıklara yoğunlaştığı gibi, ayrıca Avrupa kapitalizminin işgalinin ve piyasaya egemenliği ile birlikte ekonomik açıklık politikası, bir yandan vergilerden muzdarip olan Mısırlı tüccarların durumundan, diğer yandan ticari ilişkilerde tecrübeli yabancıların tahakkümünden açıkça etkilenmiştir. Bu nedenle, Mısırlı ticari burjuvazi, karşılaştığı engeller karşısında olumlu bir rol oynayamamıştı. Yatırımcı fonlarının yatırımlarının tümünün ticari alana yatırılmadığını belirtmekte fayda vardır. Bunlardan bir çoğu arazi sahibi olmaya başlamışlardı, çünkü pazardaki risk onlar için bir sorun değildi bu yüzden, ticari spekülasyon azalmış ve bazıları da faizle ilişkili olduğuna dile getirmiştir (Özkoç, 2015: 66).

Kültürlülerin ise, on dokuzuncu yüzyıldan önce kökleri olmayan toplum üzerinde yeni bir güç olduğu bilinmektedir. El - efendiye, ismiyle tanındılar ve çoğu orta sınıfa mensupturlar ve özel zihinsel yapı faktörlerine sahiptiler. Kültürlerini yurtdışındaki bilimsel misyonlar aracılığıyla veya yurt içindeki eğitimden edinmişler ayrıca Mısır'ın ithal ettiği yabancı deneyimlere olan yakınlıklarının oluşumu üzerinde en büyük etkiye sahiptir. Devlet işlerini, öneminden dolayı üstlenmeye istekliydiler şöyle ki toplumda belirli bir statüye sahiptiler. Yabancıların büyük işlere tahakküm etmelerinden dolayı, İngilizlerin işgal döneminde sıkıntı çektiler. Bundan dolayı, doktor, mühendis, öğretmen, avukat ve gazete de dâhil olmak üzere serbest meslekler yaptılar. Kültürel hayattaki rollerine ilaveten, yaptığı çalışma alanına göre, işgalciliğe karşı ulusal hareketin mimarları oldukları dikkat çekmektedir (Salim, 2004: 30).

Çiftçiler gelince, halkın büyük çoğunluğunu temsil ettiler ve tarih boyunca acı çektiler. Vergileri ödemek için hükümetten borç aldılar, bunun üzerine ağır borçlar altına girdiler. Kendilerine uygulanan karma mahkemelerin hâkimleri sayesinde küçük mülkleri elinden kayıp gitti.1893'te ücret vermeden yaptırılan çalışma resmen kaldırılmasına rağmen, kamu yararı için uygulanmaya devam etti. Nil seli esnasında çekirgelerin saldırmaları ve pamuk kurtunun ortaya çıkışıyla, kırbaç kullanımı da iptal edilmiş oldu. Ancak yürütme esnasında, istisna ortaya çıktı ve vergileri azaltmak için bazı girişimler yapıldı. İngilizler, cifcileri “mavi elbiseliler”olarak adlandırıp, köylülerin yararına çalıştıkları söylentilerini yaymaya çalıştılar. Bu işgal politikasının, özellikle pamuk olmak üzere tarıma olan ilgi açısından, bu ekinleri yetiştirenleri koruma motoru olduğunu gösteriyor.(Salim,2004:31).

Böylece, bir yandan sulama projelerinin genişletilmesi ve çiftçilerin ilgisi diğer bir yandan da köylülerin ilgisinin artması ve belirttiğimiz gibi; tarımsal çiftçilerin konularını terk etmemek ve arazilerden etkilenen şehirlerde yok olmaları ve daha az vermemek için belediye başkanlarına yetki verdiğini de belitti. Kırsal kesimde bunun etkisi oldu, çünkü hukukun cehaleti ve aileler ile kişisel çıkarlar arasındaki hassasiyetler bu sistemi çökertmiştir. Bu nedenle işgal güçleri daha sonra karma mahkemeleri kurmaya çalıştı. (Özkoç,2015:66).

Zanaatkârlar ise, Mısır kapitalizminin, vergi açısından mı yoksa piyasaya dalmakta olan yabancı ürünlerinin revaçta olması açısından mı karşılaştığı engellerden dolayı mı sektöre

para yatırmamaktadır. Bu nedenle yapay el sanatları, daha önce işgal ettikleri yeri bulamamaktadır. Çok geçmeden mezhepler, on dokuzuncu yüzyılda Mısır'da hüküm süren ve işgal tarafından yönetilen şartların bir sonucu olarak yıkıldı. Dışlanan sistemler aynı zamanda yönetim ve zanaatkârlar arasında bir aracı oluşturup, ekonomik ve sosyal kurumlar kuruldu. 1890 yılın'da, çalışma ve sanayi özgürlüğüne karar verilen yasa çıkarıldı. Şöyle ki hükümet, tüm meslek ve zanaatkârlar için özgürlük verildiğini açıkladı ve mezheplerin üstlendiği tekelcilik sistemini yıktı, bu sosyal bir görüngü olarak sonuçlandı. Çalışma özgürlüğü olduğunda, köleye sahip olma yok olmaya başladı ve hizmetçiler kölelerin yerini aldı. 1892 yılın'da, yasalar tartışıldı ve kölelik kaldırıldı. Hükümetin eylemleri olumlu sonuçlara yol açtı ve zanaatkârların şehre zorla göçmesi için bir kapı açmış oldu (Salim, 2004: 32).

1894 yılın'da, Süveyş kanalı şirketinin kömür ve sualtı çalışanları, başkanlarının kötü muamelesi işlerin çokluğu ve ücretlerin azlığı nedeniyle iki kez grev yaptılar. Valilere, onlara cevap vermeyen yöneticilerden şikâyetçi olmuşlardı, bunun üzerine işçiler, onları boğazda boğmaya çalıştılar. Aynı yıl, Kahire'de sigara işçileri, ücretlerin düşüklüğünden dolayı grev yaptılar ve polis müdahale edip işçiler üzerinde şiddet uyguladılar ve bu durum, işçilerin ücretlerini yükseltmekle sonuçlandı ve bu işçilerin, 1896'da işçiler, çıkarlarını ve haklarını korumak için Mısır'da "DED"i kurdukları dikkat çekicidir. Bu dernek, 1899 yılın'da başlayan meşhur grevde rol oynayabildi ve 1900 yılı Şubat ayına kadar devam edip, işçilerin ve işverenlerin haklarını tanıyan bir anlaşmayla sonuçlandı, bu anlaşmaya dayanarak, sonraki dönemde aktif ve olumlu rollerine katkıda bulunan yeni bir işçi sınıfı ortaya çıktı (Celal, 2014: 53).

Yabancılar, on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında çoğunlukla Mısır'a akın etmeye devam ettiler. Küresel ekonomi açılımı ve yabancı sermayenin patlamasıyla, Mısır'ın boynunda bir kılıç olan yabancı imtiyazlarının vesayetinde yaşadılar. İmtiyaz sahiplerine anlaşmadan sonra herhangi bir vergi uygulanmadı ve evler muaf tutuldu. Mısır polisi onların önünde eli kolu bağlı kaldı. Başkonsolosun temsilcisi dışında hiçbir giriş ya da inceleme hakkı yoktu ve fiyat karşılığında onları arayanlara karşı korudular ve yargıya baskın düzenlediler, özellikle daha sonra, yabancılar mülk edinme haklarından yararlandılar ve onları Mısırlı'ların yasalarına göre sorguladılar ve yargılamalar her zaman onların lehine oldu ve Mısır onlar üzerinde yasama yetkisini kaybetti. Aynı şekilde, karışık mahkemeler onları ekonomik ya da sosyal varlıklarını da desteklemiştir. Yabancılar, sadece Avrupa'lılar değil, aynı zamanda ticarete hâkim olan ve dumanı tekelleştiren Ermeniler gibi başka unsurlar da mevcuttu (Salim, 2004: 33).

Pamuk ticaretine ek olarak da, perakende ticareti de Avrupalı güçlerin kontrolü altına girdi. İngilizler, yünlü tekstil, pamuk, keten kumaş ve İngiliz kömürünü piyasaya sundu. Fransızlar ise, pazarı ipek ve dantelli ürünlerle dolup taşırdı. Ayrıca ekonomik faaliyetlerini çeşitlendiren Avrupa vatandaşları da vardı. Yabancılar, malların verimli olduğu alanlarda arazi sahipleriyle rekabet ettiler. Köylü'leri borçlarla boğarak onları sömürdüler. Aynı zamanda, modern kentin arkasına sürüklenip, topraklarının çoğunu kaybedenlerle aynı üslubu takip ettiler. Hiç şüphe yok ki, yabancıları işgalde daha güvenilir buldular. Zira yatırım projelerini özellikle kentsel boyutu yüksek olanları teşvik edip,

desteklediler. Elbette, yabancı yatırımcılar, sermayelerini ve büyük projeleri kontrol ederek ve Mısır ekonomisinde ayrıcalıklı bir hale geldiler (Celal, 2014: 89).

Mısır'da yabancıların sayısı arttı ve 1897 yılın'da, 112,574 kişiye ulaştı ve bunların çoğu Kahire, İskenderiye, Port Sait ve İsmailiyye'de yaşadılar. Ekonomik faaliyetler nedeniyle, kentsel özelliklerden istifa edenlerin kendilerine ait mahalleleri vardı. Yunanlılar ise, aynı şekilde köylere yayıldılar. Doğal olarak, yabancılar, Mısır Toplumu üzerinde etkili olmuştur, onlar isyanlar ve Mısırlı'lara yapılan saldırılardan etkilenmiştir. Onların korunmasını isteyen kimse yoktu. İleri gelenlerden bazı Mısırlılar, Avrupa tarzını taklit ediyordu, özellikle de kılık kıyafetde, ister erkek olsun ister kadın olsun, gelenek ve görenekler açısından takip etmeye çalıştığı şekli temsil ediyordu. Ancak bunun sınırlı olduğu ve basının eleştirisi ile toplumun geri kalanı orijinallığe ve geleneklere bağlı kaldı. Burada, düşünürleri karşılaştırma yapan ve on dokuzuncu yüzyılın sonlarında açıkça görülen bir ihtilafla sonuçlanan kültürel bir tepki oluştu ve kadın özgürlüğü meselesi yer işgal etti (Özkoç, 2015: 70).

1.4.1. Sosyal Hareketlilik

On dokuzuncu yüzyıl'daki perdenin sona ermesiyle, Mısır toplumunda meydana gelen değişikliklerin olduğu açıktır ve kırsal kesimden kente göçte, özellikle Kahire'de belirgin olan bu sosyal hareket ilk dikkat çeken şeydi. Böylece, zorlu ekonomik koşullar, onu devirme arzusuna yol açtı. Şehrin göz kamaştırmasının yanı sıra, ortamı da teşvik etti, çünkü işgalin getirdiği düzenlemeler özellikle medeniyet de dâhil olmak üzere hem kamu hem de özel yönetim ve projeler açısından hizmetlere ihtiyaç duyuyordu. Sınıfsal çeşitlilik gösteren göçmenler bu alana girmiştir, daha çok Yukarı Mısır'dan gelen işçiler vardı. Ekonomik, sosyal ve politik çıkarlarına ulaşmak için kendileriyle bağlantılı toprak arazisinde görev almak isteyen görevlilerde vardı. Bunun sonucunda, Kahire'de nüfus artmış oldu. Mısır'ın kentsel nüfusunun % 40'ından fazlasının yerleşti ve özellikle 1890'da belediye meclisinin kurulmasından sonra İskenderi'ye, canlılık kazanıp bir Avrupa sistemi olarak, bu konseyde temsil edilen yabancılara bazı vergiler uygulandı. Bu sayede yerel yönetim, sağlık, kentleşme ve kültür açısından kente genişletilmiş hizmet vermiştir. Bu sistem Mısır şehirlerinin geri kalanına uygulandı. Aynı şekilde, Kanal şehri, Dimyat ve Reşit şehirleri gelişti ve Yukarı Mısır'daki bazı şehirler önemini kaybetti (Salim, 2004: 35).

Özellikle, sosyal hareketlilik sadece yoksulları değil aynı zamanda ileri gelenleri de etkiledi, bireysel kesimlerin sosyal statüsünü değiştirmek zordu. Ancak daha hızlı bir şekilde daha konumlara geçme arzusu birçok kişinin aradığı bir amaç haline geldi. Ayrıca, bu sosyal hareketlilik ekonomik olarak dikkat çekti. Ancak diğer yandan, eski yapının yerini alan, kentleşme ve yenilenme şeklinde yeni bir bina türü geliştirildi. Bu sosyal faaliyetlerin statüsü, hayır kurumlarının oynadığı olumlu bir rolün ortaya çıkmasıyla sonuçlandı ve bundan sonra İşgal güçleri, sosyal etkileşimleri sınırlayan çizgilerle karakterize edilen politikalarını çizdiler. Dahası, bu dernek, eğitim içeren faaliyetlerle görevlendirildi. Bunun üzerine okullar kuruldu ve kimliğiyle uyumlu bir plan geliştirildi ve çeşitli kolların kültürüne teşvik edildi. Yardım konserleri ve çekilişler düzenleyerek ekonomiye katkıda bulundu ve sağlık hizmetleri sundu. Gençlerin çalışmasına izin veren

ve işsizlik sorunun ele aldı ve fakir kızların evlenmelerine yardımcı olup, yetimlere, ihtiyaç sahiplerine ve kazazedeler ile ilgilendi. Gerçekte, bu derneklerin çoğu yönetici aile üyelerinin sorumluluğundaydı. Bir yandan da dini değer olarak görenlere gönüllü katkıları üzerine yaptığı temel fonları kabul etti. Toplum üzerinde parmak izinin olması için, diğer bir yanda ise karar sahiplerine yakın bir yerde oldukları için ayrıcalıklı bir statünün yetkisini elde ettiler (Salim, 2004. 36).

1.4.2. Aişe Teymur'un Sosyal Rolü

Aişe Teymur, reformun sosyal kavramını benimseyen bir akıma katıldığını söyleyebiliriz. Aişe Teymur'un bu alandaki yazılarını ele almadan önce, Mısır reformunda önemli rol oynayan Kürtler, Çerkezler, Türkler ve Şamlı'lar gibi Mısır kökenli olmayan birçok ailenin olduğunu belirtmemiz gerekmektedir. Ne var ki, şovenist taassup ruhu onların rolünü görmezden gelmiş, Mısırdaki kızların eğitimi için kurulan ilk Sünni okulda Hidiv İsmail ve üçüncü eşinin rolünü ve sonra Kahire Üniversitesinin kuruluşunda kızı Fatıma'nın rolünü, Teymuriye ailesinin ve Aişe Teymur'un rolünü ve Ahmet Teymur'un tüm popüler mirastaki rolünü zikretmek gerekir. Ahmet Teymur, kütüphanesini Mısır Kütüphanesini hediye olarak vermiştir. Bu dev kütüphane'nin rolünü ve modern tiyatro öncülerinden biri olan Mahmut Teymur'un rolünü de ele almamız gerekir. Kâsım Emin'in kadın özgürlüğünde ki rolü ve Şamlı Nakkaş ailesinin Mısır basının'da rolünü de vardır. Daha önce belirtildiği gibi, Mısır kökenli olmayan diğer aile'lerinin de rolü vardır. Ayrıca, Aişe Teymur'u ele alırsak, birçok alanda; kızların eğitiminde ki cabaları ve Müslüman toplumunu ve kadınları uyanışa davet etmedeki rolünü, aynı zamanda çağının kadınlarının duygularını açık bir şekilde ifade edemediği bir şekilde üç dilde yazdığı şiirlerinde örnek olmadaki sosyal rolüne değinmemiz gerekir (Muğîs, 2004: 59).

1.5. XIX. Yüzyıl Mısır'ında Kültür ve Eğitim

19.yüzyılın ikinci yarısı, siyasi, toplumsal ve kültürel seviyede hızlı gelişmelere şahit olmuştur. On dokuzuncu yüzyılın ilk yarısında Bulak matbaası kurulduktan hemen sonra, özel matbaalar yayılmaya başlamış, 20. yüzyılın başlarında matbaa sayısı 130'a ulaşmıştır (Savran, 1991:9). Eğitim yaygınlaşmaya başlamış, modern okulların yanı sıra (Mısır'da yayılan ilköğretim biçiminde ki (el-Ketatibin) kurulmasıyla da gelişmeye başlamıştı. Çeviri hareketini canlanmış, böylece yayımlanan dergi ve gazete sayıları artmıştır. Özellikle de kadın dergilerine yönelik hedefleri genişletip, kadınların kaygılarını ifade etmek ve kadın hareketi üzerinde devam eden kültürel tartışmalara katkıda bulunmak için kültürel platformlar yayılıp gelişmiş ve farklı insan grupları hâsıl olmuştur (Sada, 2004: 6).

1881 yılın'da, tarihte ilk devrim olarak kabul edilen, Ahmet Arâbi devrimi başladı ve 1882 yılın'da da İngilizlerin işgal dönemi başlamış, İngilizler, Mısır'ı himaye ettiğini açıklamıştır. İşgalle birlikte Mısır'da yabancı kapitülasyonları artmış, Avrupa'nın etkisi genişlemiştir. Doğu ve Batı, çağdaş kültür arasında istenilen ilişkiler çerçevesinde kültürel ve siyasi tartışmalar çıkmış, modern toplumda fikri ve siyasi tartışmalar başlamış, ülke'de erkek ve kadına yönelik örnek fortre çerçevesinde; dil, edebi türlerde, sanat, ideolojik bağlantılar, siyasi ittifaklar etrafında çatışmalar yayılmıştır. Sorunlarla karşılaşılıp, Mısır ve Araplar hususunda İngiliz işgali aktörlerinin sürekli müdahalesi artmış ancak, Mısırlılar bu müdahalelere karşı tutumunu edebiyatta ve şiirde göstermiştir (Savran, 1991: 76).El-

Barûdi ve Aişe Teymur bunların başında gelmektedir. Ne var ki Aişe, Barûdi'nin çağdaşı olmasına rağmen yazdıkları görmezden gelinmiştir çünkü bu dönemde kadınların şiir ve nesirde kendini ve duygularını açıkça ifade etmesi alışıla gelmiş bir şey değildir (Zayyat, t.y: 393; Ziyade, 2012: 26).

19.yüzyılın ikinci yarısının'da kültürel alanda güçlü bir şekilde ortaya atılan temel sorunlardan biri de toplumdaki kadının durumudur. Bu mesele, Arap toplumunda geri kalmışlık sebeplerinin en önemlilerinden birisi olup, Arap kadını'nın geri kalmış konumunu temel alan fikri yayılma sebebi ile toplumu modernleştirme projesi ve modern devletler kurmak için temel şart olan kadının konumu iyileştirmekle ilgilidir. Bu fikir için propaganda yapan sömürgeciler, Mısır yönetiminde İngiliz işgal güçleri Arap erkeklerinin toplumdaki gücü sebebiyle karşılaşılan sıkıntılardan Arap kadının maruz kaldığı delilini kullandı, çünkü erkekler halkın fertlerinin tümü için eşitliği ve adaleti sağlayamadılar. Sömürgeyi temsil eden kişilerin tüm taraflar üzerinde aşırı bir etkisi olmuştur. Ancak modern dönemde kadın faaliyetlerine de önem verilmiştir. Kadının konumunu iyileştirme ve haklarının verilmesi konusunun önemi üzerinde durulduğu görülmektedir. Bunların başında ise, Kasım Emin ve Aişe Teymur gelmektedir (Heykel, 1994: 132).

Bunun için, reform düşünürleri, bir yönteme veya bir kadın meselesine değindiler ve erkeklerle ilişkilerinde egemen olacak olan kural, bir şekilde kadınlığın mahiyetinin tanımına veya modern toplumla gelen yeni değişimlere göre kadına yönelik örnek şekile temas ettiler. Bu fikri çağrışımlar, son derece tehlikeli bir şekilde diğer fikirlere hâkim olup, yerleşti. Fikri akımın konusu modern toplumla gelen kadınların tüm haklarıdır böylece kadına eğitim ve kamu alanında iş ve insan haklarından mahrum bırakıp kadınları tecrit eden eski zamanlardan kalan kadın reformunun karşılaştığı tüm sorunlara iltimas fırsat verildi. Bu fikir, 20.yüzyıl'da yayılıp kadınların başarılarına odaklanan tüm çevrelerde kök saldı ve ilk doktor, öğretmen ve benzeri meslekler zuhur etti. Bu ilk söylem, bu meslekleri yarattığı hipotezine dayanmaktadır ki, kadınlar önceden onlara verilmeyen haklarını elde etmiş oldular (Emin, 2012: 101).

Bu söylem, modern öncesi toplumlarda kadınların çalışmasını görmezden gelip, sadece gerileme dönemlerine odaklanmakta, tarihi bir safsata üzerine kuruludur ve insanlık tarihi ve medeniyetinin oluşturulmasına katkılarını inkâr ederler ve modern toplumun çok sayıda kadın ve erkeğe eğitim imkânı sağladığını göz önüne almıştır. Sosyal hayatta ve kültürde pek çok aşamada gelişmeler olduğu göz ardı edilemez fakat hayatımızda ki tüm olumlu olan şeylerin modern zamanların ürünü olduğu fikrinde ve tüm olumsuzlukların da fiziksel yanılısamalara yol açan geçmişin mirası olduğu konusunda ısrar etmektedir (Emin, 2012: 102)

İlk olarak, yeni dönem ile eski dönem arasındaki çatışmayı destekleyen modernist kavramlar ve modern dönemin abartılı oluşu, kadın alanındaki hakim modern söylemden farklı bir söylem sunmuş kadınların katkılarını görmezden gelmeye yol açmış eski ve yeni arasındaki bu çatışmanın kaçınılmazlığını görmeyip vizyon sağlamaya çalışmış ve bu konuda Aişe Teymur iyi bir örnek olmuştur. Aişe Teymur'un şiirsel yazımını ve nesrinin özellikleri çağdaş sorunları ifade etmek için geliştirdiği ve kullandığı eski Arap tarzının bir uzantısıdır. Fakat modern edebiyatın tanımının ve özellikle hikâye ve roman sanatının

gücünden dolayı, eski yazı stiline ilham veren edebi eserlerin önemi en aza indirildi. Örneğin, Muhammed el-Muvellih'e ait “ Hadîs İsa bin Hişam” ve Aişe Teymur'un “ Netâicü'l- ahvâl” i ve Muhammed Hüseyin Heykel'in “Zeynep” romanı ile yeni bir “ modern” tür üzerine odaklanılmaktadır (Sada, 2004:7).

İkinci olarak, bu odak noktası modern çağın olumlu olan yönlerini, yaşamımızda ve kültürümüzde ortaya çıkan sorunları ve olumsuzlukları bu modern çağın gelişile görmezden gelinmesine yol açtı, daha da fazlası 19.yüzyıl'dan önce var olmayan kadın haklarının modern fikirler ile var olduğu görülmektedir. Ve buna kültürel bir karakter de eklenip Arap kültürümüzün ayrılmaz bir parçası olmuştur. Üçüncü ise, modern toplumun bir sembolü olarak kadınlar konusundaki bu abartı, analistlerin “ erkek meselesini ” ele almalarını imkânsız kılmış veya diğer bir ifadeyle, kadınlığın mahiyetini kültürel bir bağlamda tanımlama girişimlerinin erkekliği tanımlama girişimlerini içerdiğine daha az önem gösterilmiştir. Ve daha sonra kadın meselesine yönelik olarak sürekli onaylananlar modern zamanlardaki Arap erkeklerinin açmazından saklanmış durumdadır. Sonuç olarak, kadınlar hakkında konuştuğumuzda rahatsız edici yazılar karışımıdır. Bu fikirler Aişe Teymur'un eserlerinin yeni okumalarının takdimi ile edebi ve kültürel hayata katkıları tartışılmaktadır. Ayrıca, Aişe Teymur'u çevreleyen kültürel bağlamı inceleyen yazılar ele alınmıştır (Sada, 2004:8).

1.5.1. XIX. Yüzyıl Mısır'ında Eğitim

Mısır'da İşgal güçleri, belli bir eğitim sistemi geliştirme konusunda çabaladılar böylece eğitilmişlerin toplum üzerindeki etkilerini sınırlandırmak ve onlara karşı mücadeleye devam etmemelerine yönelik müfredatlar tasarlandı. Aslında, İngilizlerin cabası kültür seviyesi yüksek olanlardan kurtulmaktı. Ve Cromer bu kararın devlet hazinesinin ve tabi ki Avrupa'nın da eğitim masraflarını geniş düzeyde karşılayamayacağı gerçeğine dayandığını belirtti. Aslında, eğitim bütçesi 1890 yılın'da azaltıldı. Aynı zamanda, aynı politikanın ardından 1898'de ücretsiz eğitim kaldırıldı ve zenginlerin elde ettiklerine ihtiyaç duymadıklarını tespit edildi. Yavaş yavaş, İngiliz yetkilisi çocukların okul yerine (Ketatibe) sibyan mektebine göndermeyi daha iyi buldu ve mesleki eğitim okulun yerini aldı. Ayrıca, mezunlara el işi yapmak için yetkilendirmek amacıyla basit bir sanat eğitimi vermeyi hedeflemekteydi. Ayrıca, başlangıçta yurtdışına gönderilen öğrenci sayısını azaltıp 1895'ten beri on iki yıl boyunca onları tamamen durdurarak misyonlarına son verdi. Aynı şekilde tek bir askeri okulu sürdürmekte ve Mısır kültürünün ulusal kimliğini yok etmeyi hedeflemektedir. Modern bilimi araştırmak için uygun olmadığını söyleyerek, Arapça dilini tahrip etmek isteyen kamuoyunda Milli Eğitim müfettişi olan Dunlop da Cromer'in benzeriydi. Bu, Mısırlı karakterini tüm özgünlüğüyle bulanıklaştırma arzusu içindi, çünkü Arap dili, milliyetçiliğin temellerini oluşturan esastır. Bu nedenle, İngilizce dili, devlet eğitiminin ana dili oldu. Fransız dili, Fransa'nın dilin üstünlüğü üzerinde çalışma çabalarına rağmen kayboldu. Bu dalgaya, Arapça öğretilen konuları İngilizce'ye çeviren bazı Mısırlı entelektüeller eşlik ediyordu (Salim, 2004: 37; Ziyade, 2012: 22).

Bunların altında tarih, coğrafya ve doğa bilimleri müfredatı geldi. 1891'de Mübarek, Arapçanın sadece matematik bilimleri öğretimi ile sınırlı kalması gerektiğine karar vermişti, ancak çok geçmeden işgal güçleri baskın oldu ve İngilizce dili, Arapça'nın yerini

aldı. İngiliz siyaseti, milli okulların kökünü kazımayı planladı, böylece tarih müfredatı yalnızca dördüncü sınıfta öğretildi. Müfredatın tarih ilgili kelime hazinesi, Mısır, Araplar ve İslam tarihi ile sınırlandırıldı ve bu edebiyat için de geçerli oldu. Böylece, geniş bir kültürden hoşlanmayan, görevlere aday olan öğrenciler mezun oldu. İngilizlerin kendileri için ileri düzey kültürlülerden kurtulmaya çalıştılar. Her durumda, eğitim bir sınıftan diğerine geçişte rol oynayan önemli faktör olarak kabul edildi ve bu dönemin basını, eğitime teşvik eden avantajlarını ve sonuçlarını gösteren konularla dolup taşıdı (Salim, 2004: 38).

1.5.2. Kadın Eğitimi

Mısır'da eğitimin batıya açılmasıyla birlikte, Hidiv İsmail'in eğitime teşvik etme arzusu ile kız çocuklarının eğitimi ilgi alanlarda ortaya çıktı. 1873'de Kızlar için okullar kuruldu ve eğitim süresi beş yıldır. Mısır'ın et-Tahtavi ve Mübarek gibi entelektüelleri tarafından cesaretlendirilen kızlar da yabancı okullara devam etti. Fransız misyoner heyeti, on dokuzuncu yüzyılın sonlarında aktif oldular. Mısırlı kızların sayısının bu okullardaki yabancı kızların sayısını aştığını belirtmek ilginçtir. Hidiv İsmail'in zamanından beri aileleriyle birlikte Mısır'a gelen Şamlı kadınlar tarafından kurulan kız okulları da vardı. Bununla birlikte, varlıklı bazı Mısırlı'lara, bu konuda bir denge sağlamaya çalışan kızlara kapılarını açan özel okullar kurmaları önerildi. Dini yardım kuruluşlarına ait okullar, ister Müslüman, ister Hristiyan, ister Yahudi olsun, kızların eğitimine katkıda bulunmuştur. Bununla birlikte, eğitime uygulanan genel politika ve genişleme mücadelesinin kız çocuklarının eğitimi için de geçerli olduğu söylenebilir (Ziyade, 2012: 22).

Kızların eğitimi ile ilgili kamuoyunu bilinçlendirip harekete geçirme konusunda entelektüel düşünürler harekete geçti. “el- Mürşidi'l-emin -lil -benât ve'l benîn” kitabının başlangıcında Tahtavi'nin görüşlerine yer verdi ve bundan sonra kültürlü'ler için bir örnek oldu, erkeklerin yanında kızları da eğitmenin mutlu bir evliliğe yol açacağını düşünüldü. Kızlar, uygun işlerde çalışabilir, kadınlar ve erkekler sadece cinsiyette farklılık gösterdiğini ve kadınların zekâsı, duygularını azaltmadığını açıkladı.“ Tahlisil'l-ibriz fi-tahdisi'l- el-ümme” adlı kitabında Muhammed Abduh, kadınları etkileyip etkilemediği veya milleti modernize edip edemediği, reformu ve kızların eğitimine yönelik çağrılarına devam edip, statülerini nasıl yükseldiğini ele almaktadır. Ayrıca, Kasım Emin'in zihnini meşgul eden fikirleri ve 1899'da “ Kadınların Kurtuluşu” adlı kitabında yer alan ve kadınların eğitimi için Avrupalı kadınlar gibi, yaşamın tüm alanlarına katkıda bulunma, düşünme ve yönetme haklarını alma hakkı vermiştir. Bu dönemin entelektüelleri, kız çocuklarının eğitimi ile sınırlı kalmayıp, aynı zamanda kadınların saygınlığının yanı sıra erkekler ile eşitliği teorilerine özellikle de evlilik hayatında ve taraflar arasındaki dostluk ve merhamete yazılarını dayandırdı. Böylece aralarındaki ilişkinin, özellikle bilimde, farklı şekilde eşitliği temel aldığını ve İslam'ın kadınları onurlandırdığını ve haklarını verdiğini belirtti (Salim, 2004: 39; Can, 2018: 265; Bozbaş, 2016: 111).

1.5.3. XIX. Yüzyıl Mısır'ındaki Eğitimli Kadın

Mısır'ın eğitim hayatında Şamlı faktörler önemli bir rol oynadı. Atmışlardan on dokuzuncu yıllara kadar Şam'ın çalkantılı olduğu bir dönemde Şamlı heyet Mısır'a geldi, bunun üzerine Mısır'ın reformun'da çalışma istekleri hükümdar tarafından memnuniyetle

karşılandı. İlk aşamada Fransız kültürünün ileri gelenleri Şamlı erkeklerden etkilenmişlerdi. Bunun üzerine kamuoyunu bilgilendirip aydınlatma konusunda basında çalıştılar. Hiç şüphe yok ki, Fransızlar, Mısır düşüncesinden büyük ölçüde etkilenmişlerdir. Basında sadece erkekler çalışmakla kalmadı dahası, Şamlı kadınlarda bu alanda çalışmaya ve kurallar koymaya başladılar. Bilindiği gibi, Mısır, toprakları yaşayanların ve kendi hassasiyetleriyle dolu olanların ilgisini çekiyor ve böylece yeni toplumla bütünleşip, umutlarını gerçekleştirmeye çalışmışlardır. İşgal politikası ile tutarlı bir yöntem benimseyen birkaç kişi dışında, Mısır'ın iyiliği için çalışabileceklerini kanıtladılar. Ancak, bu basında çalışan Şamlı'lar dışında hiç kimsenin olmadığı anlamına gelmiyor dahası bu alanda hareket eden Mısırlı kadınların yansıra, kalemlerine layık konumları hak eden Mısırlı'lar da vardı. (Can, 2018: 270).

19. yüzyılın son on yılı girdiğinde, Şamlı kadınlar tarafından geri çekilme yolunda ilk adımlar atılma dönemi başladı. Gazetecilik yaptıklarında, o kadınların yazıları aslında kadın çalışanı olmayan gazetelerde başlamıştı. 1888 yılın'da ise, “ el -Latif'in” genel yayın yönetmeni Meryem Makarios, kadınların eğitiminin önemi hakkında bir makale yazdı ve onun ardından Selma Kaşaatlı da aynı dergide ve konu çerçevesinde bir makale yazdı. 1891 yılın'da, Prenses Nazlı Fadel, kadın hakları konulu makalesini yazıp neşir etmiş ve prenses yönetici bir aileye mensuptu ve Mısırlı entelektüeller ve politikacılar onun salonunda toplanıyordu (Salim, 2004: 40).

1892 yılın'da, Zeynep Fevvaz Nil dergisinde, kızların eğitiminin olumlu yönleriyle avantajları üzerine bir makale yayımladı. Eğitim konusu, kadınların işten ayrılma sorunlarıyla bağlantılıydı. Çok geçmeden, kadın basını ortaya çıktı ve başlangıçta Hind Novfal'in 1892'de İskenderiye'deki “ Kız” dergisini yayımladı ve o dergi, Doğuda ilk kadın dergisi kabul edildi. Ve tabii ki İskenderiye'nin seçimi, bu kültür kentini kucakladığının bir göstergesidir. 1892 yılın'da Louisa Haplin'in “Firdevs” dergisi kuruldu ve aynı yıl, Selim Sarkis'in kadınların sorunlarına önem veren ve onların görüşlerini kaydeden “ Mirâtü'l -Hüsna” adlı dergiyi yayımladı. 1900 yılın'da “silahsızlanma” başlıklı ilk dünya kadınlar konferansı'na katılmaya davet edildiği kaydedildi. Ayrıca, Verde el-Yazıcı, 1898'de “el- Diaa” dergisinde yayınlanan makalesinde yer aldı. Kadınların endişe ettiği konular hakkında konuştu. Genel olarak, kadın basının reformu bu dönemde toplumu etkiledi. Şöyle ki, kadınlarla ilgili tüm endişeleri dile getirildi. Bilgi açısından Avrupalı kadınlarla kıyaslayarak seviyelerini yükseltip çalışma ve ilerlemeleri için onları teşvik etti. Kadınların faaliyetleri basınla sınırlı kalmadı, aynı zamanda edebi yazıları da kulaklarda yankılandı. Aişe Teymur, şiir kitabında, sadece Arapça değil, aynı zamanda Türkçe ve Farsça şiirler de benzersiz bir şekilde yazdı ve bize üç eser bırakmıştır. İlki “ Netâicü'l- ahval fi'l-akvâl ve'l-efâl”, ikincisi “el-Lika ba'de's- Şetât” ve üçüncüsü" Mirâtül't-teemmül fi'l- umûr”dur. On dokuzuncu yüzyılın son on yılında, Kur'an'ı Kerim'in kadınlara ilişkin ayetlerini ve erkeklerin evin direği oluşunu açıklamak için çalışmalar yapıldı. Aynı zamanda, İslami ve kültürel bilimlerin modernleştirilmesi konusunun ilerletilmesini de hedeflemiştir (Salim,2004:41).

Roman yazan ilk kadın yazar Zeynep Fevvaz olduğundan dolayı yıldızı parladı. 1893 yılın'da “ed- Durru'l- mensûr fi tabakâti ribâtı'l- hudûr” adlı eserini yayımladı. Ayrıca 455

kadına ait çok sayıda kadın figürünü saymayı başardı ve onlar hakkında yazdığı eşsiz görüşleri vardı. Kadınların sorunlarına değinip haklarını istedi. İslam düşmanlarına cevap verdiğini iddia etti ve çeşitli gazetelerde makalelere katkıda bulundu. Kültürel sahnede parmak izlerini ortaya koyan ve Melek Hifnî Nâsif 'in şiir yazdığı ortaya çıktı, edebi ve gazetecilik faaliyetlerini gerçekleştirmeyi başardı ve kadınların kendi kaderini belirleme hakkı olduğunu ilan etti. Aynı şekilde, kadınların başörtüsü ve açıklığı arasındaki farkı belirtip meydana çıkarmıştır. Bu tamamen yeni bir konu değildi, zaten çok önceden fark edilmişti, et-Tahtavi, kadın giysisinin türüne açık ya da kapalı ve iffetiyle olan ilişkisine inanmamakta olduğunu dile getirmiştir.(Can,2018:264).

1.5.4. Aişe Teymur'un Kızların Eğitime Bakışı

Aişe Teymur, eş'e çocuğa ve aileye hizmetteki ve ev işlerinde kadınların yerine getirilmesi beklenen geleneksel role karşı çıkmıştır. Kendisi, kız çocuklarının eğitime yönelik tutumundan dolayı örnek bir model olmuştur, daha öncede değindiğimiz gibi; kızlara yönelik eğitim kurumları yoktu bu yüzden de, okuma - yazma, edebiyat ve tarih gibi alanlarda kızların eğitim alması o dönemlerde yaygın ve alışılmış bir şey değildi. Aişe Teymur, sıra dışı olan eğitimli kadına örnek teşkil eden birçok kadınla bağlantı kurmayı arzuluyordu. Hind Nevfel, Verde el-Yazıcı ve Zeynep Fevvaz gibi kadın yazarlarda evin içini saran yıpranmış gelenekleri reddediyordu. Aişe, o kadınların telif ve yazma cabalarına övgüde bulundu. Daha sonra Teymur, kızların eğitim ve öğretim hakkını savunmak için yazılar yazmıştır.“ La tuslihu'l- âilât illa bi-terbiyeti'l benât” adlı makalesinde kızlar kendilerini eğitimli ve terbiyeli hissederlerse, bilgiyle cehaletten kurtulacaklarını dile getirmiştir (Muğîs, 2004: 59).

Aişe Teymur, Hind Nevfel'in “ fetât ”gazetesinde yer alan yazıları ile kız çocuklarının eğitiminin sosyal etkileriyle ilgili hararetli bir tartışma başlatmış ve kız çocuklarının eğitimi reddedenler, kız çocuklarının eğitim almasını sevgi ve aşk dolu ucuz romanlar okumaya yönelik olduğunu bundan dolayı da ahlaklarının bozulduğu gerekçesini öne sürmelerini reddetmiştir. Ayrıca, onlardan eşleri olmayanları okuma ve yazmaya sevk etmiştir. Eğitimin kendisini ahlakın çöküşü için değil, dahası aileleri ve ahlakları bu çöküşten kurtarmak bir gerekçe haline gelmektedir. Ayrıca bu muhafazakârların eğitim olarak gördüklerini reddetti. “ Erkek ” deyim yerindeyse erkek gibi davranan kadınlar ve böylece kızların, kadınsı doğasından uzaklaştığını öne sürmekte olanlara da karşı çıkmıştır. Mey Ziyade konuyla ilgili şöyle dedi: Bilginin onu erkeksi yapacağı söyleyenler için aptalca bir bakış acısı olduğunu ve dahası kadınlığın ilimle çoğaldığını dile getirdi. Ayrıca, bir erkek, şiir, sanat veya felsefe'de, ön planda ise, akli yenen ve duyguları parıltılı hale getiren bir şeyi “ kadınlaştırması ” yani incelik sahibi olup hassaslaştırması garip değildir. Erkekleri kadınsılaştıran unsurların nasıl olur kadınları erkekleştirsin? Yani edebiyatla ve sanatla uğraşan bir erkek bile daha ince bir ruha sahip olurken, kadının erkek gibi davrandığını savunuyorlar, Aişe bu iddiaya karşı çıkmaktadır (Muğîs, 2004: 60).

1.6. Aişe Teymur ve Feminist Söylem

Aişe Teymur, kendi ve ondan sonraki çağın edebiyatçılarının ve eleştirmenlerinin ilgisini çekmiştir. Ayrıca modern feminist eleştirmenlerin ve araştırmacıların ekseriyetle ilgisini kazandı. Bunların Başında Mey Ziyade gelmektedir. Arap dünyasında ilk modern feminist

kadın hareketine ışık tutarak kadının kişiliği ve yaratıcılığı üzerine çalışma yapan ilk kişi olarak öncü olmuştur (Kamal, 2003:s.y). Bu çalışmalar tarihsel, sosyal ve edebi bir bakış açısına yönlendirildi. Tarihsel olarak, Aîşe Teymur modern uyanış hareketinde tarihi bir yeri işgal etmiştir. Sosyal olarak, kültürel seviyenin reformuna neden olan toplumsal değişim hareketinin desteklenmesindeki rolü vurgulandı. Edebi çalışmalar açısından ise, Aîşe Teymur'un yazılarıyla ilgili dikkat çekenler arasında hem şiir, kurgu gibi edebiyat sanatının kapsamına girenler hem de reform yazıları kavramının altına girenler vardır. Mey Ziyade'nin Aîşe Teymur hakkında yazdığı eserlerde harika bir edebiyat yapıp, şöhretinin yayılmasını sağlamıştır. Hristiyan Mari Ziyâde, Mey Ziyade takma adıyla meşhur olup, Aîşe Teymur ve Müslüman kadın yazar ve şair hakkında kitap yazmış, bu kitaptaki yazılarında, Aîşe'yi feminist olarak tanıtmaya çabalamış, ayrıca yazılarında onu övdüğü görülse de dolaylı olarak eleştirmiştir. Bu Müslüman kadın yazarları araştırıp incelemesi topluma onları feminist olarak yansıtmaya çalışmasından kaynakmakta olduğunu ulaştığımız kaynaklarda görmekteyiz. Aslında Aîşe Teymur, Kültürel mirasın taşıyıcısı olmuştur. Mey Ziyade, Feminist bir dil kullanma girişiminin yanı sıra, 1887 yılın'da yayımlanan “ Netâicü'l ahvâl fi'l akvâl ve'l efâl ” de Aîşe'nin romanı hakkında şöyle dedi: Aîşe'nin kusurları ve tortularıyla olan hikâyesi, yenilikçi akımın ilk deneyimidir. Özellikle kadın edebiyatına ilişkin olarak, Aîşe'den önce Arap dilin'de kadın edebiyatçıları arasında tam bir hikâye yazan yazar bilinmemekte olup, onun bu ilk deneyimi yeni metodun öncüsü olmuştur (İbrahim, 2004: 96).

Mey, bu yazılarda kültürel düşünce olarak kadın ve erkek arasındaki farklılıkları meydana çıkarmaya önem verdiğine dikkat çekmişti. Erkekleri çağdaş sınıfına sokarken, kadınları doğal sınıflandırmaya sokan, kadınlar ve erkekler arasındaki doğal farklılıklara dayanan köklü bir topluma değinmiştir. Bahise Badiye ve Melek Hıfnî, Kasım Emin'i manevi babaları olarak seçtiler, çünkü kadının toplumsal ve kültürel durumlarında ki isyanı hususunda manevi babası Kasım Emindi. Mey Ziyade, Aîşe Teymur hakkında şöyle diyor: Onun yazılarında erkek gibi konuştuğu yani duygularını ifade etmede erkek gibi davrandığı söylüyor. Çünkü genellikle kadınların duygularını bastırıp seslerini susturmuşlardır. Erkeğe ise, konuşma yetkisi verip, kadına yasaklandığından dolayı erkek gibi konuşması daha kolay ve duygularını daha rahat ifade edebilmiştir.(İbrahim, 2004: 97).

Aîşe, erkekler hocalarımız, onlardan ders alıp kitapları ve yazıları hakkında bilgi edinmemiz gerekir ve onların zekâsıyla zekâmızı geliştirebiliriz şeklinde bir söylemde bulundu. Bu nedenle, Mey Ziyade, Aîşe Teymuriyi eleştirmiş, üslubunu kendisinin seçmiş olmadığını, devralmış olduğu kültürel mirasın ona başka bir yol bırakmadığını, aslında özgür olsaydı böyle erkeksi bir üslubu seçmeyeceğini, lakin kültürel miras ataerki olduğu için seçmek zorunda kaldığını zikretmiştir. Buradan anlaşılan Aîşe'nin feminist bir düşünceye sahip olmadığı hatta geleneklerine bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Mey, Aîşe'nin erkekleri taklit etmesini anlamsız bulmuş, sadece fikirlerde değil, aynı zamanda kullandığı dil ve ifadelerinde de taklit yolunu seçmiş diyerek eleştirmiştir. Mey Ziyade, kadınların yazıda erkeklere tabi tutulmasındaki bu üslubu çelişkili bulduğunu söylemiştir. Bununla birlikte, Mey'in görüşleri hakkında bu incelemede gördüğümüz şey şuydu; feminist eleştiride geride bırakılan bilincin parmak izlerini azaltmak amacıyla yazılar kaleme aldığını görmekteyiz. Arap eleştirisinde, daha önce hiç dokunulmamış bir ufuk açıp, Arap

kadınların erken dönem ortaya koyduğu orijinal çalışmalarında eleştirel okumalara uzanmak istiyoruz. Bunu daha önceden yazılmış yazılar yoluyla değil, Aîşe'nin yeni ortaya koyduğu orijinal yazıları vasıtasıyla okumayı arzuluyoruz. Öncelikle, her bir yazara yazmanın kendine özgü bir özelliğı olduğunu varsayıyoruz. Bununla birlikte, önce yazılarının ve özelliğini tesis ettiğı Aîşe Teymur'un kültürel boyutunu vurgulayıp açığa çıkarmak istiyoruz. (1914-1860) Zeynep Fevvaz, Aîşe hakkında “ed- Durru'l- mensûr fî tabakâti ribâtî'l- hudûr” kitabında şöyle diyor: Erdemli bir kadın edebiyatçı, bilge, üstün bir yetenek, üretken bir Müslüman kadın şairdir (Fevvaz, 2014: 508).

Teymuriye, el- müeyyed dergisinde makaleler yayımlamıştır ve bu makalelerin en iyisi Zeynep Fevvaz tarafından “ Ed-dürü'l - mensûr” adlı kitabından yer aldı.1888'de yayımlanan “el-adap” dergisinden alıntı yaptığını Aîşe Teymur'un oğlu Mahmut Teymur, Aîşe ve Zeynep Fevvaz hem temas, hem de iletişim halinde olduklarını ifade etmiştir. Zeynep, Aîşe'nin hayatını çevirmiş, Verde el-Yazıcı ile yazışmaları da dâhil olmak üzere, bu çevirinin kaynaklarından şiir ve nesir olarak yararlanmıştır. Ayrıca,“el- Dürü'l-mensur” adlı kitabında, Aîşe'nin yazdığı bir makaleyi o döneme ilişkin olarak övgüyle sona erdirmiştir. Bu makalenin başlığı “ La tuslihu'l- âilât illa bi-terbiyeti'l benât” Ayrıca Aîşe , “ Mirâtü't-teemmül fî'l-umûr” da insanın kötü davranışları için zenginlik arayışında olması üzüntü ve sıkıntının kaynağını oluşturur ve kendi eliyle evini yerle bir eder demiştir (Fevvaz, 2014: 512).

Bu makale'de Aîşe, kadınlar görevlerine dikkat etmeden süslenmelerini abartıyor, bunda bozukluk ve yolsuzlukların kaynağını olduğu ve kentteki sahte ziynetle süslenmiş güzelleşen kızların süsüne âşık olanlara hayret ettiğini, metal ve taşların ziynetini güzelliğini göstermek için kullananları ve güzelliğini arttırdığını hayal edenleri kınamıştır. İşlerin ve konuların sonuçlarını bilmeksizin onların algı konusundaki basiretlerini kör etmiştir. Aîşe, erkeğı şiddetli bir şekilde kınayarak şöyle dedi: Ey vatanlarımızın erkekleri! Kadınları boşuna bırakmadın mı? Bir kalemin emrinde parmak uçlarının arasında mı onlar? Onların işleriyle dalga geçtiniz ve onlarla beraber katıldığınız işlerde onları küçümsediniz diyerek eleştirmiştir (Âmir, 2004: 87).

Badiye şöyle diyor: Otuz beş yıl önce Aîşe kadınların çalışmaya katılmasını istedi. “ Yarattıkların varlığına ve yaratıcısına kim hükmedebilir ” ki iki eş üzerinde bu dünyadaki medeniyet yörüngesinde ki dönüşüm için asıl temel olan evliliklerdir. Tek olmak mümkün olsaydı şayet, biri diğeri olmadan yaşayabilmesi mümkün olurdu. Aîşe, erkek ve kadın arasında eşitlik istemiştir. Kadın olmadan, erkek için ayrıcalık mümkün olsaydı, erkeğın eşsiz olması mümkün olurdu, Allah onun varlığını kadın olmadan üstün kılardı. Her ikisi de birbiri için zaruridirler. Bir güneşin altında birlikte var olurlar ve eşit görevlerin her biri için birini eşit bir şekilde getiren bir hüküm vardır. Erkek ve kadının eşit olduğunu ve işte ortak beraber çalıştıklarını görmüştür (Âmir, 2004: 88).

Aîşe Teymur, erkeklerin kadınlara tam ve mutlak iktidarına hiçbir zaman teslim olmadı çünkü iktidar yalnızca Allah'ın iradesidir. Mey ziyade, Aîşe Teymur'u tanıtırken, erkeklerin kadınlar üzerindeki, kadınlarında erkekler üzerindeki haklarını savunan eğitilmiş bir Müslüman cüretkâr kadın türünün ilki olarak kabul edildiğini vurguladı. Ayşe Teymur, hassas konuyu ele almak için kullandığı yaklaşımı tanımlayarak başlar. Aklın ışığının

hidayet ve iman için herhangi bir gücü aydınlatıldığını unutmayın. Erkekler bu rasyonel yaklaşımı dini yorumlamada kullandılar ve kadınların bu çalışmaya erkeklerle katılmalarının zamanı gelmişti. Burada yazar, bize bu hassas konuyu ele almak için duyduğu korkuyu, gün ve gecelerinin hikmetini düşünerek nasıl geçirdiğini anlatıyor. Sonunda, İslam Ümmetinin bu önemli projesine başlamaya karar verdi. Aişe Teymur, aile içindeki vesayet meselesini erkeklerle değil, sosyal rolle ilişkilendirip, serveti ödünç alan erkeğin koruyucusu olmayı reddetti (Muğis, 2004: 61).

1.7. Ailesi

Teymur Ailesi, özelde Mısır’da genel de ise Mısır’ın doğusunda kalan Arap coğrafyasında Edebiyat ve ilim sahasında büyük bir liyakatle bilinen meşhur bir ailedir. Bu ailenin tarihte, farklı edebi sanatlar; ilmi, toplumsal faaliyetleri, bunun yanı sıra savaş gibi alanlarda büyük hizmetleri olduğu açıkça görülmektedir (Teymur, 1948: 66). Aynı şekilde, edebiyatçılar, âlimler hem Mısırlı hemde Mısırlı olmayan her bir kişi için bu aile bir örnek teşkil etmektedir. Aynı zamanda cömertlik konusunda örnek oldukları gibi cesaret ve saygınlık sembolü de olmuşlardır. Bu ailenin edebiyat sevgisi ,“meşhur Teymuriye kütüphanesinden kaynaklanmaktadır. ”Çünkü Arap kütüphanesindeki boşluğu doldurmuştur (Teymur, 1956:1).

Bu ailenin ismi Teymur, aslında Türkçe bir lafız olan “ demir”dir ve Türkçede “ demir ve temur “ olarak da yazılmaktadır.” Ebû Hayyân en- Nahvi, el-İdrâk li’l-lisâni’l-Etrâk kitabında “demir” ve “temir “ olarak ele almıştır.” (Hayyan en-Nahvi, 1309: 53). Bugün yaygın olan kullanımı “demir” şeklinde olsa da sözlüklerde harekeleme de bu bilgiye rastlanmadığı söylenmektedir ancak bazı ilim erbabı ilk harfinin kesra yani “ dimir ve timir “ olduğu iddia edilmiştir (Ziyade, 2012: 65.)

a. Dedesi

Muhammet Teymur Kâşif

Muhammet Teymur Kâşif, Kürt bir aileye mensup olup Musul vilayetinde Kürdistan’ın “Bakrah Colan” ilçesinde ikamet etmiştir. Burası, Süleyman’ın inşasından sonra geçen asırlarda harap olmuştur. Bazı belgelerde isminin Muhammet oğlu İsmail oğlu Ali Kürt olduğu bilgisine ulaşılmıştır (Ramazan, 1397: 353).

Muhammet Teymur Bey, üçüncü Selim döneminde, Divan-ı Hümâyün Kâtip başkanlığı makamını üstlenmiştir ve daha sonra, Divan Kâtiplerinden biri olan İstanbullu Abdurrahman Efendi'nin kızı ile evlenmiştir. Diğer eşi ise Seyyare Kâdîn'dir.1869 yılında vefat etmiştir. Eşi Aişe es-Sadîka'dan olan kızı Zeynep ve İsmail Rüşdî Paşa dünyaya gelmiştir fakat Zeynep Hanım çok yaşamamış 1844 yılında vefat etmiştir. (www.alukah.net.cultur,2016). Aişe Sadîka'dan olan İsmail dışındaki çocukları yaşamamıştır (Teymur, 1948: 70;Ramazan,1397: 353, Ziyade, 2012: 16).

Arap tarihçilerine göre; Aile fertlerinin Kürt asıllı olduklarını tespit edilip, Arap asıllı oldukları için övünüp gururlandıklarını belirttiler. Hem İbni Kelbi hem de İbni Hallikan ve diğer araştırmacılar, onların soylarının Kahtan soyundan(Ömer Muzikaya)olduğunu, İbni Amir ise Adnanilerden olduğunu ifade etmiştir.

Dil ve tarih kitaplarında, bununla ilgili ayrıntılı olan bilgi Adnanilerden olduğudur, bu ailenin Arapçılığı tamamlaması şeref yönündendir. Diğer bir sebepte haleflerinin ve seleflerinin naklettiğine göre ; “ Seyyit” lafzıyla ilgili olarak eski belgelere aile fertlerinin isimlerinin girmiş olmasıdır (Teymur, t.y.: 67;Tevfik, 1995: 45).

Muhammed Teymur’un ailesinden ayrılıp Osmanlı ordusuna katılmıştır. Bunun sebebi ise kardeşiyle arasında olan düşmanlıktır. Muhammet Kâşif, 1230 yılında Derb -i Se’ade mahallesinde bir ev inşa edip, evin mermer kapısının üzerine “ Seyyit Muhammet Kâşif ” diye nakşetti. Muhammed Kâşif hariç bu aile hakkında ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır (Teymur, t.y.:67).

Muhammed Teymur, Fransızların Mısır’dan çekilmesinden sonra Osmanlı ordusuyla Mısır’a gelip, Mehmet Ali Paşa’nın yakın çevresine katılmış ve bölge valiliğine kadar yükselmiştir (Ziyade,2012:16;Tevfik,1995:45;Ramazan,1397:353).Mısır’ageldikten sonra Mehmet Ali'nin yardımcılarında biri olmuştur. Muhammet, Fransızların göç etmesinden sonra Mısır’a gönderilen askerlerle beraber oraya ulaştı. Muhammet ve Ordu komutanlarından biri ile arasında bir dostluk oluştu. Onu yüksek mevkilere çıkardı hatta ordusuna komutan yaptı ve ona ordunun birçok işinde güvendi. O, askerlikle sınırlı kalmadı dahası Mısır’ın birçok işini de üstlendi şöyleki "Kuşufiyyeh" onlardan birisiydi ve bu işleri bıraktıktan sonra bile Kâşif lakabıyla lakablandırıldı (Tevfik, 1995: 45).

Mehmet Ali paşa, bir ordu kurdu ve tecrübeli komutan olarak oğlu Tosun paşayı seçti ve bu ordunun içinde Muhammet Seyyit Kâşif de vardı. Bu ordu yenilgiye uğrayıp dağıldı ve bunun üzerine Muhammet Ali öfkeleni. Daha sonra onları affedip Mısır’a dönmelerine izin verdi. Hicaz bölgesinin Medine şehrinin idaresini Muhammed Kâşif görevlendirildi ve orada beş yıl kaldı sonra ayrıldı. Yaşlılık onu aciz bıraktı ve Mısır’a geri dönmedi. Devlet ona yeterli bir maaş verdi. Kendine orada bir ev yaptı ve ömrünün sonuna kadar ibadetle meşgul oldu ve seksen yaşında vefat etti. İmam Şafi’nin kabrinin yanında kendisi ve ailesi için hazırlanmış olduğu kabre defnedildi (Teymur, t.y.:69).

b. Babası

İsmail Teymur Paşa

İsmail Teymur Paşa, Muhammet Teymur Kâşif ’in oğludur. 1230 yılın’da Zilhiccenin sekizinci gününde saat dokuzda doğdu. Babası, Kaside- i Bürde nüshasına böyle kayıt ettirmiştir. Babası doğduğu gün ona Rüştü lakabını verdi, fakat ailesinin lakabı ona üstün gelip Teymur olarak kabul gördü ve eskiden Teymur zade yani Teymur oğlu olarak biliniyordu (Teymur, 1948: 78).

Bolluk bereket içinde yetişip, büyüdü. Küçüklüğünden beri ilimle ve edebiyatla meşgul olmayı tercih etti, bunun için İslami ilimlerde ve Arap dilinde babasının seçtiği eğitimcilerden eğitim aldı. Abdurrahman Sami Paşa vasıtasıyla Türkçe ve Farsçayı öğrendi. Hocası onun vefatından dokuz yıl sonra 1298 yılında vefat etmiştir. İsmail Teymur, iyi derecede Türkçe, Arapça, Farsça, Fransızca, İngilizce ve İtalyanca bilmekteydi (Ramazan, 1397: 353).

Kuşkusuz, İsmail Teymur asrı'nın nadir şahsiyetlerinden biriydi. İfadedeki akıcılığının yanı sıra dili fasih konuşuyordu. İlme tutkun, ilim meclisi olmaksızın yapamaz ve okumayı severdi. En mutlu vakitlerini psikoloji kitapları satın aldığı, kitap okuduğu ve araştırma yaparak geçirdiğini fark etti, hatta onun büyük bir kütüphanesi mevcuttu. Bununla birlikte devlet işleriyle meşgul olur ve görevde olmadığı günleri en bereketli günler olarak kabul ederdi çünkü onun işi aslında ilimle meşgul olmaktı (Tevfik,1995:46).

İlk eşi Mehtap Hanım'dan olan iki kızının adı Hatice İsmet ve küçüklüğünden beri eğitime meyli olan Seyyide Aişe Teymuriye'dir. Oğlu bilgin Ahmet Teymur ise, ikinci eşi Mihriyâr Hanımdan olduğunu Corci Zeydan “ Târihu edebiyâtı'l-lügati'l- arabiyye” kitabında zikretmiştir. Mihriyâr Hanım İsmail Teymur Paşa'nın ikinci eşidir ve 1902 yılın'da vefat etmiştir. Fakat Aişe Teymur'un Arapça divanı “ Hılyetü't-tırâz ” daki şiirinde Ahmet Teymur'un öz kardeşi olduğunu belirtmiştir (www.alukah.net.cultur,2016).

Eğlendirici hikâyeler içiren Muvaşşaha benzer Türkçe beyitler nazmetmiştir. Ahmet Teymur, babasının okumalarının bir özetini topladığı bir kitap olduğunu belirtmiştir, “ Sefînetü'l râğıb” kitabına benzeyen bir metotla yazdığını zikretti. Ayrıca, Teymuriye ailesi 'nin tarihini Türkçe olarak bu kitaba yazdığını ifade etmiştir. Ne kadar tuhaftır ki topladığı kitapları ölümünden sonra dağıldı sadece Fihrist-i Esmâ adlı kitabı kaldı (Ziyade, 2012: 30).

Türkçe kompozisyonda kabiliyetliydi ve akranlarından kimsenin yapamadığını yaptı, bunun üzerine Muhammet Ali, çok beğendi ve onu özel kâtibi yaptı ve ihtiyacı olduğu gerekli belgeleri ona sunup emirlerini Divan başkalarına ulaştırdı. Şark müdürlüğü için onu vekil yaptı ve Mısır bölgesinin en önemli müdürlüğü olan Batı müdürlüğü yönetimini üstlendi. Batı müdürü olarak da bölge' nin en büyük müdürlüğünü yaptı. Fakat o, buna rağmen aşırı külfetten dolayı Kahire Divanı'ndaki makamına döndü (Teymur, 2017: 11).

Aişe Teymur'un babası İsmail Teymur Paşa, Hidiv İbrahim Paşa, Sait Paşa ve İsmail Paşa'nın ona verdiği paşa lakabıyla birçok önemli makamda görev yapmıştır, bunlardan bir kaç şunlardır: Hidiv divanında Batı - Avrupa kalem başkanlığı görevi ve bu makam şimdiki Dışişleri Bakanlığına benzemektedir. Aynı zamanda, Hidiv İsmail döneminde Hidiv Divanı'nın genel başkanlığını da yapmıştır. Ve hayatını Prens Hidiv Tevfik'in özel bakanı olarak sonlandı (Ramazan, 1397: 354).

Aişe Teymur'un bu değerli aileye mensubiyetini ifade eden bazı şiir beyitleri:

Onun resmiyle sevinen bu Hidiv * O, anda Hüdânın dediği gibi sevindi

Ümmetinin hakkını gözeterek, adaletli davrandı * Her birini heyecanlandırmak için büyük bir caba sarf etti.

1289 yılın'da, Perşembe günü güneş batarken vefat etti. Baba'sının kabrinin yanına defnedildi. Aişe Teymur babasının vefatı üzerine şu mersiye yazdı:

Karanlıklar içinde dolunay gözden kaybolduğunda * Yeryüzünün çocuklarına bu yok oluş ağır geldi (Muğîs, 2004:58).

c. Annesi

Aişe Teymur'un annesi Mehtap Hanım, Çerkez asıllıydı. Baba'sının azat etmiş olduğu cariyelerindendi, daha sonra onunla evlenmiştir ve İsmail Teymur'un ilk eşidir. Dikiş Nakış sanatıyla ilgilenmiş, kızı Aişe'nin kadınlara yönelik bu dikiş ve nakış sanatını öğrenmesini istemiştir fakat Aişe 'nin okumaya meyli olduğu için reddetmiştir. Babası kültürlü bir âlimdi ve annesi 'nin kültürü ise sınırlıydı çünkü o çağda kızların okuması övülen bir şey değildi. Kızını muhafazakâr aristokrat Türk sınıfının geleneklerine tabi tutmak istiyordu. Annesinin hiçbir şey anlamadığı bu edebi eğilimde onu dizginlemeye çalışması da doğaldı (Ziyade, 2012: 32).

Aişe'nin tarihinden, edebiyat ve şair oluşumundaki en büyük faziletin erdemli bir babaya bağlı olduğunu görebiliriz. Babası, istediği yolu takip izleyebilmesi için onu teşvik etti. O çağlarda saraydaki kızların hayatı gibi yaşamak istedi. Edebiyat ve ilimle donanmak istedi. Bu isteği sonucunda annesi ile arasında kadınlara yönelik işler konusunda anlaşmazlık oldu. Annesi kızının garip bir şekilde kızlara yakışmayan şekilde kitaplara tutkun olduğunu gördü. İkisi arasında tartışma patlat verdi taki babası sağduyulu görüşüyle annesine şu sözlerle engel oldu: “ Onu bırak, okumaya isteği var ”dedi (el-Cündî,1902: 68).

Annesi, 1868 yılın'da vefat etmiştir. Şairimizin annesi ile ilgili ulaşabildiğimiz kaynaklarda daha detaylı bilgiye rastlanamamaktadır (Akkad, 1937: 150).

d. Eşi

Aişe Teymur'un eşi Seyyit Muhammed Tefik Bey, İstanbullu Abdullah Seyyit Efendinin oğlu Mahmut Bey İstanbul'dur. 1854 yılın'da İstanbul'da Divanı Hümayunda Divan Kâtibi olarak hizmet etmiştir. Hicri 1854 yılın'da Kahire'den Asitane'ye (İstanbul) eşi ile birlikte gitti. Allah ona eşinden erkek ve kız çocukları verdi. Eşi, 1875 yılın'da vefat etmiştir (Ziyade, 2012: 38).

e. Kızı

Tevhide Teymur

Aişe Teymur, 1271 Hicri 1854 yılın'da Kahire'den Asitane 'ye (İstanbul) eşi ile birlikte gittikten bir yıl sonra kızı Tevhide doğmuştur. Tevhide annesi için “ ruhsal nağme ve beşeri bir ruh ” oldu. Tevhide dokuz yaşına ulaşınca, annesi 'nin tüm dünyası oldu ve onun yanında kendini gördü ve küçük kız bazen kalem ve mürekkeple, bazen de dikiş nakışla vaktini geçirdiğini gördü. Tevhide on sekiz yaşına varınca, annesinden evin sorumluluklarını ve idaresini üstlendi. Bu şaire geniş vakit imkânı sağladı ve eğitim ve şiir yazmakla geçirdiği günlerdeki gibi yeniden edebiyatla meşgul olma fırsatı buldu. Aruz derslerini tekrar almak istedi. Sanki bunlar onun için bir sorun oluşturuyor gibiydi. Aişe, bu küçük kızın bu derslere katılıp başardığını ve hatta “ Aruz sanatı hakkında annesinden daha çok şey bildiğini ” ifade etmiştir (Ramazan, 1397: 356).

Aişe'nin babası vefat ettikten üç yıl sonrada eşi vefat etmiştir. Üzücü bu durum onu derinden etkilemiştir ancak, telif ve okuma alanını önünde genişlemiş oldu. Bunun üzerine, kendisi için iki hoca getirdi. Kızı Tevhide'nin de bu dersleri takip ettiği ve şiir yazdığını zikretmiştir. Ne var ki Tevhide hastalığa yakalanmıştır ancak Aişe kızının hastalığını fark

etmede geç kalmıştır. Her hâlükârda Aişe’yi kızı için bir endişe kapladı ve birdenbire aklına doktora götürmek düştü lakın faydasızdı. Ölüm yaklaştı ve küçük kız sonunda razı ve teslim oldu (Ziyade, 2012: 43).

f. Oğlu

Mahmut Bey Tevfik

Mahmut Tevfik, Aişe Teymur'un oğludur. Kardeşi Tevhide vefat edince, annesi Aişe Teymur'un dünyası kararmıştı dahası, sürekli ağladığı için gözlerindeki görme yetisi zayıflamıştı. Yedi yıl bu sıkıntılı durumu devam etti. Mahmut annesi için bir ışık olup, onun edebi sırlarını ortaya çıkarmaya yöneltmiştir aynı zamanda Arapça şiirlerini yazmasını ve yayımlanmasını annesinden talep etmiştir. Bunun üzerine Aişe oğluna şiirleri alıp dilediğini yapabileceğini söyledi böylece Mahmut annesinin edebiyata ve şiir yazmaya yeniden dönmesini sağladı ve bu şiirleri iki grup olarak yayımladı: Arapça şiirlerine “ *Hilyetü’ t-tiraz* ” adını verdi. Farsça ve Türkçe şiirlerini “ *Şukûfe* ” olarak isimlendirdi ve bu divanı 1894 yılın’da İstanbul’da yayımladı (Ramazan, 1397: 360; Ziyade, 2012: 44).

1332 yılın ‘da Ramazan ayının 14. de Perşembe gecesi gece yarısından sonra saat dörtte vefat etti. 1914 yılında Ağustos ikisine denk gelen günde, İmam Şafinin kabrinin yakınında olan dedesinin kabrine defnedildi (Teymur, 1948:75-76).

g. Kardeşi

Ahmed Teymur Paşa

Ahmed Teymur, İsmail Teymur Paşa’nın oğludur. Mısırlı edip, araştırmacı ve tarihçidir. 5 Kasım 1871’de Kahire’de doğdu. Asıl adı Ahmed Tevfik’tir. Üç aylıkken babasını kaybettiği için eğitimini, Arap dünyasının ’da kadın hareketinin öncülerinden biri olan ablası Aişe İsmet Teymur üstlendi (Kehhale,1993:105). Türkçe ve Farsça’yı Hasan Abdülvehhâb’dan öğrenim gördü. Fransız okulunda okuyup Batı kültürünü tanıma imkânını buldu. Dinî ve aklî ilimlerde Muhammed Mahmûd eş-Şinkitî, Hasan et-Tavîl, Rıdvan Muhammed el-Mahallâtî, Allâme Tâhir Cezâirî ve Muhammed Abduh gibi ünlü âlimlerinden ders aldı (Serkîs, t.y. :652).

1307 yılın’da babasının yakın arkadaşı içişleri bakanı Ahmet Reşit Paşa’nın kızı ile evlenip akraba oldu, ona İsmail, Muhammet ve Mahmut isimli üç çocuk verdi. Eşi Yirmi dokuz yaşındayken vefat etti ve daha sonra evlenmedi (Zirikli, 1986: 100). Ahmed Teymur öğreniminin ilk dönemlerinden itibaren kitaba çok düşkün olduğundan dolayı birçok yazma eser toplar ve her bir eseri dikkatle okur ve gerekli gördüğü yerlere not düşerdi. Ünlü kütüphanesini 1901’de kurmaya başladı. Ezher ve Hidiv Kütüphanesi açısından Mısır’ın en büyük hazinesi oldu. 1331 yılın ‘da 7068 kitap sekiz binden fazla el yazması bulunuyordu, bunlar arasında 3505’i Hicri 527 yılından önce yazılan eski el yazmalarıydı. 1913 yılın ’da hazinesi toplam cilt 7134 ’e ulaştı aralarından 3522’i el yazmasıydı. Kalede son kurulan Fârukıyye Kütüphanesinde ki krallık fertlerine ait olan özel yer ve krallık kütüphanesini de birleştirmiştir (Teymur,2001: 159).

Kahire’de özel bir kütüphane binası yaptırmıştır. Bu kütüphanenin koleksiyonunu, kıymetli eserleri bulunan kişilere büyük miktarlar ödeyerek satın aldı. İstanbul ve

Avrupa'nın muhtelif kütüphanelerindeki yazmaları temin ederek zenginleştirdi. Bir kısmı müellif hattı olmak üzere yarısından çoğu yazma eserlerden meydana gelen 20.000 ciltlik bir koleksiyona sahip olan bu kütüphaneyi vefatından sonra Mısır Millî Kütüphanesi'ne hediye etmiştir (Teymur, 2001: 159; Tefvik,1995:50).

Arap Edebiyatını canlandırma üzerine denetleme ve Hidiv Kütüphane işlerini inceleme hususunda milli eğitim bakanlığına başkanlık yaptı.1911 yılın'da Haziranın birinde Bakanlar konseyi onu üye olarak seçmeye karar verdi. Fakat o, 1912 yılında, işlerin çokluğundan dolayı istifa etti çünkü yalnızlığa meyli vardı, bu karakter babasından ona miras kaldı, kitap elde etmekte olduğu gibi çoğu vakitlerini de kitaplarıyla geçirmeyi severdi. 1919 yılında 8 Ekimde, İskenderiye'de yüce sultan Fuat başkanlığında Bakanlar konseyi toplandı ve ona paşalık rütbesini vermeye karar verdi bunun için o gün bir karar yayımlandı. 1924 yılında 23 Şubat'ta krallık, bir karar ile onun senatoya üye olması yönünde bir karar yayımladı. Bu makamda uzun kalmadı çünkü bundan sonra istifa etti (Teymur,t.y.:90).

Ahmed Teymur Paşa resmî görevlerden hoşlanmazdı. Hem, paşalık rütbesi ile taltif edilmesi ve hem de senato üyeliğine tayini onu sevindirmedi. Ancak Kral I. Fuad'a olan yakınlığından dolayı bu tayini kabul etmiştir. O daha çok Mısır Dil Akademisi Şam İlimler Akademisi ve Mısır Millî Kütüphanesi gibi önemli ilmî kurumların üyesi olarak büyük hizmetler yapma imkânı bulmuştur. İslâm âleminin meseleleriyle de yakından ilgilenmiş aynı zamanda Doğu ve Batı kültürlerini tanıma imkânı bulmuş ve ahlâkî faziletleri şahsında toplayarak örnek bir şahsiyet olmuştur (Tefvik, 1995: 50).

26 Nisan 1930'da vefat edene dek ömrünü bu ilimlerle meşgul olarak geçirmiştir. Ahmed Teymur Paşanın çeşitli sahalarla ilgili olan bazı eserleri şunlardır:

- 1) Tashîhu Aġlâtıl-Kâmûsıl-muhît (Kahire 1343). el-Kâmûsül-Muhît'teki yanlışları düzeltmek maksadıyla ele alınmıştır.
- 2) el-Mecmau'l-İlmiyyü'l-Arabî bi-Dımaşk Taşhîhu Aġlatı Lisâni'l-Arab (birinci kısım Kahire 1334, ikinci kısım 1343).
- 3) Nazra Târîhiyyeî Husûli'l-Mezâhi-bi'l-Erbaca (Kahire 1344) Dört mezhebin meydana gelişini tarihî açıdan telif edilmiştir.
- 4) Kabrû's-Süyûti (Kahire 1346).
- 5) el-Yezîdiyye ve Menşe'ü Nihletîhin (Kahire 1347).
- 6) Târihu'l-'alemi'l-'Osmâni (Kahire 1347).
- 7) Terâcimü A'yâni'l-karni's-Sâlisil'Aşer ve Evâilü'l-karni'r-râbi'l'aşer (Kahire 1359).
- 8)) el-Emsâlü'l-Âmmiyye (Kahire 1970). Mısır halkı tarafından kullanılan atasözlerini içeren bir eserdir.
- 9) La'bu'l-Arab (Kahire 1948). Araplar nezdindeki portreler üzerine yazılmıştır.
- 10) Tabakâtü'l-Mühendisîn. İslâm âlemindeki mühendislik faaliyetleri ve mühendisler konusunda önemli bir kaynak olan bu eser 1957'de bazı ilâvelerle A'lâmü'l-mühendisîn fi'l-

İslâm adıyla Ahmed Abduh eş-Şirbâsî tarafından Kahire'de yeniden yayımlanmıştır (Teymur, 2001:161;Tevfik,1995:51).

h. Yeğeni

Muhammed Teymur

Arap edebiyatının modern kısa hikâye türünün öncülerinden Mısırlı edip ve yazardır. 1892’de Kahire’de dünyaya gelmiştir. Babası büyük kütüphane ve yazma koleksiyonu ile ünlü Ahmed Teymur’dur, halası ise meşhur kadın şair Aişe İsmet Teymur’dur. Küçüklüğünden beri Edebiyata ve tiyatroya büyük bir tutkusu vardı. On yaşındayken şiir yazabiliyordu ve daha ilkokulu bitirmeden önce gazetelerde makaleleri yayımlandı. Şiir tutkunuydu, Mütenebbî, ebu’l-âlâ el-Maarî ve ebi Nevvas gibi öncü şairlerin divanlarından birçok şiir okurdu. İlk ve orta öğrenimini Mısır’da tamamladı. Lise yıllarında el-Müeyyed dergisinde makaleler yayımladı, tiyatroyla ilgilendi. Piyes ile olan ilişkisini gelince, küçüklüğünden beri çok güçlüydü. Bu sanat var gücüyle kalbini çalmıştı ve bu eğilimini geliştirmeye yardımcı oldu. Bu sanatla ilgili aile piyesi bölümü yazdı. Hayatının bu aşamasında ahlakı ve sosyal konulara içeren güzel bir üslûbla yazdı (Teymur, 1948: 95).

Lise sonrası tahsilini tamamlamak üzere Berlin’e tıp eğitimi için gitti ancak özel şartlar nedeniyle bırakmak zorunda kaldı. Sonra hukuk okumak için Fransa’ya gitti. Lakin hukuk onun eğilimi ile örtüşmüyordu. Vaktinin çoğunu Fransızca şiir okumakla yazmakla geçiriyordu böylece Fransız edebiyatını yakından tanıma imkânı buldu (Dayf, t.y.300). 1914 yılın’da, tatilini geçirmek için Mısır’a döndüğünde I. Dünya savaşı başlayınca eğitimini tamamlamak için geri dönemedi. Bunun üzerine Yüksek Ziraat okuluna girdi sonra bıraktı çünkü babasından ona miras kalan edebiyata meyli olduğu anladı. Sadece Edebiyatçı olarak tiyatro ve piyes yazmaya yöneldi. Kahire’de Muhammed ‘Abdurrahîm’in kurduğu derneğin üyesi oldu. Muhammed ‘Abdurrahîm’in ölümü üzerine derneğin başkanlığına getirildi (Heykel, 1994: 300).

Modern Ekolun öncülerinden olan Muhammed Teymûr öykülerinde çiftçilerden ve gördükleri baskılardan, yolsuzluklarından, kadınlardan ve yaşadıkları sorunlardan aldı. Açık, seçik, anlaşılır ve edebî sanatlardan uzak bir dille öykülerini yazdı. Gerçekçiliğinde ve öykü tarzında genel olarak Fransız edebiyatından etkilendiği anlaşılmaktadır. Şöyleki, Mısır edebiyatı ve Mısır Tiyatrosu’nun reform isteği belirdi, çünkü Mısır edebiyatının geri kaldığını fark edip arada büyük bir eksiklik olduğunu gördü. En önemli hayali “ Edebiyatı Mısırlılaştırma” idi (Teymur, t.y.98).

El-Menfuluti’nin kitaplarından da çok etkilenmiştir. İlk kısa hikâyeleri bu eserlerde tanıma fırsatı bulmuştur. Çağdaş Arap edebiyatında kısa hikâye türünün gelişiminde ve Mısır’da ‘Millî Edebiyat’ hareketinin oluşumunda öncü rol oynamıştır. Modern Mısır Edebiyatında kısa hikâye’nin doğuşunu temsil eden ilk kısa hikeyesi “ Fi’l-Kıtâr” hikeyesi’dir (Heykel,1994: 206).

Teymur, tiyatronun kalkınmamasının en büyük savunucusu ve ilk temsilcisidir. İlk rolü büyük ilgi çekiciydi. Tiyatrocu olarak iki hikâye ile sahneye çıktı. Birincisi İbrahim Remzi’nin “ Halifenin kızının şöhreti” İkincisi Lebir’in “ Düğünler” idi. Muhammet Teymur, otuz yaşına gelmeden 1921 yılın’da Şubat ayında vefat etmiştir. Gençliğinin

baharında vefat eden Muhammed Teymur'un kardeşi Mahmûd Teymûr ağabeyinin kaldığı yerden kısa öykü yazmaya devam etti. Mahmud, 1923 yılında “ Muhammed Teymur Eserleri” adlı mecmua'yı üç bölüm 'de yayımladı.(Tevfik,1995: 71).Muhammed Teymur arkasında gelişmiş fikirlerden oluşan zengin kültürel bir sanat bıraktı.

Eserlerinden bazıları şunlardır:

- 1- Divanı Teymur, manzum eserlerden derleme
- 2- Kitabu el - vicdan, Mensur şiirden oluşan edebiyat bölümünden derlemeler
- 3- Edebiyat ve sosyal, Edebiyat makalelerinden oluşan derlemeler
- 4- Gözlerin onu gördüğü şeydir, Mısır öykülerinden oluşur.
- 5 - 60 Hatıra, Paris'teki anıları, gibi birçok eseri vardır, ancak biz burada birkaç eserini ele almış bulunmaktayız.

Bölüm 2: Hayatı Ve Edebi Kişiliği

2.1. Aîşe Teymur'un Hayatı ve Edebi Kişiliği

Aîşe İsmet bint İsmâîl b.Muhammed Kâşif et-Teymûr (1840-1902) Mısırlı şair ve mütefekkidir. Mısır'da ilim ve edebiyat alanında tanınmış köklü ve aristokrat bir aileye mensuptur (Bağdadî, 200: 196; Hâtem, t.y: 20). Aîşe Teymur'un dedesi, Muhammed Kâşif kürt asıllıdır. Muhammed Ali döneminde Ordu'da ileri gelen subaylardan biri olup bölgenin valiliğine kadar yükselmiştir. Babası İsmail Teymur Paşa, Hidiv divanında Batı-Avrupa kalem başkanlığı görevi yapmış ve bu makam şimdiki Dışişleri Bakanlığına benzetilmektedir. Aynı zamanda, Hidiv İsmail döneminde, Hidiv Divanı'nın genel başkanlığını da yapmıştır (Mısıf, 2001: 255). Aîşe'nin annesi Mehtap Hanım ise Çerkez asıllıdır. İsmail Teymur'un azat ettiği cariyelerindendir, şairimizde; Kürt, Türk ve Çerkez olmak üzere üç soya mensuptur (Cündî, 2010: 68).

19. yüzyılın ikinci yarısına damgasını vuran Mısır'lı şair Aîşe Teymur, 19.Yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında genel olarak edebiyatta özel olarak da Modern Arap Edebiyatı'nın nadir kadın Müslüman şahsiyetlerinden birisidir (Hudû,2000:s.y;Hâtem, t.y:10). Aîşe Teymur, Kahire'de 1840 yılında, “Derb- Seâde” deki sarayların birinde, Muhammed Ali döneminde dünyaya gelmiştir. Şair, “ Aîşe” adını Arapça şiir divanının'da kullanmayı tercih etmiştir. Ayrıca, Türkçe ve Farsça şiirlerinde “ İsmet” adını kullanmıştır (Ziyade, 1973: 93).Ne var ki, bazı kaynaklarda İsmet adı değil, lakabı olduğu ifade edilmiştir (Ramazan, 1396 - 1397: 353).

Aîşe'nin küçüklüğünden beri okuma-yazmaya meyilli olması babasının ilimle dolu olmasıyla ilgiliydi. Babası onu cesaretlendirmişti, çünkü babası edebiyatı çok sever ve hatta büyük bir kütüphaneye sahip olmuştur. Aîşe tüm bu fırsatları daha fazla değerlendirmek istiyordu ve edebi sohbetleri dinlemek için selamlığa gidip kulak vermiştir. Kuran okumasını Profesör İbrahim Munis tarafından öğretilmesinin, dil kültürü üzerinde büyük etkisi olmuştur (Bağdadî, 2000: 196). Ancak, şairin annesi ise kızının el işlerine, bıçkı dikişe yönlendirmek istediği için karşı çıkmasına rağmen bu ilim sevdasından vazgeçmemiştir bundan dolayı annesi ile aralarında anlaşmazlık hâsıl olmuştur. Bunun üzerine babası, annesine ; “ madem kalem kâğıda meyilli, o halde gel bu iki kızı paylaşalım. Kardeşi İffet senin, İsmet benim olsun.” “Aîşe'nin kalem sahasında bir öncü olacağına ve bunun mağfiretimize vesile olacağına inanıyorum” demiştir (Kehhale, 1984: 172). Böylece, Aîşe için, Farsça, Arapça, fıkıh, nahiv öğrenmesi hocalar getirdi. Hatta akranların okuyup öğrendiği şeylerin yanı sıra bu sanatlarda iyi olana kadar okudu. Şiir yazarlardan daha iyi olabilmek için onlarla yarıştı. On üç yaşındayken zamanın şöyle geçirdiğini söylüyor: Derslerimde babamın benden beklediği şey üzerinde çalıştım. Babamdan başka erkek meclislerine girmemi hiç kimse izin vermedi. Farsça belagat kitaplarından Firdevs'inin “*Şehnâmesi*” ve Mevlânâ'nın “*Mesnevisi*”ni okumuştur. İki saatini her gece bu kitapları okuyarak geçirirdi. Bunun yanı sıra, Kurân, Fıkıh, sarf ilmi ve Fars dili öğrenmiştir (Fahûrî, 1396-1397: 129; Fevvaz, 2014: 508).

Aynı zamanda, küçük şair, ilk şiirsel deneyimi olarak Farsça şiir yazdığını ifade etmiştir. Türkçe ve Farsça divanının giriş bölümünde şairlerin divanlarına dikkat çekmeye devam etti. Kolay vezinlerde şiir yazmayı denedi ve gecelerin birinde odasına döndüğünde gül buketi buldu ve bu gül solup dağılmıştı ve buna çok üzüldü. Bu esnada iki farsça beyit şiir yazdı ve babasının huzuruna gidip ona yazdığı şiiri okudu. Yazdığını utanarak babasına okudu. Babası ona şöyle yorum yaptı: Gazel şiiri yazmaya daha fazla devam edersen derslerin ve ezberlerinin durmasına sebep olacak dedi. Türkçe ve Arapça şiir yazma arzusu Farsça ile ilişkisiyle birlikte bu üç dille bazı düşüncelerini şiir olarak yazdı. Babası bunun üzerine okumakta olduğu kitapları bir sene içinde bitirdiği takdirde aruz bilen bir hoca bulacağı için söz verir. Bu dillerde yazdığı ilk şiirlerini babasına okudu ve Mesnevî Rubâiyyat tarzındaydı. Görünüşe göre bu şiirler babasının duygularını derinden etkilemiştir. Fakat babası sözünü yerine getiremez, çünkü İstanbullu Muhammed Tevfik Bey ile evlenir ve İstanbul'a gider. Annesi (1868-69) yılın'da vefat eder (Ramazan, 1396 - 1397:355).

Hayatında yeni bir aşama başlayıp ev ve aile mesuliyetiyle karşı kaşıya kalmıştır. Neredeyse telif ve şiir yazması kesintiye uğramıştır (Hudû,200:s:y.). O zamanlar entelektüel aktivitesi okuma ve şarkı söyleme ile sınırlıydı. Ayrıca saray kadınlarına bağlantılı olan Hidiv Sarayı'na sıkça uğruyordu. “*Netâicü'l-Ahvâl*” kitabında dile şöyle dile getirmiştir: Hidiv İsmail'in annesi sık sık onu Hidiv Sarayına davet ettiğini özellikle'de Fars Krallarından gelen heyetlere tercümanlık yapması içindir, ancak bu meşguliyetlerin çoğu çoğunlukla çocuk bakımıydı. 1854 yılın'da, Kahire'den Asitane'ye (İstanbul) eşi ile birlikte gitti. Bir yıl sonra, Allah ona eşinden bir kız çocuğu verdi, adını Tevhide olarak isimlendirdiler. Bu kız onun için “ ruhsal nağme ve beşeri bir ruh” oldu. Tevhide dokuz yaşına ulaşınca, annesi'nin tüm dünyası oldu ve onun yaşında kendini gördü ve küçük kız bazen kalem ve mürekkeple, bazen de dikiş nakışla vaktini geçirdiğini gördü. Tevhide on sekiz yaşına varınca, annesinden evin sorumluluklarını ve idaresini üstlendi. Bu şaire geniş vakit imkânı sağladı ve eğitim ve şiir yazmakla geçirdiği günlerdeki gibi yeniden bunları yaptı. Aruz derslerini tekrar almak istedi. Bu küçük kızın bu derslere katılıp başardığını ve hatta “Aruz sanatı hakkında benden daha çok şey biliyor diye” söyledi. Sonra babasını (1872) bundan üç yıl sonra da kocasını kaybedince (1875) Kahire'ye döner (Ramazan, 1396 -1397:357; Tevfik: 2004: 114).

Ancak, bu üzücü durumlardan etkilenmiş olsa bile, telif ve okumaya tekrar başlamıştır. Bunun üzerine, kendisi için iki hoca getirdi, birisinin adı Settîte et-Tablaviyye ve diğeri ise, Fatımael-Ezheriyye idi ve ona aruz ve nahiv öğretmişlerdir (Hudû, 2000:s:y; Kehhale, 1984: 172). Aişe, kızının'da onun birlikte bu dersleri takip ettiği ve şiir yazdığı söylemiştir. Ne varki, hastalığa yakalandı. Aişe Teymur, hastalığını ilk çehresinde fark ettiği günden bahsetti: Hasta yatağına düşmeden önce uyku elbisesini giymiş, kalemle aşağıdaki beyitlere yazarak beni şaşırttı. Ben kendisine doğru yöneldiğimde şiir yazılı kâğıtları yastığın altına koydu. Onu çıkarmak için çabaladım lakin benden gizledi. Sonra bana hitap ederek şöyle dedi: Benim şefkatli anneciğim bunun gibi şeylerle uğraşma. Daha sonra Lalasına şöyle dedi: Bu kâğıtları al ve yak bunun üzerine lalayı takip ettim ondan kâğıtları almak için ısrar ettim ve yazdığının şiirler olduğunu gördüm (Ziyade,2012:35).

Aişe kızının hastalığını fark etmek için geç kalmıştı. Her hâlükârda Aişe’yi kızı için bir endişe kapladı ve birdenbire aklına doktora götürmek düştü lakin faydasızdı. Ölümü yaklaştı ve küçük kız sonunda ona razı ve teslim oldu ve annesi bu ayrılık azabına dayanamadığından dolayı yalvarıp yakardı. Tevhide vefat ettiğinde, Aişe’nin dünyası karardı. Aişe, kendini suçladığı için yedi yıl boyunca ağladı ve o dönemde derlediği Farsçaşiiir divanını yaktı (Sada,2004:17).

Bu sıkıntı yedi yıl devam etti, şairin vücudu zayıflamıştı lakin hastalıkların üstesinden gelmişti. Uzun süre ağladığı için gözleri etkilenmişti.(Cündi,2010:68).Sonra, Oğlu Mahmut onun için bir ışık oldu. Bu oğul annesinin içine nüfuz ettiğini hissetti ve edebi sırları harekete geçirmeye yönelip, annesinden Arapça şiirlerini yazmasını ve basılmasını istedi. Bu aşamada diyor ki, şiir yazabildiğim için, Allah’a bana verdiği bu nimetlerden dolayı şükür ettim. Geçmiş şiirlerime gelince hepsini yakmıştım ve Türkçe ve Arapça olanlardan başka kütüphanemde başka bir şiir olduğunu sanmıyorum. Farsça şiirlerim ise, ciğerimin yandığı gibi onlarda yanmışlardı. Oğulcuğum senin annen artık edebiyattan herhangi bir şey okumak istemiyor. Kendini Kuran’ı Kerim ve Hadis’i Şerif okumaya adadı. Kitapları ve kâğıtları benden al dilediğini yap. Eğer yayımlamaya layık görürsen, yayımla dedi ve bunun üzerine, oğlu bu şiirleri iki grup olarak yayımladı. Arapça şiir şiirlerini “*Hilyetü’t tıraz*”olarak isimlendirdi. Türkçe şiirlerini “*Şukufe*”olarak isimlendirdi. Bu şiirlerin arasında yakmadığı Farsça beyitler de vardır, bu divanı 1894 yılın 'da Asitane’de (İstanbul)da yayımlandı. Böylece, Aişe, edebiyat alanına dönmüş olmuştur (Ramazan, 1396 – 1397:360).

Malesef, Türk edebiyat tarihinde adı zikredilmemiş olması üzücü olduğunu Mûcib el-Mısırî ifade etmiştir ayrıca Aişe Mısır’da doğup büyümesi ve eserlerinin çoğunu Arapça yazmış olsa da Türk gibi düşünüp, ifade ediş açısından da Türk olduğunu ve eğitimini Mısır’da alıp yetişmesine rağmen soyunda Türklüğün yanı sıra Kürtlük ve Çerkeştir. Ayrıca, kültür açısından Türktür aynı zamanda da Arapça şiirlerinde Türk şiirinin etkisinin büyük olduğunu dile getirmiştir (Mısırî,2001:268).

Ayrıca, nesir alanında ele aldığı eserleri “*Netaicü’l-ahvâli fi’l- akvâl ve’l- efâl*” (Kahire,1305), “ *Mirâtü’t-teemmül fi’l –umûr*” (Kahire 1310), Ayrıca “*La tasluhu’l-âilât illa bi’t-terbiyeti’l benât*” adlı kızları eğitime teşvik eden sosyal konuları içermektedir. Aynı zamanda yayımlanmamış bir romanı ve “*el-Likâ ba’deş-Şettât*” adlı bir piyesi vardır (Sada,2004:17). Abbas Mahmud Akkad, şiirlerinde “el- Barûdi’yî” ve ikinci olarak da “Saâti’yî” hariç tutarsak, Aişe’nin şiiri, on dokuzuncu yüzyılın ortalarında Mısır edebiyatında Arap şiirinin ulşatığı en yüksek seviye olduğunu ifade etmiştir (Akkad,1937: 150).

Aişe Teymur, bir taraftan on dokuzuncu yüzyılda Mısır yaşamının bir parçasıydı diğer taraftan ise, Mısırlılaştırmış Türk bir kadındır. Şairimizin, tarzında benzersiz olması, Türk-Mısır çevlerinde temsil etmiş olduğu eşsizlik ve çağının kadınları arasında tek şair olmasıdır. Çağdaşları el-Barûdî ve es-Saâtî ile beraber Aişe Teymur’un edebî sahada ortaya koymuş olduğu eserler söz konusu dönem Mısır edebiyatının en kıymetli ve nadir eserlerini yansıtmaktadır (Kehhale, 1984:179).

“ Kadın uyanışının öncüsü” olarak da gösterilen Aîşe Teymur, aynı zamanda modern tarihçilerin ifade ettiği gibi Hidiv İsmail döneminin sosyal ve edebî alandaki Reformlarının öncülerinden biri olarak da gösterilmektedir (Hudû, 2000:s.y).

Aîşe Teymur, şiir alanındaki Arapça Divanı “*Hilyetü ’t-tırâz*”ın yanı sıra Türkçe ve Farsça şiirler de yazması sebebiyle “üç dilli şair” olarak adlandırılmış olup, nesir alanında da üç değerli eser bırakmıştır. Bunlar “*Netâicü ’l-ahvâl fi ’l-akvâli ve ’l-ef’âl*”, “*el-Likâ ba’de’ş-şetât*” ve “*Mir’âtü ’t-teemmül fi ’l-umûr*”dur (Bağdadî,2000:196).

Manzum eserlerini daha çok medih, mersiye ve gazel tarzında yazmış olan Aîşe Teymur’un şiirinde “gazel” divanının üçte birini teşkil etmektedir. Kendisinden önceki kadın şairlerin ifade edemediği şekilde duygularını cesaretle ifade etmiş olması, onu kendisinden sonra gelen şairler ve edebiyatçılar açısından çığır açan ve ilham kaynağı olan bir öncü konumuna yükseltmiştir. Ömer Rıza, Aîşe ile ilgili, kızı Tevhide vefat ettiğinde yazdığı mersiyelerini üslup açısından değil, ama duygusunu yansıtmaya açısından “Arab”ın Hansa’sını gölgede bırakır derecededir” demiştir (Kehhale, 1984: 177).

Sosyal konuları içeren şiirlerinde Barûdî’nin üslûp, teşbih ve kinayede izlediği yolu takip etmiş olan Aîşe Teymur edebi üslûbunun etkisi, öğrencilerinden Emine Necib ve Bâhise el- Bâdiye’de açıkça gözükmektedir. Rifaa et- Tahtavî ve Kasım Emin ve Abdullah Nedim’den sonra kadın uyanışının savunucu olarak tarihçiler tarafından kabul görmüştür ancak Kasım Emin’in kitabı yayımlanmadan önce 1888 yılında el- Müeyyed dergisinde makaleleri yayımlanmıştı. Yazar Mey Ziyade, 1923 yılında, Aîşe hakkında “el-Muktedaf” dergisinde makaleler yayımladı. Mısır “ FMF” derneğinde verdiği konferansta ki metinleri Mey Ziyade kitaplarına dâhil etti ve “*el- Hilal*” kitabında 1906 yılının serisinde Kahire’de yayımladı (Hudû, 2000:s.y). Ebedi âleme intikali 1902 yılında Ocak ayının yirmi beşinde olmuştur. Cenazesi öğleden sonra kaldırıp aile kabristanlığına defnedilmiştir. Şairler ve edebiyatçılar onu anmada yarışmıştır (Cündî, 2010: 68; Fahûrî, 1396-1397: 124).

2.2. Edebiyatta Değişim

19. yüzyıl’da “Kadın uyanışının öncüsü”olarak da gösterilen Aîşe Teymur, aynı zamanda modern tarihçilerin ifade ettiği gibi Hidiv İsmail döneminin sosyal ve edebî alandaki Reformlarının öncülerinden biri olarak da gösterilmektedir. , Napolyon’un 1798’de Mısır’ı işgal etmesiyle başlatılan ve “En-Nahda”asrı olarak da nitelenen Modern Arap edebiyatın başlangıcında da Arap kadın edebiyatçılar çağı Aîşe Teymur ile başlamaktadır. Aîşe Teymur, şiir alanındaki Arapça Divanı “*Hilyetü ’t-tırâz*”ın” yanı sıra Türkçe ve Farsça şiirler de yazması sebebiyle “Üç dilli şair” olarak adlandırılmış olup, nesir alanında da üç değerli eser bırakmıştır (Journal of Arabic Literature: 394). Bunlar “*Netâicü ’l-ahvâl fi ’l-akvâli ve ’l-ef’âl*”, “*el-Likâ ba’de’ş-şetât*” ve “*Mir’âtü ’t-teemmül fi ’l-umûr*”dur. Mısır’da ilk yükselen kadın sesi Teymuriye’nin sesidir. Edebiyatçı ve şair olmasına rağmen, onun kadın hareketindeki liderlik rolünü inkâr edilemez. Arap Divanı şiirinde olduğu gibi, edebiyat alanı da, toplumu değiştirmenin bir aracı ve aynı zamanda değişim için bir kıstas haline geldi. Böylece, Mısır basını, Teymuriye’nin yaşadığı dönemde ya da ölümünden sonra yıllarca miras bırakmış olduğu, Teymuriye’nin yazılarını değerlendiren ve çürüten makaleler yayımladı ve bunlardan bazıları şunlardır: el- Muktedaf, el- Risale, el-kâtibu’l-mısri, el- mecelle el- cedide, el- mecelle el- mısri ve el-Hilal’dır. Bu gazetelerden Zeynep

Fevvaz, Melek Hıfî Nâsif, Mey Ziyade, Halil Mutran ve Mahmut Teymur gibi düşünürlerin de görüşleri yer almıştır (Âmir,2004:69). Şamlı Kadın yazarlardan biri, Aîşe Teymuriye'nin yazılarını ve çağrısını memnuniyetle karşılayıp, yüzyıllar geçip gitmiş ancak, nadir durumlar dışında hiçbir şair veya yazarın bahsetmediği Doğu'nun kızlarının durumuna üzüлp kaleme aldığını söylemiştir. Edebiyat literatürün'de kadınlar, erkeklere göre oranı her zaman daha az olmuştur. Bu yüzden, ziyaret etmek için Şam'dan Mısır'a geldiklerinde birçok şair Aîşe'den etkilenip dil ve edebiyat alanında nasıl bir yol çizip ilerleyebileceğini sordu? Aîşe, Babasının onun için getirdiği hocalardan bahsetti “ bir örtü'nün arkasından onlardan ilim aldım” dedi. Her ne zaman ilim meclislerinde toplanırlarsa bende örtünün arkasında oturup, onların sözlerini ve hatıralarını dinlerdim. Dil melekesi kazanana kadar Arapça ve Farsça şairlerin divanlarından ve ilim kitaplarını okudum. Kasidelerden şiir yazdım ve beni edebiyatın masalarında parazit mütetaffil olarak gördüler. Edebiyatın bardaklarından dökülen sadece Yaradan'dan gelen ruh için susuzluğumu giderdim. Şamlı yazar, ziyaretinde onu, sade bir elbisenin içinde gördüğü yorumunda bulundu. Üzerinde bir süs bir şey görmedim, sanki edebiyat kıyafetinin altın mücevherleri üzerinde terennüm ediyor gibiydi. Ayrıca, Aîşe edebi çalışmalarını bu alana damgasını vuran bir isimden aldığı, şiir vezinlerin ilmini öğrendiği hocası “ Sittite et-Tablavî ” den debahsetti (Âmirî, 2010: 71).

Seyyide et-Tablavî'den sadece şiir almadı, dahası onu tanımlamak için, onun adını ve ilmini çalışmalarına dâhil etmiştir. Bu dersleri okumak için kadınların karanlık bu çağında Doğu kadınları arasında olmanın fevkalade olduğu unutulmasın. Oysa bugün bu aruz ilmini yapabilenler aramızda nadirken, diğer insanların arasında çok azdı. Şiirlerin kuralları ve şiirin bahırlarının vezinlerini bilenler neredeyse yüzde beş'e ulaşmadığı görünüyor. Belki de “ Fetat Mısır el- fetat ” derneği ve eş-şabat el-mesihyyat derneği tarafından verilen konferanslardan bir sayısını içeren Mey'in makaleleridir. Bir ders veren bu makalelerin, Mısırlı basının kadınların yaratıcılığındaki mirasının en önemlilerinden biri olduğunu söyleyebilirim, Mey Ziyade'nin kendisini araştırmaya ve incelemeye layık bir fenomendir, bu yüzden onun duygularından gerçekten etkilenmişim ve bu yüzden kafam karıştı Teymuriye basınının kültürünü mü yoksa Mey Ziyaden'in kültürünü mü inceliyorum? Belki de bu, o dönemde kadın hareketinin Aîşe'nin liderliği için kabul edilmesinin edebiyat ve şiir yazmada kadınlar için yeni alanlarına girmesinin önemli bir göstergesidir. Mey'e göre duyguların inceliği ve sağduyulu bir ruh bizim ve Teymuriye arasında ortak bir ruhtu. Mey Aîşe'nin şiir çalışmasının başında bunu ifade edip bu şiire ilgisinin nedenlerinden birinin, Filistin'de katıldığı düğünlerden birinde aralarında geçen ahlaki bir röportaj olduğunu keşfetti. Ut tıngırtısıyla şarkı söyleyen bir ses duydu.(Ziyade,2012:42). Mey, bu şiirin etkisi çok küçük, uyanık bir hayal gücünde ve aynı yumuşak bir şekilde mavi ufuktaki korkunç bir bulutun geçişi için bile sanat ve güzelliğin tezahürlerinin önünde sarsılıp, ağladığını tasavvur edebiliyor musunuz? Diye sordu. Mey Diyor ki: Bu “ şiir türünü el-Mevval” tüm heyecan verici Mısır rollerini kabul eden meraklılarının şiiri okuduğunu her zaman duydum, ama şairin kim olduğunu biliyorlar mı? Büyük olasılıkla bu müziğin ilk coşkusu oldu, bu yüzden, beni cezbe eden Teymuriye'nin ruhunun işareti gibi olan bir iz kaldı. Sadece bu işareti divanı okurken ve içindeki “ el- mevval ” kelimesini bulmak için uzun zaman önce o ruhun benim başıma

geldiğini fark edip, onun üzüntüden kendini kaybetmiş sesleri şiir okuyanların ruhuna üflendi ve bestelerinin telleri onu sevdi (Âmirî, 2004: 72).

2.2.1. Şiir’de Yenilik

Aişe Teymur, Arap şiirinin ilk yenilikçisi olan Mahmut Sami el-Barudi ile aynı zamanda şiir yazıyordu. Kuşkusuz, el-Barudi Memluk ve Türk çağlarından, geriye doğru gittikçe, şiirin amaçlarını, hedeflerini dilini ve diğer birçok yönlerini yeniledi. Fakat Aişe Teymur’un olağanüstü yenilikçi yeteneklerine ve bazı şiirsel yazılarına dikkat çekmek yeterli olmasına rağmen, çalışmalarının göz ardı edilmesi kadın yazarların o dönemde nadir olmasından kaynakmakta olduğunu düşünmekteyiz. Aişe Teymur’un Arap şiiri alanındaki cabaları durmadı, dahası şiiri yazmadan halk dilinde beste yazmaya kadar gitti. Seyyit Aşmawi şöyle diyor: Abduh el- Hâmuli, Aişe Teymur’un yazdığı bazı besteleri şarkı olarak söyledi. Çağdaşları el-Barûdî ve es-Saâtî ile beraber Aişe Teymur’un edebî sahada ortaya koymuş olduğu eserler, söz konusu dönem Mısır edebiyatının en yüksek seviyeli ürünlerini yansıtmaktadır (Âmirî, 2004: 64).Manzum eserlerini daha çok medih, mersiye ve gazel tarzında yazmış olan Aişe Teymur’un şiirinde “gazel” divanının üçte birini teşkil etmektedir. Kendisinden önceki kadın şairlerinin ifade edemediği şekilde duygularını cesaretle ifade etmiş olması, onu kendisinden sonra gelen şairler ve edebiyatçılar açısından çığır açan ve ilham kaynağı olan bir öncü konumuna yükseltmiştir. Aişe Teymur, on dokuzuncu yüzyılın Mısır’ında kadınlara şiir ve nesirde örnek olmuştur. Geleneksel alanda şiirler yazmış daha çok gazel ve medih şiirleri ile meşgul olmuş ve çağdaşı Mahmud Sami el-Barûdî’dir. Ayrıca, yazdığı üç dilde şiirleri ile Doğu Arap Dünyası’nı da kadın uyanışının öncüsü olmuştur. Aişe, Arapça, Farsça ve Türkçe dillerinde şiir yazmıştır bu nedenle de üç dilli şair olarak zikredilmiştir (Cündî, 2010: 68). Medih şiirlerinin en önemlilerini Aişe Teymur’un yazdığını Verde Yazıcı kitabında belirtmiştir. Sosyal konuları içeren şiirlerinde Barûdî’nin üslûp, teşbih ve kinaye’de izlediği yolu takip etmiş olan Aişe’nin edebi üslûbu’nun etkisi, öğrencilerinden Emine Necib ve Bâhise el- Bâdiye’de açıkça gözükmektedir. Aişe Teymur, on dokuzuncu yüzyılın Mısır’ında kadınlara şiir ve nesirde örnek olmuştur (Ramazan, 1396 -1397:362).

2.3. Tesettür ve Açıklık

Kardeşi Ahmed Teymur’un söylediğine göre; daima başörtüsüyle dolaşan Âişe Teymur, müslüman kadınları İslâmî bir anlayışla yeniden uyanışa davet edip, dindar bir Müslüman hanım olduğunu tüm farz ibadetlerini yerine getirdiğini ifade etmiş ve aile saadetinin tamamıyla kız çocuklarının terbiye ve tahsiline bağlı olduğunu ısrarla belirtmiştir. Mey Ziyâde adıyla Aişe Teymur adlı bir kitap yazan hristiyan yazar Mari Ziyâde, şairin evinin ünlü edebiyatçıların buluşma yeri olduğunu belirterek Aişe’yi bu toplantılarda örtülü mü yoksa örtüsüz mü bulunduğunu kesin olarak bilemediğini söylüyorsa da bunun doğru olmadığı Aişe’nin yazdığı aşağıda ki beyitten anlaşılmaktadır. “ Örtümün şerefi iffet sayesinde korunurum * Yaşıtlarımdan da ismetimle yücelirim” Âişe Teymur’un hayatının her döneminde tesettüre riayet ettiği bu beyitlerden anlaşılmaktadır (Kahhale 1984:179).Mervat Hâtem Mey,’in modernite ve modernistlerin söylemlerini kınadığı için Mısır’ın sosyal sistemini ve başörtüsüne karşı düşmanca bir tutum sergiliyor olmasındır demiştir. Başörtülü yoksa açık mı diyerek kafalarda soru işareti bıkarmasının nedeni bu

olduğunu düşünölmektedir (Hâtem, 2004: 172). *Hilyetü'tiraz* divanı, Aîşe'nin başörtüye, asil fikirlere ve olağanüstü yeteneklere bağılı kaldığı yeni bir İslami kadınlık tanımıyla başlar. Aîşe, harem ehlinin çoğundan bahsettiğinde, İslam tarihinde harem ehlinin şiir yazmasının önemli bir oynadığını belirten modern propagandaya meydan okumuştur (Hâtem, 2004: 136). Bununla birlikte, nesir eseri “ *Netaicü'l ahvâl* ” de başörtü ve açılma meselelerini de ele almıştır (Fâhûrî,1396-1397:123). Aîşe, Müslüman kadının elbisesinin tarzını ve örtüsünü, onun daha yüksek pozisyonlara ulaşmasını önleyen bir engel olarak tanımlayan modern propagandalara atıfta bulunarak, başörtü ve peçe'nin herhangi bir bilgi bahisini veya yarışını kazanmasını engellemediğini öne sürüyor. Aîşe, bütün bunlar yabancıların Müslüman kadınlar hakkındaki bu sırları anlamadıklarından kaynaklmakta olduğunu ifade etmiştir. Aîşe, incileri içeren bir sedef gibi veya zeki kokular yaymak için açılan hazinelerdeki misk gibi başörtü veya peçeli kadınları tanımlamıştır. Haremde, onların gerçekleştirdikleri onları şaşırtan kadınların başarı hakkında erkeklerin bilmediği çok şey var demiştir. Aîşe, inci gibi korunmuş bir Müslüman kadına modern erkeğin arzusuna ve aynı zamanda eğitim ve yeteneğe sahip olan kadının değerini arttırdığına işaret etmektedir. Başörtüsü sorununu şiirleri ve nesir ile ortaya koyar, bir de kadınların sorunlarını ele almak için bazen nesir'e sığındığını görölmektedir (Hatem, 2004: 137).

2.4. Aîşe Teymur'un Eserlerine Yönelik Eleştiriler

Mervat F.Hatem, Aîşe Teymur'un nesir ve şiirinde genel olarak eleştirmenlerin dikkatini çekmediğini ve Mısır kadının tarihini araştırdığını söylemenin mümkündür dedi. Ancak Mey ziyade, bu kuralın istisna olduğunu, çağdaşı el-Barûdî ile aynı üslupla şiir yazmasına rağmen yazıları ve şiirlerin görmezden gelindiğini ifade etti. Bunun nedenin ise yaşadığı dönemde kadınların şiir ve nesir'de adlarının duyulmamış veya görmezden gelinmiş olması olduğunu düşünölmektedir. Ayrıca, On dokuzuncu yüzyılın son çeyreğinde Mısır'ın İngiliz işgaline uğraması ile gelişen Arap şiiri, “ post-klasik” sonrası şiirdi ve “ neo-klasik” olarak isimlendirildi. Çünkü şairlerin model aldıkları klasik sonrası şairler değil, klasik şairlerin ta kendileriydi. Batı etkisi karşısında bir tür öze dönüş özelliğı taşıyan bu akımın öncüsü Mısırlı Mahmud Sami el- Barudi ve çağdaşı Aîşe Teymur'dur. Aynı zamanda Aîşe, kadın entelektüel edebi akımının önde gelen şahsiyetlerinden biri kabul edilir. Aîşe Teymur, on dokuzuncu yüzyıl'da sadece Mısır modern kadın uyanışının öncülerinden biri değil aynı zamanda yazar ve şairdir. Arapça, Türkçe ve Farsça'da şiirler yazan üç dilli şair olarak çağının nadir kadın şahsiyetlerinden birisi olmuştur (İbrahim, 2004: 95).

Bilindiğı gibi Mey, Aîşe'nin hayatını yazmış ve ilk olarak 1923 yılın'da “ Cemiyetü fetatü mısır el- fetat ” üyelerine verdiği bir konferans şeklinde sundu. Aynı yıl Mey, şairin hayatını ve eserlerini geniş araştırma yaparak diğer bölümlerini Muktedaf dergisinde yayımladı. Mey, Mısırdaki modern basının çoğundan destek ve teşvik elde etti. Ahmet Lutfi Seyyit, Taha Hüseyin, Abbas Mahmut Akkad ve Şeyh Mustafa Abdurrezzak ve Selame Musa edebiyat salonlarına katılanların da teşvik etmiştir. Eleştirmenler ve okuyucular, şair ve divanı hakkındaki görüşünün ayrıcalıksız olmadığını düşünüyordı. Mey divanının değerlendirmesinde ve başarılarında temsil ettiğı modern vizyon kriterlerinin nesnelliliğine olan inancına katıldılar. Mey, bu şairin modernist söylemindeki temel zayıflık noktasını hayatı ve şiiriyle çelişkili olduğunu söylemektedir. İlk olarak,

Mey, Aîşe'yi Mısır'daki “ Kadın uyanışının öncüsü ” olarak görmüş, fakat şiirini “ düzensiz ” son satırda şiirlerin tarihinin bulunmadığını söylemiş, eski şiirin bütün sorunlarını temsil ettiğini söylemiştir. Seleflerinden ödünç aldığı duygularını ifade etmede methiye şiirinde abartıya teslim olmuş, aslında, hikâyesini duygusal ve anlatısal bir tarzda anlatan sade, samimi ve tatlı bir ruh çizmektedir (Hâtem, 2004: 128). Abdullah el -Nedim, Aîşe'nin nesir eserini açık önemini görmezden gelmektedir. Aîşe Teymur, “ *Mirâtü't-teemmül fi'l Umûr* ” da kadınlar ve erkekler arasındaki ilişki çerçevesinde toplumdaki kadının statüsünün tanımlanması tartışmasına katılmak için yazmıştır. Aîşe kadın ile erkek arasındaki gerilimi düşünür ve bu çıkmazın sorumluluğunun erkeğin omzunda olduğu sonucuna varır. Temelde ki sorun erkeklerin görevlerini gelenek ve dine göre yerine getirmemeleridir. Erkeğin eşi üzerindeki hakları, harcama sorumluluğu gibi, kocanın kendisine karşı sorumluluklarını yerine getirme hakkına koşullanmıştır. Koca, ailesinin üzüntüsünden dolayı başarısız olur veya vazgeçerse, denge bozulur ve roller karışır. Bu durum, bazı zayıf karakterli kadınların kötü davranışına sebep olabilir. Temel sorumluluk, bazı kadınların kayboldukları için evden çıkmaları sebebiyle erkeğin sorumluluğundadır. Aîşe'nin kitabının arkasındaki amaç, vatan ve özgürlükle ilgili kültürel çevrelerin dikkatini çekmektir. Bunun en büyük kanıtı Şeyh Abdullah el- Fayoumi'nin “ *Mirâtü't-teemmül fi'l-umûr halk dili* ” adlı kitapta yazdığı tepkidir. Şöyleki, eşin kocasına olan bağlılığını yükümlülüklerini mutlak ve koşulsuz olarak yerine getirdiği fikrini vurgulamaya özen göstermektedir. Öyleyse, Nedim, Aîşe'nin neden toplumsal iki cins arasındaki cinsiyet rollerinin değiştirilebileceği konusundaki sorusunu görmezden geldi? Kadınların evden çıkmasının bir sonucu olarak aileyi ve topluma uzanan felaketler fikrine mi odaklanılmıştır. 19. yüzyılın sonuna yönelik söylem konusunun bir modelini kadınlar konusudur. Özgürlük ve ilerleme konularını ele alınmasında kilit bir unsur olması itibarıyla (Sada, 2004: 170).

Mervat Hâtem Mey ile ilgili şu soruları zihinlere getirmiştir: Aîşe'nin kadın uyanışının öncüsü olarak sunmasına rağmen, ne varki, öncü rolü sadece kadınların seslerinin baskın olduğu bir toplumda ortaya çıkmış olmasına bağlar. Bu kavramın uyanıklık ve kadınlık tanımında son derece dar ve saf olduğu şüphesizdir. Örneğin, Mey, Aîşe'nin şiirini modern olmayan ve eski şiirin tüm sorunlarını temsil ettiğini söyler. Bu okuyucuya iki soru yöneltir: Eğer Aîşe ve onun eserleri geleneksel bir toplumu temsil ediyorsa, o zaman niçin Mey, Aîşe'nin kadın uyanışının öncüsü olarak tanımı gözden geçirmiyor? Eğer Aîşe Modern toplumun eseri ise, kadınların edebi üretiminin bu dönemde yetersiz kaldığına olan inancını ve modernliğin kucağındaki geri kalmışlığı yansıtan Aîşe'nin divanı için Mey'in belirli bir biçimde sert bir değerlendirme yapmasını sorgulamaya hakkımız yok mu? Çünkü Mey, ona nispeten eski şiirin formlarına saygı duymuyor. Bazı yeni kavramları alışılmış bir şekillerde sunma kabiliyetini değerlendirmeyebilir. Örneğin, Mey, birçok insanın söylediği “ sanat ve yaratıcılık ” gibi örnek verildiği ezgileri Aîşe'nin en yaygın ezgilerinden biri olduğunu hatırlıyor. Fakat eski zamanlardan beri değişmemiş gibi ürettiği aile ve sosyal ortamı tanımlayıp, onu “ Aîşe'nin terennümlerinden bir terennüm gibi başörtüsünün arkasındaki durağan özgünlüğü ” temsil ettiğini düşünüyor. Mey, burada, başörtü için yaygın olan oryantalist kavramı sunmaktadır. Mey'in, Aîşe'nin şiiri için tarih izi yok diye eleştirisi de haksız bir eleştiridir. Mey, modernite ve modernistlerin söylemlerini kınadığı için Mısır'ın

sosyal sistemini ve başörtüsüne karşı düşmanca bir tutum sergiliyor olmasıdır. Aişe'nin kültürel uygulamaları ve İslam tarihi konusundaki tartışmalarını değişimin yönü tartışmasından bir parçası olarak göremiyor (Hâtem, 2004: 129).

Latife Salim, 1890'ın sosyal ve kültürel tarihine bir takdimle başlar. Sonra Kemal Müğis, Aişe'nin eserlerini ve fikri katkılarını sosyopolitik tarih bağlamına sokmaktadır, o zaman Aişe'nin Mısır Röformunun sorularını nasıl ele alacağını araştırmaktadır. İmân Amir ise, gazetelerde Aişe Teymur'un mirasının ve bazı eleştirel yazıların izini sürerek, farklı tarihi dönemlerdeki bazı kitaplarda kadın konusundaki pozisyonlara ışık tutmaktadır. Bayan araştırmacı, kadınların edebi veya sosyal alanlara girişini kabul etmeyen eril bir hitabın varlığına dikkat çekmektedir. Daha sonra, Aişe'nin yazdığı gazel şiirlerinin bazı eleştirmenler tarafından Aişe'nin yazdığı en iyi şiir olarak kabul etmektedirler. Aişe, romanında makamat dili için seci ve kinayedden oluşan geleneksel estetik dilini kullanmıştır. Zira Modern Arap edebiyatı bu estetikten uzak bir dönüm noktasına girmişti. Mey Ziyade, Aişe'nin yazımında, bu özel geleneksellik ve eksik şiirsel vizyonun neden olduğu edebiyatının kusurlu olduğunu söylemekte ve edebiyat tarihçilerinin çoğunluğunun yaklaşımının bu şekilde olduğunu ifade etmiştir. Ne var ki, eski ile yeniyi harmanlayan bu önemli başlangıcı görmezden geldiler. Aişe, İslami eğitimi Arap diliyle almış ve eski Arap şiir gelenekleri üzerine yetişen bir geçiş dönemi edebiyatçı grubuna mensup olmuştur. Mey Ziyade, Aişe Teymur'un divanını anlama ve eleştirmede kullandığı modernitenin söylemi, bu çalışmayı gelenekselcilikle sınıflandırması için acele etmesine yol açmıştır. Çünkü bu söylemin şekile göre değil içeriğe göre önem arz etmektedir. Mey, ulusal kavramları ve sosyal meseleleri zıt hale getirme ve tartışma konusundaki Aişe'nin başarısını görmezden gelmiştir (Sada, 2004: 20; Hâtem, 2004:1 41).Lamiya Tevfik, çalışmasında, bazı eleştirmenlerin hâkim şiir geleneğine bağlılığının bir kanıtı olarak görebileceği, Aişe'nin şiirinin özelliklerini yeniden tanımladı. Bu özellikler, kızı Tevhide'nin ölümünden sonra yazdığı Mersiye şiirinde doruğa çıkan gizli bir direnç biçimi olarak tanımlanmaktadır. Araştırmacı kadın, erkeklerin dünyasını tatmin etmek ve geleneksel feminist yaşamın gerekliliklerine olan bağlılığını tanımlamak için farklı yaklaşımların kullanıldığı mersiye şiirinde, Aişe Teymur'un genel söyleminin kurallarından uzaklaştığını söylemeye devam etmektedir. Anlaşmazlığın sıkıntılarını ifade etmek ve direniş şeklini ortaya çıkaran gizli söylemimden bir portre ortaya koymuştur. Mervat Hatim'in makalesinde, Mey'in, Aişe Teymur'un şiirinin eleştirisinde temsil edilen modernite ve vizyonu ortadan kaldırmaya çalışmaktadır (Sada, 2004: 21). Şairin, yirminci yüzyılın ikinci yarısında Mısır'daki sosyal ve politik değişimin hareketini ifade edip gözlemlemekte olup bu değişime ışık tutmaya çalışmaktadır. Ayrıca, Mervat Hatimi şunu fark etmiştir: Aişe'nin şiirinin geleneksel bir şekilde söylemine atfedilen etkilerden biri, eleştirmenlerin şiirinin içeriğini incelemeyi ihmal etmeleri ve geleneksel konuların ele alınacağını varsaymalarıydı. Umeyme Ebu Bekir ise, Kuran ayetlerinin bazı müfessirlerin hitabından yansıyan insan ve aile içindeki rolünü takip etmektedir. Araştırmacı, önceki yüzyıllardaki erkeklerin aile ve ev sorumluluklarında rolünün öneminin vurgulandığı bazı İslami Hitapların aksine, modern İslami söylem olarak adlandırdığı olumsuzlukların bir kısmına dikkat çekiyor; bu da kadınların ailedeki rolünü büyütürken, erkeklerin rolünü azaltarak sorumluluklarını da görmezden gelmektedir. Huda Sada'nın makalesinde, Araştırmacı, Abdullah el-Nedim'in

kadınlar hakkında yazdığı yazılarla temsil edilen modern söylemi eleştirmeye devam ediyor. Nedim, orta sınıfla ilişkili modern kavramları kadının ailesindeki rolünü uyarlar ve popüler sınıfların sesleriyle onları teşvik eder ve bu makalede, Mervat Hatim ve Umeyme Ebu Bekir'in yaptığı gibi, araştırmacılar kadınlara ve yazılarına karşı ayrımcılığa yol açan bazı modernist kavramları vurgulamaya çalışmaktadırlar (Sada, 2004: 22).

2.5. Eserleri

Aişe Teymur'un eserleri, modern çağda şiir ve nesir olarak dönemin Arap kadınları arasında yazılmış ilk yazılar olarak kabul edilmektedir ve daha fazla kadının kendilerini ifade etmesinin kapısını açtığını söyleyebiliriz, şöyleki kadınların azmini harekete geçiren birçok yazar tarafından takdir edilmiştir. 1922 yılın'da Mey, Aişe Teymur'un modern çağda, kadınların yazıları için kurulan kadın yazar bakış açısıyla edebi ve entelektüel araştırmaları içeren hayat hikâyesini yazdı. Mey, tanınmış yeni dönem kadınlarının öncüsü olan Aişe'nin doğal sınırlar içinde duygu özgürlüğü ve meşruluk haklarına sahip olduğunu gördü. Onun öncülüğü, sadece Doğuda değil, aynı zamanda tüm çağdaş dünyada öncü oldu. Mey, "*Netâicü'l- ahvâl*" de modern roman sanatının ışığı veya başka bir deyişle, roman sanatında ilk deneyim olarak kabul edilmekte olduğunu ifade etmiştir. Daha sonra Aişe Teymur, toplumdaki kadının konumuna değinip, 1892 yılın'da, "*Mir'âtü'l- teemül*"de kadınlarla ilgili görüşlerini dile getirdi. Kadınlar ve erkekler arasındaki ilişkiye, milletlere verilen rollerdeki değişimde gördüklerinin gölgesi altında bakmıştır. 19. Yüzyıl'da kadın sorununu ilk ele alanların dayanağı olmuştur. Bunun yanı sıra, edebiyat dergisinde yayımlanan toplumsal bir makaleyi "*La tasluhu'l-âilât illa bi't-terbiyeti'l benât*" başlığı adı altında yazdı. Aişe Teymur'un, gazeldeki bazı şiirlerinde duygu derinliğini ve edatların olgunluğu umudu hak eden kızı için olan mersiyeleri vardır. (Sada, 2004: 18).

Mey ziyade, Aişe'nin duygularına inandığı, şiir dilinin güzelliğini, tasvirinin gücü ve nağmelerinin güzelliğini övdü. Geleneğe olan eğilimi nedeniyle onu eleştirdi, bu da genellikle "erkek" lehçesiyle şiir yazdığı ndan dolayı kınamaktadır. Teymur, Kadınların olgunluğa ve yaratıcılığa ulaşmaları için daha şiirsel deneyimler sağlayan saf ilahiler derledi. Mey, bunu erkeğin şiirsel geleneklere sahip olup, ayrıcalıklı oldukları şeklinde yorumlamaktadır. Ki bu durum Aişe'yi diğerlerine örnek olup cesaretlenmiştir. Üslubunu taklit edip takdir etmişler. Abbas Mahmud Akkad, şiirlerinde "el- Barûdî'yî" ve ikinci olarak da "Saâti'yî" hariç tutarak, Aişe'nin şiiri, on dokuzuncu yüzyılın ortalarında Mısır edebiyatında Arap şiirinin ulaştığı en yüksek seviye olduğunu ifade etmiştir (Akkad, 1937: 150).Aişe, bu kuralın bir istisnası olarak kabul edildi, çünkü Akkad'ın görüşüne göre kadınlar şiirleri tam anlamı ile süsleyemez, çünkü kadınlık duyguları ifade etmez, sadece "Resa" istisna bunun için mersiye yazan Arapçada ayrıcalıklı olan büyük şaire Hansadır". Aişe'nin en iyi şiirinin mersiye olduğunu söylemeye devam etmektedir. Gazel ise, şiirlerini bir kereden fazla söylediği gibi sadece bir dil eğitimi gibiydi. Buna karşılık, Aişe Abdurrahman, Teymuriye'yi gazel şiirinin başyapıtı olarak kabul etti dahası beyitlerini hissetmeye sevk eden Resa'da değil gazel olduğunu zikretti. Aişe Teymur, daha önce görülmemiş bir cesaretle sevgi ve tutkuyla duygularını ifade edebilmektedir ve gazel divanının üçte birini tahsis etti ve Bint- el-Şhatı, bu akımın şiirdeki liderliğini vurgulamaya devam etmekte ve modern çağda şairler için geniş ufuklar açmaktadır. Duygularını özgürce

ifade etmeye teşvik ettikleri Teymuriye'nin şiirleri hisli dostlukla yazdığını söyledi. Akkad'ın belirttiği gibi, insan olmayana aşk şiirleri yazdı ve dil alıştırmaları olduğunu söyledi. Fakat Akkad, kadınların şiirlere hâkim olamayacağını ve kadınların doğasına en yakın olan şiirsel türün Mersiye olduğunu iddia etmiştir. Aîşe Abdurrahman, Teymur'un terimini, kadınları sevmek ve sevginin açığa çıkmasını yasaklayan toplumsal baskıları dikkate alan farklı bir bakış açısıyla ele almıştır (Sada, 2004: 19).Belagat dilinin musikisini özümstediler ve değişimin rüzgârlarının Arap edebiyatında ve bir bütün olarak toplumda önemli dönüşümlerin başlangıcını belirlemeye başladığı bir zamanda kullandılar. Bu rüzgâr ve geri dönüşünün gücü yoğunlaştığında, tarihteki bu önemli başlangıçlar modern edebi yazı tarafından sarsıldı. Bu öncülerin Mısır'ın kültürel ve sosyal yaşamındaki katkılarını daha iyi anlamak için Aîşe Teymur'un eleştirel mirasını ve analizini anlamak gerekmektedir (Sada,2004: 20).

2.5.1 Mir'âtü't Teemül Fi'l Umûr

Bu kitapçık on altı sayfadan oluşmaktadır. Modern çağdaki Mısırlı kadınların tarihiyle ilgili araştırmacıların dikkatini çekmeyen meşhur Aîşe Teymur'un eserlerinden biridir. Buna rağmen, Zerikli, 1892'de yayımlanan kitapçık ile ilgili el- Ezher'in âlimlerinden ve prenseslerinden birinin hocası Şeyh Abdullah el-Fayoumi'ye döneminde edebi çevrelerin dikkatini çektiğini dile getirmiştir. Nil gazetesi, Şeyh'in, Mısırlı ailenin karşılaştığı sorunları incelemesinin bir parçası olarak Kuran ayetlerinin bazılarını yorumlamak için Aîşe Teymur'un “ İctihat” eleştirisi ile ilgili bir dizi makale yayımladı. Nil gazetesi bu makaleleri topladı ve “ *Mirâtü't teemmül fi'l umûr* “başlıklı bir kitapçıkta yayınladı. Hafıza ve kadın formunda bu kitap bir baskıda tekrar yayımlandı. İlk olarak: Kültürel hayata değerli katkılarda bulunan kadınların çalışmalarını hatırlatmaktır. İkinci olarak: On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında kadınlar hakkında tartışma çıkaran tartışmanın canlılığını ve toplumdaki rolüne ışık tuttu. Burada, Aîşe Teymur'un edebi çevrelerde ve Arap okurlar için tanınmış bir yazar ve şair olduğunu hatırlamak önemlidir (Hâtem, 2002:7). “*Mirâtü et-teemmül fi'l umûr* ”da önemli bir sosyal sorun hakkında yorum yaparak konunun önemini dile getirmiştir. Bu kitapçık, Aîşe'nin başlıkta önerdiği gibi bir yansıma sunma girişimini temsil ediyor. Birçok Mısırlı ailelerdeki eşler arasındaki gergin ilişkileri yansıtan sebepleri düşündürmektedir. Ayrıca yazar, içtihat tartışması için “erkeklerin kadınlara ve kadınların da erkeklere haklarını”ele alan Müslüman eğitilmiş bir kadın tarafından türünün ilki olarak kabul edilen cesur bir girişim sunuyor. Sad: 29- 30 Kur'an ayetlerinin ortaya koyduğu gibi okuyucu burada yazarın yirmi birinci yüzyılda bize alışılmışın dışında Arap dilinde edebi bir dil kullandığını görülmektedir. Modern Arapça araştırmacılarının çoğu, bu eski Arap diline nispet ederek, fikirlerini ve konuşmalarını açık ve doğrudan bir şekilde ifade etme yeteğine sahip olmadıklarını söylüyor. Okuyucu, Şeyh Abdullah el-Fayoumi ile Aîşe arasında dili kullanımı ile ilgili büyük bir farklılık görecektir. Aîşe'nin yazısı açık ve pürüzsüzken, Şeyh Abdullah el- Fayoumi'nin yazısı tekrarlama ve lafızlarla oynamaya zorlanıyor. Bu karşılaştırma, Aîşe'nin bu edebi dilinin becerisi ve modernizasyonuna işaret etmektedir. Böylece, müzik seçimindeki zerafet, fikirlerin netliği ortaya çıkmaktadır. Bu edebi dili kullanan herkesin aynı şekilde kullanmadığı açıktır. Aîşe'nin yazılarında, dilinin yaratıcılığı vasıtasıyla değişebilme yeteneğini göstermektedir (Sada, 2004:169).

Yazar, hassas konusunu ele almak için kullandığı yöntemi tanımlayarak başlamaktadır İman ve hidayeti güçlendirmede aklın ışığını kullanmak gerektiğini hatırlatır. Erkekler bu rasyonel yaklaşımı dini yorumlamada kullandılar ve kadınların bu çalışmaya erkeklerle katılmalarının zamanı gelmiş olduğu görülmektedir. Burada yazar bize, bu hassas konuyu ele almak için korkduğunu ve onun bilgeliğini düşünerek gün ve gecelerin nasıl geçtiğini anlatıyor. Sonunda, İslam Ümmetinin bu önemli projesine başlamaya karar verdi. Aişe'nin tereddütti, Resullulah'ın "Milletimin içinde iyilik yapın"sözü ile ilgili olan projesine devam etmeye teşvik eden bir işaret buldu. Bu Hadis' te yazar, bu milletin bir üyesi olarak kadın ve erkek haklarını birlikte açıklayan bazı Kuran ayetlerini kullandığını ve yorumladığını tespit etmiş Allah'ın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılmasına bağlı olarak ve mallarından harcama yapmaları sebebiyle erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudur." Ayetinde daha sonra, Bakara 233.ayetteki gibi Aişe, vesayetçinin, erkeklerin eşlerine emirlerinden ve Allah'ın kendilerine akıl verdiğini ve dini tercihinden kaynaklandığını öne sürmüştür. Bunun için, erkekler şahadet, temyiz, imamlık ve vasiliği onlar için kılmalıdır. Erkeklerin mehir, yeme- içmede eşlerine yaptıkları harcamalar, vesayet şartlarından biridir. Kadının emzirme halinde ki amacı çocuğa bakabileceğinden daha fazla yük yüklemek değil, aynı zamanda Allah'ın emirlerini yerine getirip eşlerinin ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bu yorum, Kuran metinleri ve ümmetin sosyal uygulamaları konusundaki içma ile desteklenmektedir. Aişe bu ayetlerden kaynaklanan sosyal içma'nın 1880'lerde ve 1890'larda yıkıldığını öne sürmektedir (Hâtem,2002:10).İlginç bir şekilde, Aişe, işçi sınıfındaki kadınları zengin sınıftaki kadınlardan ayırma yükünü yükledi. Genç kızların ve kölelerin var olduğu günlere üzülmüyordu. Köleler, özgürleşince bu ailelere hizmeti bıraktı ve barlarda çalışmak gibi " acımasız topluluğun etiğini" yansıtan etiği seçtiler. Aişe bu kadın grubunu, kadınlığını pazarlamak için yürüyüş yapmak, parklara çıkmak gibi liberal alışkanlıklarını takip eden bir yolda yürüdüklerinden dolayı suçluyor. Muhafazakâr bakış açısına göre, bu uygulamalar bir tür zaafı ve yüksek sınıftaki kadınlar ile kamu sınıftaki kadınlar arasındaki istenmeyen sosyal ayrımı silme belirtilerinden birini temsil ediyor. Eşlerin davranışlarındaki bu değişikliği gördüklerinde, eşlerine örnek olmak için herhangi bir ahlaki veya manevi otoriteyi kaybettikten sonra bu eylemlere son vermediler. Kadınlar, dinlerini ve dünyalarını terk etmelerinden dolayı erkekleri de suçlamak gerektiğini savunuyor. Aişe, kitapçığını, " erkek toplantıları" veya erkek gruplarının hâkim olduğu bir tartışma alanına girdiği için özür diledi. Aynı zamanda, Allah'ın insan ilmine bahşettiği ilmi, bilmediğini öğrettiği ve dini değerleri Allah'a Hamd olsun güvende kıldığını hatırlattı. Evinin duvarları arasında olmasına rağmen, ilim Allah'ın nezdindedir. Din sayesinde, Aişe bu sosyal sorunu analiz edebildi. Son olarak, yazar, erkeklerin kadın arkadaşlıklarına bakmaları ve onları tembellikten uzaklaştırmaları gerektiğini ve bu koşulların sonuçlarını düşünmeleri gerektiğini söylüyor. Bu zor sorunun kaynağı erkeklerdir ve şimdi bu haremdeki kadının ne yaptığını incelemeleri isteniyor (Hâtem, 2002: 13). O zamanlarda, Aişe'nin bu kitapçığı okuyucular ve edebi çevrelerin dikkatini çekmiştir. Bu, Nil gazetesinin Şeyh Abdullah Al-Fayoumi tarafından "Mirâtü't- teemmül " de bir dizi makale için yayınlanmasıyla kanıtlanmaktadır. Gazete daha sonra makaleleri otuz altı sayfalık bir kitapçık şeklinde derledi. Şeyh okuyucu dâhil etmeye başladığı durumda, edebi bir sempozyumun sonunda Aişe'ye cevap vermesine yol açtı. Bunlardan

biri Şeyh'in tanınmış kitaplarını derlediği, çoğunluğu Nil gazetesinin sahibi, Aişe'nin “*Mirâtü'teemül fi'l umûr*” daki yazısı ” ona harika bir sohbeti hatırlattı. Aişe'yi bir yazar ve şair olarak övüyor ancak, onu geleneksel sınırları aşmakla suçluyor. Erkeklerin tüm neslini Allah, bilge ve faziletlilerden kılmıştır ve ümmete nasihat için tayin etmiştir. Ayeti Kerime’de nasihat “ İyiliği emredip kötülükten sakınmaktır” Resullullah'ın hadisinde “Din Nasihattir” Kim için ey Allah’ın Resulü diye sordular: Allah’ın Resulüne ve tüm Müslümanların tamamına dedi. Anlaşılan bu kişi, Aişe'yi erkeklerin ümmete tavsiyesindeki misyonunu ele geçirmekle suçluyor. Şu sözlerinde çağrıda bulunduğu: Cesaretin öncüsü beni davet etti, barış bölgesine gidin ve kınanmaktan ve eleştiriden sakının dedi. Maalesef Şeyh'in bakış açısına göre, erkeklerden hiç biri bu çağrıya cevap vermedi. Nasihat için kılıcı kınından çıkardığını olumlu veya olumsuz hiç görmedik. Bu nedenle, burada gerekli olan, liderin çağrısına, Aişe'nin çağrısına karşılık veren ve “kılıcın” kınını tavsiye olarak kullanana bir adamdır. Kılıç bu adamı temsil ediyor ve kılıcın kullanımı nasihati tanımlayıp, Aişe'ye cevap olarak şiddetli bir ilke sıfatıyla hareket ediyor. Şeyh el- Fayoumi, okuyucuyu birçok “erdemli insanla” tanıştığı gerçeğiyle ilişkilendirir ve bu şekilde cevap verir (Sada, 2004: 170).

Şeyh el-Fayoumi'nin kılıcıyla temsil ettiği şeriat hakkında disiplinli bir vizyon sunacağı açıktır. Âlimlerden biri olarak, Şeriat heva sahiplerinin entrikalarından korunmak içindir. Bu Aişe'nin bu alanda yazma konusundaki şüpheli girişimi durumundadır. Çünkü Aişe'ye verilen cevap, Şeyh'in kendisini sosyal ve dini meselelerde bir yazar olarak okurlara ve edebi çevrelere sunma girişiminin bir parçası olmasından kaynaklandığı söylenmiştir. Arap dilini iki farklı şekilde kullanıldığını tanımlayabiliriz: İlk olarak, Şeyh lafzi becerilerini, o dönemin bazı yazılarını karakteristik bedii ve muhasenlerinin tekrarları aracılığıyla ifade etmeye çalışır. Buradaki okuyucu, bu dönemin yazarları arasındaki farkları anlamak için Aişe'nin üslubunu ile Şeyh'in üslubunun yazılarını karşılaştırabilir. İkinci olarak, Şeyh yorumlama konusundaki dini yaklaşımı tartışmaya yöneldiğinde, okuyucuyu ayrıntılı olarak soyutlanma ve dalma eğilimi gösteren kuru bir uzmanlık dili kullanıyor. Sonuç olarak, Şeyh el-Fayoumi'nin yanıtı, Aişe'nin kitapçığından, en fazla on altı sayfadan oluşan otuz altı sayfalık tam metindir (Hâtem, 2004:15).

Şeyh, Aişe'nin kitabına yönelik eleştirisini bu beş noktaya odaklıyor:

1. Aişe'nin kullandığı Kur'an ayetlerinin anlamı dışına çıktığı.
2. Maddi çıkarılara dayanarak evliliğin kabul edilmezliğine ilişkin özel vizyonuna itiraz etmek.
3. Bu evliliklerde evlilik yolsuzluğunun nedenlerini reddetmek.
4. Eğitim amaçlı kullandığı bilge örneklerle itiraz.
5. Arapça hataları ve gramer hataları.

Şeyh, Aişe'nin Kur'an ayetlerinin anlamından çıktığını iddia ediyordu. Kurân okuma ve yorumlama girişimine ve “bilim adamlarından erkeklerin alanına” girişine şiddetle karşı çıkıyor. Dili iyi bilmesi, Kur'an tefsirinin yorumlarına girmesine yardımcı olmuyor. Bu ayetleri yorumlama girişiminin bu zor görevde cesur olduğu kabul ediliyor. Şeyh, yazarı “

Mirâtü't teemül fi'l umûr”da hedefinin edebi ve şiirsel üne eklemek olduğunu iddia ediyor. Aişe’nin ayetlerin anlamından nasıl çıktığını açıklarken, ayetlerin nüzul sebebini bilmediğini söylüyor “ الرجال قوامون على النساء ”ayetinde zikrettiği gibi, erkeklerin neden mirasta bir artışı hak ettiğini açıklamak için nüzul olduğunu bilmediğini dile getirmiştir. Burada, Aişe’nin bu ayeti, erkeklerin ve kadınların haklarını tartışmak için kullandığını ve bu tür bir evliliğin izin verilebildiğini göstermediğini belirtmesi önemlidir. İkincisi, Şeyh, hak lafzı’nın Kur’an’da olmadığını iddia ediyor. Fakat bu kavram metinden ve çeşitli ayetlerinden türetilir. Kadın ve erkeklerin sahip olduğu bu hakların yorumunda, Aişe’nin yorumundan farklı olmayan bir yorum sunuyor: Koca, ona itaat etmesi karşılığında eşinin haklarını yerine getirmelidir. Sonunda, Şeyh el-Fayoumi, Aişe Teymur’un el-Asfahani’nin derslerinden bir örnek almakla suçladı ve kendi görüşüne uygun bir cevap vermedi. Okuyucu Şeyh Fayoumi’nin Aişe Teymur’a verdiği yanıtın ne sonuç çıkarabilir? İlk olarak, Şeyh, yazarın cevabını, meşru bilgisinin değerini göstermek için bir vesile olarak kullanmış ve Şeyh Aişe’nin amacını “ *Mirâtü't teemül fi'l umûr*”da yanlış tanıtmakta olduğu aşikârdır (Hâtem, 2002:20).Aişe, İslam’daki kadın hakları anlayışını Kuran’ın bazı ayetleri ile sağladı. Birçoğunun “Erkeklerin kadınlara, kadınların da erkekler üzerinde haklarını”anlamak için gerekli olduğunu ifade etti. Bu dini ve sosyal anlayış, erkeklerin aile sorumluluklarını bırakmalarına ve kadınların itaatsizlik etmelerine neden olan maddi değerlere karşı çıktı. Bu bağlamda, Aişe, bu ayetleri, ailedeki maddi ve manevi görevlerine dayanarak alıkoyan erkeklerin koşullu bir vesayeti anlamak için yeni bir içtihat yapmıştır. Erkeklerin bu görevleri yerine getirmemesi durumunda, kadınlar, özellikle aile birliği tehdit altındaysa, onlara itaat etmeyi reddedebilir. Aişe, bu itaatsizliği desteklemiyor, ancak onu yansıtan canlı gerçekliğin bir parçası olarak “*Mirâtü't teemül fi'l umûr*” da sunuyor. Son olarak, Şeyh, nafaka sadece emziren kadınlar için olduğunu söylüyor, ancak başka yerlerde ayetlerin erkeğin karısına harcamasını emrettiğini söylüyor. Son olarak, Aişe Teymur’un kitapçığının ortaya koyduğu tartışmayı, erkeklerin haklarını ve onun hakları için İslami kavramı tartışan kadınların kadınlar hakkında farklı söylemi ortaya çıkmasının başlangıcı olarak kabul etmeliyiz. Bütün bunlar “ *Mirâtü't teemül fi'l umûr*” 'un modern kadın tarihinin başlangıcı için yeni bir nokta haline getirmektedir ve özellikle de Kasım Emin’in “Tahrîrü'r- mer'e” kitabının tam yedi yıl öncesindendir. Bu yazar ve seçkin söylemi sayesinde, Mısırlı kadınlar, bize kadınlar için başlangıç noktası olmadığını hatırlatmayı reddeden eril yüklerden dışarı çıkabilir. Vizyon ve söylem bağımsızlığını bizim için gerçekleştirir (Hatem, 2002:23).

Mirâtüt- teeemül’ün muhtevası şöyledir:

Akılların kandilini hidayet yollarında aydınlatan Allah'a Hamd olsun diyerek başlamıştır. Rasyonelliği daha zevkli, tanık olunanları en yüksek idrak ve olgun yetenekler haline dönüştürdü. Kederleri mükemmel hale getiren derin bilginin büyüklüğüne hazırladı. Vuslat yolunda rehberliği daha güvenilir bir şekilde itaat etmeyi bahsetti. Böylece, her insanın eda ettiği ister erkek olsun ister kadın olsun bu övgüye şükranların sunar. Nice geceler dürüldü, fikir elleriyle zihinleri meşgul eden ve uykusuz gecelerde teemmülü avucun içinden çekip aldı. Nice günler, defalarca beni gördü. Yağmur hapisanesindeki kedi gibi harem duvarlarının arasındayım. Göz kamaştıran şimşek gibi akımı onu engelledi. Sağa ve sola

bakışlarına hayran kaldım. Umulur ki, berrak gökyüzünde hilali zamanlarının düğümünün çözüldüğünü lisanihâlin hayır hayır dediğini görürüm. Adalet, dürüstlük ve şefkati buldurdu. Hadi barış yurduna gidin! Kınanmaktan ve eleştiriden sakının! Davayı açıklaman azim ve mertlikten daha önceliklidir. Ne güzel bir alamettir dedi. Ey kâhin, Yemamede / Mekke ile Medine arasındaki bölgede var mı? Dedi: Evet. Rasullullah, Kıyamet günü benim ve ümmetim hayır içindedir dedi. Davate cevap vermeyi ve güzel cabalar gerçekleştirmeyi kendisine dayattı. Sanki ben onu kapının yanında görüyorum. Bağışlayanın ihsanı üzerine hiçbir zorluk yoktur. Sabah esintisi hoş geldin dedi (Hâtem, 2002: 28-29). Bağışlamak en önemli şeydir. Cesaretimde şaşılacak bir şey yok sözüm sanadır. Yaratılışa benim için değil, benim yaratılışım kimin içindir. Ey alamet, örtülerin önünde dur! Bu rakamların çizdiği işitilen sezgilere bak. Alamet olmasaydı bu ismin anlamı farkındalık kazanırmıydı. Koruma sınırını fark edersen hakkı riayete sevk eder. Bu büyük lakabı belirtti. Böylelikle bu nâ'tı'l kerimi kuşandı. Vicdanın saflığıyla onun sebeplerine tutundu. Uzun ve geniş bir fikir yelpazem var. O çöllerin adalarında dolaşırım. Hüzün beni, bir merhemle yaraları iyileştirecek bir doktorla ilgili onu araştırmaya teşvik etti. Zeki kişi illetin sebeplerini tespit eder. Onun üzerine karanlıklar yığıldı. Barış yollarında doğruluk nişaneleri kazındı. Gözlerin görmediğini bana gösterdi. Kef ve Nun arasında emretti. Hidayet ve doğruluk yollarında bize kitabın ayetlerinden okumasını emrettik. Açık bir sözle açıkladı. Erkeklerin kadınlar üzerinde, kadınların da erkekler üzerinde hakları vardır. Nisa 34. Ayet'de : “Allah'ın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılması sebebiyle ve mallarından harcama yaptıkları için erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudur.” dedi. Erkek eşinin bakımını ve korumada çalışarak yerine getirir ve her türlü ihtiyacını karşılamak için çalışır. Erkeği akıl, din bakımından ve valilik, imamet de üstün kıldı. Şahitlik yapmakta da onları ayrıcalıklı kıldı. Diğer bir ayet'de: Bakara süresi 282. Ayet: “Erkeklerinizden iki hazır şahit yapın, şayet ikisi de erkek olamıyorsa o zaman doğruluğuna emin olduğunuz şahitlerden bir erkekle iki kadın ki biri unutunca diğeri hatırlasın. Bu sadece onların faziletlerini ve adaletlerinin doğruluğunu onaylamak içindir”. “Onlar mallarından infak ederler” Yani mehir, yeme - içme, karı koca durumlarındaki gibidir. Allah Teâla diğer ayette uyardığı gibi “Emzirmeyi tamamlamak isteyen için analar çocuklarını tam iki yıl emzirsinler”. Onların normal ölçülerde yiyecek ve giyeceklerini sağlamak da çocuk kendisi için doğurulanın (babanın) borcudur. Hiç kimse gücünü aşan bir şeyle yükümlü kılınmaz. "Bu metnin icmayı gerektirdiği gibidir. Bu zamanın gençliğinin garip olmasıdır. Görünüşüne göre hiçbir düzenleme yapmamış ve gizlememişlerdir. Bir şeylerin gerçekleriyle ilgili farkındalıkları bile silindi. Kibirleriyle basiretleri görmez oldu (Hâtem, 2002: 29-309).

2.5.2. *Netâi'cü'l Ahvâli Fi'l Akvâli Ve'l - Efâl*

1888 yılında, modern asırda Arap yazar'ın ilk roman eseri olarak çoğu'nun kabul ettiği “*Netâ'icü'l - ahvâil fi'l akvâli ve'l efâl*” adlı nesir eseri yayımlandı. Arapça eserinde kullandığı üslup bazı edebiyatçılar tarafından makâmat dili ile yazıldığı için övülmüştür. Aîşe Teymur, bu kitapda ağızlara sakız olmuş bir eğlence sunmak istemiştir. Tüm haksızlığa uğramış olanlar ve şanslı insanlar arasında geçen olayları ve musibetli olayları ele almıştır. Hikâyelerinin kahramanlarını “elfi leyle” kahramanlarına benzetiyor. Popüler hikâyelerin kahramanı Adil (bir kral olan Salih Mansur) ve Memduh, prenstir. Akıl hile

veziri ve Malik el-Nedim'dir. Adil, oğlunu aşırı şımarttığı için bu yüzden ahlakını bozuyor. Vezir ve Nedim, sembole dayanmayı gerekli görüyor ancak, oğlunun terbiyesindeki davranışını bozuk ve yozlaşmış hissediyor ve bu yüzden ona düzelmediği dalın hikâyesini anlattı ve istenen meyveyi vermedi. Neyse ki, kral sembolü anlayıp, adaletli davranıyor ki prensi terbiye etmeye söz veriyor. Bu hikâye çatışma ve tesadüfler ile kıştan sonra buluşma zamanı ve korku ve maceradan sonra huzurla sonuçlanacak vaaz ve manevi rehberliklerle doldur. Bu hikâyeyi neredeyse, makamât üslubundan farklı olmayan bir üslupla yazdı. Şevki'nin yazdığı hikâyelerle karşılaştırsak, bu hükmün Şevki'nin yazdığı zaman dışında ayrı olarak tek başına gelmesi gerekir. Teymuriye'nin hikâyesinin daha taze ve daha zarif bir kurgu olduğunu düşünüyoruz. Aişe Teymur'dan önce hiçbir Arap kadını böyle bir hikâyeye yazmadı (Ramazan, 31396 -139:769).Bu kitapta Osmanlı imparatorluğunda ve Mısır'da yönetici ailelerin karşılaştığı siyasi krizlerin çözümündeki araçlar ve İslami hüküm metotlarının ıslahının niteliğinin önemini dile getirmiştir (Hâtem, 2004: 138).Kralın oğlu ve Nedim'in vezirinin saygı duyulduğu eski bir hikâyeye gibiydi. Bu, Arap romanında ilk deneyim olarak yazılan ilk tarihsel ve melodramatik olan üsluptur. Vaaz etmeyi ve eğlendirmeyi hedeflemektedir. Aişe, romanında bu makamât dili için seci ve kinayeden olan geleneksel estetiğini kullanmıştır. Zira Modern Arap edebiyatı bu estetikten uzak bir dönüm noktasına girmişti. Mey Ziyade, Aişe'nin yazımında, bu özel geleneksellik ve eksik şiirsel vizyonun neden olduğu edebiyatının kusurlarını kabul etti ve edebiyat tarihçilerinin çoğunluğunun yaklaşımını izledi. Ne var ki, eski ile yeniye harmanlayan bu önemli başlangıcı görmezden geldiler. Aişe, Arapça İslami eğitim almış ve eski Arap şiir gelenekleri üzerine yetişen bir geçiş dönemi edebiyatçı grubuna mensuptur (Sada,2004: 169).

2.5.3. Türkçe Divanı Şükûfe

Aişe'nin Türkçe şiirlerinden oluşan Divanı bir mukaddime ile başlamıştır. Ağır bir dil ve üslupla, kaleme alınan bu mukaddimede şair hayatını özetlemiştir. Divanın 14 sayfa uzunluğunda mukaddimesi vardır. Kaside der-münacaat, nazire der-tasavvuf, Sultan Abdülhamid'in cülilsuna dair kaside, Ahmed Muhtar Paşa için yazılmış bir kaside, münacaat, kaside-i fahriyye, kaside-i hayaliyye, kaside der-şükr-i şifa-yaften ez-derd-i çeşm, kaside-i hikmet-amiz, kaside-i hamriyye, mülemma bir kaside. Daha sonra gazeliyat kısmı gelir. 53 adet gazel vardır (Kalyoncu, 2013:31). Mısır Hidiv'inin hanımı için yazmış olduğu manzum bir arizadan sonra çoğu vefat için söylenmiş olan 19 tarih vardır. Geri kalan manzumeleri ise şunlardır: İki terkeb-i bend, iki terkeb-i bend tarzında şarkı, birer adet müseddes ve müseddes tarzında şarkı, on bir muhammes şarkı, iki murabba şarkı, Arapça, Farsça ve Türkçe söylenmiş bir gazel, on kıta, on iki müfred. Divanın sonunda İran'da Kahire konsolosu Muhammed Mehdi Tebrizi'nin Türkçe bir takrizi vardır. Türkçe şiirleri genellikle hikemi ve dinidir (Saraç, 2014: 135).

2.5.4. Arapça Divanı Hilyetü't- Tırâz

Aişe, divanında sosyal ve politik konuları ele almıştır. Divanın nesir mukaddimesinde, Aişe Allaha övgüyle başlamıştır “ İfadelerin başlangıcında parlayan güzel olan güneşler doğdu ve yeteneğini sezerek yemyeşil dallar olgunlaştı” İkinci cümlede, Aişe bu edebi ihtimamın ilahi kaynağını vurgular. Aişe, Sübhanehu ve Teâlâ'nın Kuran'ı Kerim üzerine olan belağat

ve fesahatını kaynak olarak gösteriyor. Bu Kerim kitap kalpleri ve zihinleri uyaran bir kaynak olarak edebiyat literatürüne olan ilginin yayılmasını sağlıyor. Burada, Aişe, dini kitabın edebiyatı olumsuzlamadığını, fakat dini meselelerin rasyonel tartışmalarını destelediğini ekliyor. Okuyucunun Kuran'ı Kerim'in uzun süredir bir Arap dili kaynağı olduğuna odaklanması gerekir. Mey, 1914 yılın'da Arapça öğrenme arzusunu bulundu. Seyyit Ahmet Lütfi ona, belâğatı ve fesahati alsın diye Kuran'ı Kerim okumasını nasihat etti. Erkekler gibi edebiyat öğrenmeye fırsatı olmadı. Aişe, bu bağlamda şöyle diyor: Kuran'ı Kerim aracılığıyla yaptığı edebiyat çalışmaları Kerim ayetler için bir tefsir sunar; bu Allah'ın insana bilmediği şeyleri öğrettiği anlamlarına gelir. Kadınlar bu dönemde erkeklerin itirazlarına rağmen Kuran'da edebiyatı öğrendiler. Bundan sonra Aişe, Arap divan'ın şiirinin ve edebiyatın unvanının altını çizer. Bu faaliyet zeki ve fazileti kendine çekiyor (Hâtem,2004:134).

Vallada bint al- Mustakfi ise, iffeti ve muhafazakarlığı ile meşhur olduğu zamanlarında, edebiyatçı ve şair olarak çağdaşlarından üstündü ve Kurtuba meclislerinde idi. Buna karşılık, Aişe el- Ba'unıyye genç bir kadın için erdemli ve edebi bir şairdi ki, Aişe Teymur gibi peygambere methiyelerde bir bedi'i şiir yazmıştır. Son olarak, Verde el- Yazıcı, Aişe Teymur'un çağdaşı idi ve şiir ve edebiyat tarihine sahip olan bir ailede eğitim gördü. Aişe, şiir ve nesir'e hâkim olana kadar mücadelesi için onların her birini bir model olarak kabul eder. Al- Akhyaliyya bu girişimde aileye karşı itaatsiz olarak temsil edilir. Bint al- Mustakfi, evlenmeyi reddetmesinde başkaldırı biçimini temsil etti. Aişe el- Ba'unıyye ise, peygamberlik övgülerine ilgi duyuyordu. El- Yazıcı aynı zamanda her iki şairi de etkileyen ortak bir edebi arka planı temsil eder. Aişe, Kur'an'la olan ilişkisi için onur verici olduğunu düşündüğü Farsça, Türkçe ve bazen de Arapça olarak şiir yazdığını söylemektedir. Arap şiirini, dağılma korkusu ve kızı Tevhide 'ye duyduğu uzun süre üzüntüden dolayı Allah'tan merhamet ve bağışlanma talebi isteği için yayımladı. Bu mukaddimenin sonunda, Aişe şiirlerini alçakgönüllülükle anlatmaya çalışmaktadır (Hâtem,2004:135-136).

Hilyetü'tiraz divanı, Aişe'nin başörtüye, asil fikirlere ve olağanüstü yeteneklere bağlı kaldığı yeni bir İslami kadın tanımıyla başlar. Aişe, harem ehlinin çoğundan bahsettiğinde, İslam tarihinde harem ehlinin şiir yazmasının önemli bir rol oynadığını belirten modern propagandaya meydan okuyor. Mey Ziyade'nin geçen asırlarda Arap şairlerinden meşhur olan seleflerinden bahsetmediğini belirtmek ilginçtir. Cesareti ile suçlanmamak için, Aişe'nin şiiri nazmetmesi ve mantığını ve yazılarını belagat yönünden ele alması için bir alıştırma ve mizah olduğunu iddia ediyor. Fakat okuyucuya ünlü şair Layla al- Akhyaliyya'nın bu alanda bir örnek olduğunu söylemesi bu yanlış düzeltir. Yükselmeyi isteyen ve bazen de yaşamını bu amaca adanmış Arap kadınlarının uzun bir tarihini ifade eder. Burada Teymur'a kadınları herhangi bir erkekle evlendirmekle tehdit için sıklıkla sosyal bir silah olarak kullanılan " evde kalmış " kelimesi verilmiştir. Yeni bir anlamı var: Hayatlarını edebiyat gibi daha yüksek hedeflere adanmış kadınlar evde kalmış kadınlar var. Burada Aişe, Bint al-Mustakfi'yi neden hayran kaldığını ve şiirsel ve sosyal olarak rol modeli olarak kabul eden şairlerden biri olarak seçtiğini açıkça görüyoruz. Wallade bint al- Mustakfi, çok sevmesine rağmen, evlenmemeyi seçmiştir. Aişe'nin kişisel tecrübesine göre, evlilik onun edebi özlemlerinin ertelenmesine yol açtı. Aişe, yazdığı mürekkebi yazı için süslediğini, ayna yerine kitaplarını yazdığını ve kullandığını söylüyor. Aişe, kadınların

süslendiği aynalar yerine şiir yazdığı defterini kullandığını ve bazı kadınların ellerini süslemek için kullandığı boya yerine yazmak için mürekkep kullandığını söylüyor. Aişe, bütün bunlarla ve zekâsıyla gurur duyuyor ve sevdiklerinin ilişkisini anlatan sözleriyle kadınların su ve koku gibi güzelliğini düşünüyor. Aişe, başarılarıyla övünmesine rağmen, kadınlar, edebi yazılarını onunla savaştıkları için kullandığı açıktır (Hâtem, 2004:137).

Burada Aişe ,“ edebi yeteneklerimi ve eğitimimi ne varki, çoğunuz bana zarar vermek için kullanıyorsunuz” demiştir. Aynı zamanda Aişe, Müslüman kadının elbisesinin tarzını ve örtüsünü, onun daha yüksek pozisyonlara ulaşmasını önleyen bir engel olarak tanımlayan modern propagandalara atıfta bulunarak şöyle diyor: Başörtü ve peçe’nin herhangi bir bilgi bahisini veya yarışını kazanmasını engellemediğini ifade etmiştir. Aişe Bütün bunlar yabancıların Müslüman kadınlar hakkındaki bu sırları anlamadıklarını dile getirmiştir. Aişe, incileri içeren bir sedef gibi veya zeki kokular yaymak için açılan hazinelerdeki misk gibi başörtü veya peçeli kadını tanımlıyor. İlk teşbihte, Aişe, üstün İslami kadın için yeni bir anlamı tanımlamak için hazineye dolaba misk koymak gibi kadın uygulamalarından birini ele alıyor. İkinci teşbihte, Aişe, inci gibi korunmuş bir Müslüman kadına modern erkeğin arzusuna ve aynı zamanda eğitim ve yeteneğe sahip olan kadının değerini arttırdığına işaret ediyor. Bu divanın siyasi tarafına gelince, şair, Hidiv İsmail ve Hidiv Tevfik tarafından temsil edilen Mısır kraliyet ailesine desteğini yansıtan yedi şiir yazmıştır. Aişe’nin babası Hidiv İsmail, Hidiv Tevfik’in saltanatındaki maiyetine katılmayı tercih etti. Hidiv İsmail’in annesi, Aişe’yi Pers kraliyet ailesinden misafirleri için tercüman olarak seçti. Bu gerçek iki Hidiv için olan desteğini açılıyor. Aişe, Hidiv İsmail için iki kaside ve Hidiv Tevfik için de beş kaside yazmıştır. Aişe’nin Hidiv Tevfik’e yazdığı kasidelerin bir kısmı, Arap devriminin başarısızlığından sona Hidiv’in dönmesi üzerine süslü tahtalara yerleştirilerek üzerine şöyle yazmıştır. Büyük Hidiv geçerken Benha şehrinde süslü tahtaya yazmıştır. Bu Aişe’nin yönetici ailenin şairlerinden birinin, Hidiv’e desteğini ifade etmek ve Mısırlıları ona destek vermeye çağırmak üzere yazmasıyla ortaya çıktığı anlamına geliyor (Hâtem, 2004:138). “ *Hilyetü ’tiraz*” da, siyasi önemi için uzantı olarak kabul ettiği olumlu bir yöntemle Hidiv’in dönüşünü sunma cabasında hükümeti övmek için Aişe bu kasideleri yazmaya gönüllü oldu. Mey, bu siyasi kasideleri, tek bir şiir hariç, övgü şiirinin bir örneği olarak sınıflandırır, özellikle de Hidiv Tevfik’in Mısır’a Aişe tarafından sınıflandırıldığı gibi, “post- modern” devrimden sonra” dönmesidir. Mısır’ın ekonomik tarihinin bu kritik döneminde, Aişe’nin politik kaygılarının ilgisinin bir uzantısı olarak kabul edilmiştir. Bu şiirler Aişe tarafından seçilen başlıkların doğrudan politik hedefleri olmamasına rağmen, içerikleri geniş anlamda politiktir. Bu şiirlerin bazı başlıkları şöyledir:

Önceki (İsmail) Hidiv onu Mısır’a geldiği için kutladı. “Önceki Hidiv’i tebrik etti .” “ Hidiv geçerken Benha şehrinde süslü tahtaya yazmıştır.” “ Büyük Hidiv efendimiz Muhammet Tevfik Paşa Hidivliği üstlendi. ” Bu şiirlerin içeriğine bir grup olarak bakarsak, Aişe’nin Mısır ve ulusal umutları hakkında konuşmak için tebrikler sunduğunu göreceğiz. Bu umutlar, Hidiv İsmail ve Hidiv Tevfik’in başarılarıyla ilişkilidir. Hidiv İsmail ve Hidiv Tevfik’in tartıştığı yedi şiirden dördü Arap devrimini ve liderlerini kınamadır (Hâtem, 2004:1399).Aişe , “ Ey Mısır Müjdeler Olsun” gibi ifadeleri iki kez kullanıyor. Üçüncü şiirinde “ Mutlu Mısır” Dördüncü şiirin’de İlahımız ey Mısır’ın açılışı ne güzel! Bu şiirlerde, şaire Mısır’ı ulusal bir gruba mensup coğrafi bir bölge olarak tanımlıyor. Beşinci şiirin

başlığında, devrimden sonra Mısır'a efendimiz Hidiv'in dönüşü esnasında şöyle dedi: Aişe, şiirin başlığını fikri olarak sundu; çünkü devrim ve liderleri Mısır ile meşru yöneticileri arasında ayırım yapmaya çalıştı. Altıncı şiir'de, Mısır'ın ulusal yerel bir parçası olan Banha Asel kentindeki Hidiv'in ziyaretini ifade ediyor. Bütün bunlarda Aişe, Mısır milliyetçiliğinin tüm coğrafi (ulusal ve yerel) tarihi ve politik çıkarımlarında ortaya çıktığını vurgulamaktadır. Hidiv İsmail ve Tevfik'in temsil ettiği Mısır'ın milli temennileri nelerdir? Aişe, İsmail'in dönemini ikbal ve saadet dönemi olduğunu müjdeledi. İsmail'in yönettiği ve sahip olduğu “ bölgeyi” onurlandırdı. İsmail'in dönemi insanlık için mutluluk fırsatların artması ve ekonomik ilerleme gibi reformist fikirleri temsil etmiş olarak gördü. Aişe, aynı zamanda eski ve yeni yönetici için siyasal bir tanım getirmektedir. Yönetici'nin sahip olduğu ülke fikri, yöneticinin halkını köleleştirmemesini önerir. Teymur bu bağlamda hatırlatıyor ki, İsmail'in “halkına aziz olması ” modernist fikrin bir parçasıdır ki yöneten ve yönetilen arasındaki önemli vicdani bir ilişki olduğundandır. Son olarak, Teymur, İsmail'in döneminin, namus ve antlaşmaların korunması gibi yeni politik ilkleri temsil ettiğini öne sürüyor. Diğer şiirlerde, Aişe, İsmail'in dönemi ve şerefine önemi ile Mısır'ın mutluluğunu sağlayan hükümdarların geri dönme mutluluğu arasındaki ilişkiyi vurguluyor. Şiirlerin'de Mısır'ı, süslenmiş bir kadın olarak temsil eder ve bir süre sonra yöneticisini görmeye hazır hale getirir. Bu mutluluk Nil'e ve şairlere uzandı. Ve burada Aişe, Hidiv İsmail'in Mısır'a geri dönmesinin mutluluğunu ifade eden şiirini söyleyerek, diğer adının İsmet olduğunu hatırlattı (Hâtem, 2004:1409). Aişe'nin Hidiv Tevfik hakkındaki şiirinde; Hidiv Tevfik'in yönetimi üstlendiğinde artan Hidiv İsmail'in döneminde de tartışma yaratan konuları ele aldı. Aişe, Mısırlı'lara mutluluk, saadet ve bereketi müjdeliyor. Mısırlılar, Mısır'ın cilalı bir ayna olduğunu ve Mısır ülkesinin aşağıdan yukarıya olduğunu hatırlatıyor. Yeni Hidiv rehberlik ve adaletle hükmedecek ve yalnızca Mısır'ın mutluluğu ve Mısırlı'ların iyiliği ile meşgul olacak ve onun dönemi reform ve bağlanan umutları geri getireceğini dile getirmiştir. Bu nedenle, Mısırlı'lar Yemen'deki saltanatı aldılar, umutsuzluğun ardından sevinç ve mutluluk müjdelendi. Buradaki umutsuzluk (bu Mısır hükümet divanının bankacılık sisteminin Avrupa bankaları için kötüye gitmesine yol açtığı krizlerin açık bir göstergesidir). Devrimin başarısızlığından sonra Hidiv Tevfik'in Mısır'a dönmesini kutlayan üç şiir'de; Mısır ulusal duygularındaki Hidiv anavatanına döndüğünü ve Mısır topraklarının onun için sevincini yaydığını hatırlıyor. Hidiv, Banha Asel şehrini ziyaret ettiğinde, Aişe bu yerel şehrin sakinlerine, zaferin Tevfik'in bir müttefiki olduğunu hatırlattı, bu yüzden Mısır ve Mısırlılar kendileriyle tanışmak için en güzel ülkelerdi. Bu şehre yaptığı ziyaret toprağın susuzluğunu söndürdüğünü ve bütün ülkenin insanları da sevindirdiğini kaleme almıştır. Son olarak, Teymur'un Arap devrimi konusundaki şiiri; Aişe'nin Arap devriminin ulusal tanımına olumsuz içerik vermeye yönelik taraftar ve eğilimli bir girişimdir. Ülke ve farklı katmanların bölünmesini temsil eder bunun yanı sıra yöneten ve yönetilenlerin, bölgenin ulusal sorunlarını çözmek için bölünmesini temsil eder. Şair, Arap devrimindeki iki tarafın çatışmasını kötülük güçleri olarak (Araplar ve dostlarını) İyilik güçleri olarak da Hidiv hükümetini nitelendiriyor. Aişe'nin görüşünde, Hidiv'in Mısır'a geri dönmesini güçlü yönetici sınıfa olumlu bir destek vermiştir. Hidiv'in ülkeye dönüşü, hakikat güçlerinin zaferini ve asıl unsunların (Türkçe) iktidara dönüşünü temsil eder ayrıca, Hidiv devletinin egemenliğini inkâr edenlerin irrasyonel ve sapkın

olduğunu söylüyor (Hâtem, 2004: 141). Aîşe şiirinde; devrimin liderleri kendilerini harap ettiler, hile ve aldatmayla hükümeti soymak için kullandılar demiştir. Sonuç olarak, hilenin onları en kötü duruma soktuğunu vurgulamıştır. Hidiv onları ayırmayı başardı ve şimdi de sürgünde yaptıkları işlerden sıkıntı çekiyorlar. Hidiv, bu zaferi halkının bugünkü ve gelecekteki liderliği ve adaletin üstünlüğü karşısında kazandı. Bu durumda, Aîşe, Türk - Osmanlı sınıfının çıkarlarını Mısır ulusal hareketi tehdidine karşı koruma pozisyonundadır. Çünkü bu Mısır çoğunluğu karşısında olduğu için, statükoyu korumak için siyasi konumunun yarısı kadar olmalıdır. Aynı zamanda, Aîşe, Mısırlı'ların bölünmesinin Mısır devleti için başka tür bir tehdit oluşturduğunun farkındaydı. Bu nedenle okuyucuya Hidiv'in zaferinin, Arap devriminde yer alan taraflar arasında adaletin hüküm göreceği yeni bir aşamanın başlangıcının önünü açması gerektiğini önerir. Teymur'un, Hidiv'in geri dönüşünün yolunu açan ve yönetime yeteneğinin büyüklüğünü artıran İngiliz işgalinden bahsetmemesi gariptir. Teymur, Mısırlılar tarafından tanınan meşru siyasi gücü hatırlamayı tercih ediyor ve Hidiv'in otoritesini ele geçireni işgal güçlerini olarak görmesi gerekir. Şiir divanın'da yönetici aileye övgü olarak kabul edilen tek şiir şöyledir: “ Hidiv hazretlerinin veliaht oğlu Abbas Bey'in doğumu” Şair, Sallahu Aleyhisselam"ın amcasının ismi olan Abbas'ın doğumuyla halkın mutluluğunu tanımlıdır. Şair, Hidiv Tevfik'in oğluna Abbas'ın mertebesini önceden haber vermeye çalışıyor. Tevfik ülkenin güvenliğini sağladığında, gelecekte başarılı bir oğlu arkasında bırakmış olacaktır demiştir (Hâtem, 2004: 171). On yedinci ve on sekizinci yüzyıldan on dokuzuncu yüzyıla kadar tarihten önemli bir parçayı temsil ediyor. Bunun istisnası, Aîşe'nin şiiri'nin Arap devriminin başarısızlığından sonra Hidiv'in geri dönmesidir. Mey'in, Aîşe'nin muhafazakâr siyasi tutumları hakkında konuşması için kullanmasıdır. Mey'in, Aîşe'nin şiiri için tarih izi yok diye eleştirisi haksız bir eleştiridir. Mey, modernite ve modernistlerin söylemlerini kınadığı için Mısır'ın sosyal sistemini ve başörtüsüne karşı düşmanca bir tutum sergiliyor olmasıdır. Aîşe'nin kültürel uygulamaları ve İslam tarihi konusundaki tartışmalarını değişimin yönü tartışmasından bir parçası olarak göremiyor. Daha da önemlisi mevcut ve ulusal söylem akımının ilk kaygısı olan eski ve modernitenin görev sürecidir. Son olarak, kadınların kadınlar hakkındaki yazılarının eleştirel bir analizi esastır. Erkeklerin kadınlar hakkında yazmasını kabul etmediğimiz niteliksel veya nesnel bir destek olduğunu varsaymak için kadının kadınlar hakkında yazması yeterli değildir. Mey'in yazmayı öğrenmek isteyen ve nakış yapmak istemeyen bir çocuk olarak gördüğü, Aîşe'nin kişisel zorluklarına karşı sempati duyduğu doğrudur. Ayrıca sevdiği kızını kaybeden bir anne olarak da sempati duyuyor. Ancak eleştirmen Mey, şair Aîşe hakkında yazdığı İslami Teymur söylemine modern bir söyleminden türetilmiş bir vizyon sunmakta ve bu söylem hakkını Teymur'un divanına vermemiştir. Mey, ayrıca feminist bir yazar olarak ün kazanmasını sağlamak için, Aîşe de dâhil olmak üzere, kadın yazarlardan bahsetmiştir. Kadın yazarın kadınlarla ilgili tanımları tartışmaya açmayı önermiştir (Hâtem, 2004.172).

Aîşe Teymur'un Arapça Divanı “ Hiyetü't- Tırâz 5 Ana bölümden Oluşmakta

- Ailevi şiir: Kendisi, çocukları ve akrabalarından bahsediyor.
- Methiye ve mersiye şiirleri
- Gazel şiirleri

- Ahlaki şiirleri
- Dini şiirleri

Dini Şiirleri: Dini Şiir “ Hikmet” şiir üslubuna bağlıdır. Bu şiir eski şairlerin gayelerinden bir gaye olmadı. Ancak, onlar şiir beyiti ya da beyitlerinde kendini göstermelerine sebep oldu. Hikmet üslubuna gelince, Ebu’l Atahiya ve Salih İbn-i Abdu’l Kuddus ve diğerlerinin şiirinde birçok hikmetli şiir vardır. Müeehhırın döneminde ise doruğa ulaştı ve Aişe Teymur, bu darb ile ilgili şöyle dedi: Bu beyitler, özellikle söylendiği dönemin genel sonuçları ile ölçülürse, fikrin yüzeyselliğine rağmen, bir dereceye kadar ayrıcalıklı bir üslupla nitelenir. Bûsirî 'nin Kaside -i Bürde şiir üslubu üzerine söylediği dini şiirleri yazdığı şiirlerin en iyisidir (Ramazan, 1396 -1397:365).

Ahlaki Şiirleri: Aişe, çağına en elverişli olarak yazdığı ahlaki şiirlerin en harika ve en meşhur kıt’alarını kaleme almıştır. Bu kıt’a lafızlarıyla uyumlu oluşuyla nitelenmekte olup fikir aydınlığı ve hayal genişliğine delalet ediyor. Aişe’den daha önce şiir yazan başka bir kadın olmadığı kabul edilmektedir. Bu nedenle, bir meydan okuma, yetenek ve reform gerekçelerine cevap vermektedir.

Medih Şiirleri: Teymuriye’nin şiirlerinin birçoğu medih şiirleridir. Şairin şiirleri makamat üslubuyla şiir yazma kabiliyetini gösterir. Ondaki ilham alanlara örnek olmuştur (Cündi, 2010:68).Gazel Şiirleri: Gazel şiirleri, yüz parça veya şiir mecmuasından şiirleri ve maktaaları yirmi ve iki yüze ulaşmaktadır. Şiirin mukaddimesinde sözlerini sınırlarken şöyle demiştir: İnsan dışındakilere aşk şiirleri yazdım demiştir ancak Mey, bu şiirlerin dil pratiğini içerdiğini söylemiştir. Gazel şiirleri gerçek olsa bile, saygın asırda ki muhafazakâr ve korunmuş çevrenin sınırlarını ifşa etmiştir. Ancak gazel şiiri onun için en uygun olan şiir türü idi. Çünkü Aişe, rahat bir alan bulup, hareket etmeye yol bulamayan yazılmış duygularını ortaya çıkardı. Aişe’nin gazel şiirleri yumuşak, narin ve içinde parlaklık vardı (Cündi,2010:68). Mersiye Şiirleri: Kızı Tevhide vefat ettiğinde yazmış olduğu Mersiye şiirleridir.

Bölüm 3: *HILYETÜ'T TIRAZ*

Divan: *Hilyetü't Tiraz*

Aişe Teymur'un divanı” Hilyetü't-Tiraz 'daki şiirler ve kasidelerin açıklaması ve bu şiirlerin konuları ve bahirleri şöyledir:

1.Kaside: Kamil bahrinde'dir.

بيد العفاف أصون عزّ حجابي *** وبعصمتي أسمى على أترابي
متفاعّلن متفاعّلن متفاعّلن *** متفاعّلن متفاعّلن متفاعّلن
ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه//

Kaside 'nin Konusu: Aişe Teymur, kendi hakkında, şiir ve edebiyatla olan ilişkisinden bahsetmektedir (Teymur Aişe,1967:3).

1. القصيدة الثانية – ص 4- مطلعها:

أعن وميض سرى في حنّس الظلم *** أم نسمة هاجت الأشواق من أضمر
مستفعلن فعّلن فاعّلن *** مستفعلن مستفعلن فعّلن فاعّلن متفعّلن
ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه// ه// ه// ه//ه//
البحر: البسيط – موضوعها: مدح النبي صلى الله عليه وسلم

2. القصيدة الثالثة – ص 6- مطلعها:

وسقاه كأسى لوعة وعناء *** لعب الهوى بفؤاد صب نائي
متفاعّلن متفاعّلن متفاعّلن متفاعّلن متفاعّلن متفاعّلن
ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه//

البحر: الكامل – موضوعها: مناجاة الله سبحانه وتعالى ودعاء وتضرع

3. القصيدة الرابعة – ص 7- مطلعها:

تركت في التيه سدا *** مالي لما صدني
متفعّلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن
ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه//

البحر: مجزوء الرجز – موضوعها: اعتذار

4. القصيدة الخامسة – ص 7 – مطلعها:

ورقيم خطك طالما كررته *** منشور حسنك في الحشا سطرته
متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن
ه//ه//ه/ ه//ه// ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه// ه//ه//ه/

البحر: الكامل – موضوعها: قصيدة غزلية في لوعة الهجر والفراق والاعتذار

5. القصيدة السادسة – ص 8 – مطلعها:

عن صفحة البيض المواضي راويه كيف القرار لمهجتي وعيونه ***
متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن
ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/

البحر: الكامل – موضوعها: غزلي في الصدود والهجر.

6. القصيدة السابعة – ص 8 – مطلعها:

فعسى تزور ديارهم وترود *** أرسلت في طي النسيم رسالة
متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن
ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/

البحر: الكامل – موضوعها: أبيات كتبت على ظهر رسالة فيها عتاب لعدم الرد.

7. القصيدة الثامنة – ص 9 – مطلعها:

بدر سما عن أن يبين مثيله *** أفق البلاغة عمه بسناء
متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن
ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/

البحر: الكامل – موضوعها: مدح أحد الأدباء

8. القصيدة التاسعة - ص 9 - مطلعها:

نصر اللقاء بها على التفريق *** يا بدر قد صدقت آمالي التي
مستفعل مستفعلن متفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن
ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: الرجز - موضوعها: فرح باللقاء

9. القصيدة العاشرة - ص 9 - مطلعها:

أشجاء ما بك من تيه ومن ميل *** يا بغية الصب رفقا بالفؤاد فقد
مستفعلن فعلن مستفعلن فعل مستفعلن فاعلن مستفعلن فعلن
ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: البسيط - موضوعها: عتاب على الصدود

10. القصيدة الحادية عشرة - ص 9 - مطلعها:

ويظن جالينوس بعض عبيده *** يا من أتى للجسم يبرئ سقمه ***
متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن
ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: الكامل - موضوعها: ذم طبيب لا خبرة له بالطب

11. القصيدة الثانية عشرة - ص 9 - مطلعها:

مذ جاء أشرقمت المنازل بالسنا *** غنى فؤاد الأم أهلا بالذي
متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن
ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: الكامل - موضوعها: فرح بوضع أخ لها

12. القصيدة الثالثة عشرة - ص 9 - مطلعها:

فكيف أغريتمو دهري بسفك دمي *** أليس مضمر أشواقي بمنكتم

متفعّلن فاعلن مستفعّلن فَعْلُن متفعّلن فعلن مستفعّلن فَعْلُن
 ٥//٥/٥ ٥// ٥//٥/٥ ٥// ٥//٥// ٥//٥/ ٥// ٥//٥/٥
 البحر: البسيط – موضوعها: بوح شوق

13. القصيدة الرابعة عشرة – ص 10 - مطلعها:

والسيف من جفنيك لي مسلول كيف الخلاص وذي اللحاظ تصول ***
 متفاعل متفاعلن متفاعلن متفاعل متفاعلن متفاعلن
 ٥//٥/٥ ٥//٥/٥ ٥//٥/٥ ٥//٥/٥ ٥//٥/٥ ٥//٥/٥
 البحر: الكامل – موضوعها: غزل في جمال المحبوب

14. القصيدة الخامسة عشرة – ص 10 – مطلعها:

بخمر يبرئ المصدور *** ألا بالله متعني
 مفاعيلان مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن
 ٥ ٥//٥/٥ ٥//٥/٥ ٥//٥/٥ ٥//٥/٥ ٥//٥/٥
 البحر: الهزج – موضوعها: لوعة الفراق

15. القصيدة السادسة عشرة – ص 10 – مطلعها:

طروس حررت فورا *** فحاكت نسمة الأسحار
 مفاعيلان مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن
 ٥ ٥//٥/٥ ٥//٥/٥ ٥//٥/٥ ٥//٥/٥ ٥//٥/٥
 البحر: الهزج – موضوعها: رسالة لولدها لإحضار كتاب درة المختار

16. القصيدة السابعة عشرة – ص 11 - مطلعها:

يا من إذا ذكر اسمه أشتاقه *** رفقا بصب سمرت أشواقه
 متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن
 ٥//٥/٥ ٥//٥/٥ ٥//٥/٥ ٥//٥/٥ ٥//٥/٥ ٥//٥/٥
 البحر: الكامل – موضوعها: الشوق

17. القصيدة الثامنة عشرة- ص 11 - مطلعها:

مذ لاح بدري مشرقا بعد البعاد *** وشفا بدرياق اللقا ألم الفؤاد

متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن

ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه//

البحر: الكامل- موضوعها: فرح باللقاء وبقدوم حبيب

18. القصيدة التاسعة عشرة- ص 11 - مطلعها:

هني المنازل يا صبا بحضورهم *** وتحلمي في الكون نفح عبيرهم

متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن

ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه//

البحر: الكامل - موضوعها: فرح بقدوم حبيب

19. القصيدة العشرون - ص 11 - مطلعها:

كانت عناصر جسمي لا يقاربها *** ظل السقام وقد أمسى بها وابل

فعلن مستفعلن فاعلن فعلن مستفعلن فعلن مستفعلن مستفعلن

ه// ه//ه// ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه//

البحر: البسيط - موضوعها: شوق وألم على الفراق

20. القصيدة الحادية والعشرون- ص 12- مطلعها:

فاشرب وعاط الصب بالكاسات *** لاح الصبوح وبهجة الأوقات

متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن

ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه//

البحر: الكامل- موضوعها: قصيدة غزلية خميرية

21. القصيدة الثانية والعشرون – ص:13 – مطلعها:

إلهي سيدي أنت الجليل *** بباب رجائك العبد الذليل
مُفاعِلْتُنْ مُفاعِلْتُنْ فعولُنْ مُفاعِلْتُنْ مُفاعِلْتُنْ فعولُنْ
ه/ه// ه//ه// ه/ه// ه/ه// ه/ه// ه/ه//

البحر: الوافر – موضوعها: تضرع واستغفار

22. القصيدة الثالثة والعشرون – ص 13 – مطلعها:

تجلى النور في أفق المعالي *** وحل البدر في أوج الكمال
مُفاعِلْتُنْ مُفاعِلْتُنْ فعولُنْ مُفاعِلْتُنْ مُفاعِلْتُنْ فعولُنْ
ه/ه// ه/ه// ه/ه// ه/ه// ه/ه// ه/ه//

البحر: الوافر – موضوعها: تهنئة بمولود

23. القصيدة الرابعة والعشرون – ص 13- مطلعها:

علام الدر يا غواص غالي *** فبعه بما يسام ولا تبالي
مُفاعِلْتُنْ مُفاعِلْتُنْ فعولُنْ مُفاعِلْتُنْ مُفاعِلْتُنْ فعولُنْ
ه//ه// ه//ه// ه/ه// ه/ه// ه/ه// ه/ه//

البحر: الوافر – موضوعها: تطريز لاسم أحد رجال الأدب والإنشاء

24. القصيدة الخامسة والعشرون – ص14- مطلعها:

علام تصدني وأراك دوما *** تميل مع الهوى يا غصن بان
مُفاعِلْتُنْ مُفاعِلْتُنْ فعولُنْ مُفاعِلْتُنْ مُفاعِلْتُنْ فعولُنْ
ه//ه// ه/ه// ه/ه// ه/ه// ه//ه// ه/ه//

البحر: الوافر – موضوعها: عتاب الصدود

25. القصيدة السادسة والعشرون – ص14 – مطلعها:

حي الرفاق وصف للحي أشواقي *** وحدث الركب عن تسكاب آماقي
فعلن مستفعلن فعلن متفعلن فاعلن مستفعلن فعلن مستفعلن
ه/ه// ه/ه// ه//ه// ه/ه// ه/ه// ه//ه// ه//ه// ه/ه//

البحر: البسيط – موضوعها: شوق على البعد

26. القصيدة السابعة والعشرون – ص 14- مطلعها:

بشراك يا مصر فالإقبال قد منحا *** وكلل البشر تيجان السعود ضحى
مستفعلن فعلمن مستفعلن فعلمن متفعلن فاعلمن مستفعلن فعلمن
ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه//

البحر: البسيط – موضوعها: تهنئة الخديوي بالرجوع إلى مصر

27. القصيدة الثامنة والعشرون – ص 15- مطلعها:

وليلي ما كفاها الهجر حتى *** أطلت في دجى ليلي أنيني
مُفاعِلْتُنْ مُفاعِلْتُنْ فعولُنْ مُفاعِلْتُنْ مُفاعِلْتُنْ فعولُنْ
ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه//

البحر: الوافر – موضوعها: تشطير لأبيات غزلية

28. القصيدة التاسعة والعشرون – ص 15- مطلعها:

وليلي ما كفاها الهجر حتى *** أرتني جرح قلبي بالعيون
مُفاعِلْتُنْ مُفاعِلْتُنْ فعولُنْ مُفاعِلْتُنْ مُفاعِلْتُنْ فعولُنْ
ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه//

البحر: الوافر – موضوعها: تشطير لأبيات غزلية [غير ما سبق رقم 28]

29. القصيدة الثلاثون – ص 15- مطلعها:

وليلي ما كفاها الهجر حتى *** أذعات بعد كتمان شجوني
مُفاعِلْتُنْ مُفاعِلْتُنْ فعولُنْ مُفاعِلْتُنْ مُفاعِلْتُنْ فعولُنْ
ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه//

البحر: الوافر – موضوعها: تشطير لأبيات غزلية [غير ما سبق رقم 28 و 29]

30. القصيدة الحادية والثلاثون – ص 15- مطلعها:

إليك معنفي يكفيك أفنا *** جهات صبابتي أم هل عرفت
مُفاعِلْتُنْ مُفاعِلْتُنْ فعولُنْ مُفاعِلْتُنْ مُفاعِلْتُنْ فعولُنْ

ه/ه// ه/ه/ه// ه//ه// ه/ه// ه/ه/ه// ه//ه//

البحر: الوافر – موضوعها: تخميس أبيات غزلية.

31. القصيدة الثانية والثلاثون – ص 16-مطلعها:

ومتصف بالبحر أعرب حسنه *** فأورد إشكالا غذا عنه مسئولا
فَعُولُ مَفَاعِيْلُنْ فَعُولُنْ مَفَاعِيْلُنْ فَعُولُ مَفَاعِيْلُنْ
ه/ه// ه/ه/ه// ه//ه// ه/ه// ه/ه/ه// ه//ه// ه/ه// ه/ه/ه//

البحر: الطويل – موضوعها: تشطير أبيات غزلية نحوية

32. القصيدة الثالثة والثلاثون – ص 16- مطلعها:

لحظ على الفتك يبني دائما أبدا *** ما باله مغربا في كسره غمزه
مستفعلن فاعلن مستفعلن فعلن مستفعلن فاعلن مستفعلن فعلن
ه/ه/ه// ه/ه/ ه// ه/ه/ه// ه// ه/ه/ه// ه// ه/ه/ه//

البحر: البسيط - موضوعها: غزل نحوي

33. القصيدة الرابعة والثلاثون – ص 16- مطلعها:

جد يا صبا لحليف الوجد والسقم *** يراح ذكرى أخلائي بذى سلم
فاعلن مستفعلن فعلن مستفعلن فعلن مستفعلن فعلن متفعلن
ه/ه/ه// ه// ه/ه/ه// ه// ه/ه/ه// ه// ه/ه/ه// ه// ه/ه/ه//

البحر: البسيط – موضوعها: غزلية في الشوق والبعد

34. القصيدة الخامسة والثلاثون – ص 17- مطلعها:

كللت تاج البدر قربا بالشرف *** مذ حل في مصر ركابك وانعطف
متفعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن
ه/ه/ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه//

البحر: الكامل – موضوعها: تهنئة الخديوي

35. القصيدة السادسة والثلاثون – ص 17 - مطلعها:

إن سال من غرب العيون بحور *** فالدهر باغ والزمان غدور
متفاعِلن متفاعِل متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن
ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: الكامل – موضوعها: رثاء ابنتها

36. القصيدة السابعة والثلاثون – ص 19 – مطلعها:

الدهر أبدل راحتي بعناء *** واعتاض صفو تنعمي بشقاء
متفاعِلن متفاعِل متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن
ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: الكامل – موضوعها: رثاء الشيخ العلامة إبراهيم السقا

37. القصيدة الثامنة والثلاثون – ص 20 – مطلعها:

لاح السعود وأسفر التفويق *** وتلا لنا سور العلا توفيق
متفاعِلن متفاعِلن متفاعِل متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن
ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: الكامل – موضوعها: التهنئة بابتداء أخيها القراءة

38. القصيدة التاسعة والثلاثون – ص 21 – مطلعها:

أتى لبابك هذا النصر مذ خفقت *** رايات وفقك يا توفيق بالفاك
متفعِلن فعِلن مستفعِلن فعِلن مستفعِلن فعِلن مستفعِلن فعِلن
ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: البسيط – موضوعها: فرح بقدوم الخديوي

39. القصيدة الأربعون – ص 21 – مطلعها:

لاحت بأفاق السعود بروق *** وبها لأقمار السرور شروق

متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن

ه/ه/// ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/// ه/ه/ه/ ه/ه///

البحر: الكامل – موضوعها: فرحا بعودة الخديوي إلى مصر بعد الثورة

40. القصيدة الحادية والأربعون – ص 22 – مطلعها:

لقد منَّ الإله لنا بسعد *** وأشرقَت الليالي بالأمانِي

مُفاعِلُتُن مُفاعِلُتُن فعولُن مُفاعِلُتُن مُفاعِلُتُن فعولُن

ه/ه/// ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/// ه/ه/ه/ ه/ه///

البحر: الوافر – موضوعها: أبيات في دعوة معارفها أو أصدقائها إلى حفل وفرح

41. القصيدة الثانية والأربعون – ص 22 - مطلعها:

بمنَّ الله قد وافى الحبور *** ونضر محفل الأنس السرور

مُفاعِلُتُن مُفاعِلُتُن فعولُن مُفاعِلُتُن مُفاعِلُتُن فعولُن

ه/ه/// ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/// ه/ه/ه/ ه/ه///

البحر: الوافر – موضوعها: أبيات في دعوة معارفها أو أصدقائها إلى حفل وفرح

42. القصيدة الثالثة والأربعون – ص 22 - مطلعها:

بحمد الله أقبلت التهاني *** وتم الحظ واكتمل السعود

مُفاعِلُتُن مُفاعِلُتُن فعولُن مُفاعِلُتُن مُفاعِلُتُن فعولُن

ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/// ه/ه/ه/ ه/ه///

البحر: الوافر – موضوعها: أبيات في دعوة معارفها أو أصدقائها إلى حفل وفرح

43. القصيدة الرابعة والأربعون – ص 23 - مطلعها:

جاء العزيز بشيرا قبل مقدمها *** عزيزة في بهاها حيرة العيين

مستفعلن فعلن مستفعلن فعلن متفعِلن فاعِلن مستفعلن فعلن

ه/// ه/ه/ه/ ه/// ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: البسيط – موضوعها: التأريخ لولادة عزيزة هانم زوجة دولتو حسن باشا

44. القصيدة الخامسة والأربعون – ص 23 – مطلعها:

قُرت عيون للسعادة بالصفاء *** مذ بشرت بسمي عم المصطفى

متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن

ه//ه//ه/ ه//ه// ه//ه//ه/ ه//ه// ه//ه//ه/ ه//ه//ه/

البحر: الكامل – موضوعها: تهنئة بولادة عباس بك ابن الخديوي

45. القصيدة السادسة والأربعون – ص 23 – مطلعها:

قد منّ فضلاً بالصفاء الفتحاء *** وضياء توفيق الهنا مصباح

متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن

ه//ه// ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/

البحر: الكامل – موضوعها: فرحاً بوليمة أنس

46. القصيدة السابعة والأربعون – ص 23 – مطلعها:

يا من تنزه عن شبهه يماثل له *** في غرة الحسن أو في رقة الشيم

مستفعِلن فاعِلن مستفعِلن فاعِلن مستفعِلن فاعِلن مستفعِلن فاعِلن

ه// ه//ه//ه/ ه// ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه// ه//ه//ه/ ه//

البحر: البسيط – موضوعها: غزل بالجمال

47. القصيدة الثامنة والأربعون – ص 24 – مطلعها:

البشر أجرى بينها أنهر العسل *** والنصر أضحى بتوفيق السعود جلي

مستفعِلن فاعِلن مستفعِلن فاعِلن مستفعِلن فاعِلن مستفعِلن فاعِلن

ه//ه// ه//ه//ه/ ه// ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه// ه//ه//ه/ ه//

البحر: البسيط – موضوعها: فرحاً بمرور الخديوي بينها

48. القصيدة التاسعة والأربعون – ص 24 – مطلعها:

قلب بفرط الشوق منفطر أليم *** يهدي تحيته أرق من النسيم

متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن

ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: الكامل – موضوعها: عتاب غزلي على إخلاف الوعد

49. القصيدة الخمسون – ص 24 – مطلعها:

بشراك يا مصر عم الفيض فابتهجي *** وزال مابك من إثم ومن حرج

مستفعلن فاعلن مستفعلن فعلن متفعلن فعلن مستفعلن فعلن

ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: البسيط – موضوعها: التهنئة بتولي الخديوي محمد توفيق باشا

50. القصيدة الحادية والخمسون – ص 25- مطلعها:

من كوكب الإقبال لاح سعود *** سحرا وعم ضياؤه المشهود

متفاعلن متفاعلن متفاعل متفاعل متفاعلن متفاعل

ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: الكامل – موضوعها: تهنئة بالعيد

51. القصيدة الثانية والخمسون – ص 25- مطلعها:

ملك الفؤاد وقد هجر *** بدر المحاسن مذ ظهر

متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن

ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: مجزوء الكامل – موضوعها: الغزل

52. الشعر الثالثة والخمسون – ص 26- مطلعها:

ملك الفؤاد وقد وشى *** بدر تكنى بالرشا

متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن

ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: مجزوء الكامل – موضوعها: الغزل

53. القصيدة الرابعة والخمسون – ص 26- مطلعها:

عذري الهوى العذري وهو يمين *** به مقسم التبريح ليس يمين

متفاعِلن متفاعِلن متفاعِل متفاعِلن متفاعِلن متفاعِل
ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: – الكامل موضوعها: تخميس أبيات غزلية

54. القصيدة الخامسة والخمسون – ص 27 – مطلعها:

سلام قد حوى منظوم در *** سلوا عنه الرسالة حين عنت
مُفاعِلْثُن مُفاعِلْثُن فعولُن مُفاعِلْثُن مُفاعِلْثُن فعولُن
ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: الوافر – موضوعها: تحية وسلام على ظهر رسالة

55. القصيدة السادسة والخمسون – ص 27 – مطلعها:

أرى صدر الرسالة عين بر *** وما في ثديها أثر الحنين
مُفاعِلْثُن مُفاعِلْثُن فعولُن مُفاعِلْثُن مُفاعِلْثُن فعولُن
ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: الوافر – موضوعها: بيت مفرد عن رسالة

56. القصيدة السابعة والخمسون – ص 27 – مطلعها:

جز يا نسيم على بان النقا وسل *** عن الأحبة هل مالوا إلى بدل
مستفعلن فعَلن مستفعلن فعَلن متفعلن فعَلن مستفعلن فعَلن
ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: البسيط – موضوعها: قصيدة غزلية في لوعة البعد والفراق

57. القصيدة الثامنة والخمسون – ص 28 – مطلعها:

عز العزاء على بني الغبراء *** لما توارى البدر في الظلماء
متفاعِلن متفاعِلن متفاعِل متفاعِل متفاعِلن متفاعِل
ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: الكامل – موضوعها: في رثاء والدها إسماعيل باشا تيمور.

58. القصيدة التاسعة والخمسون – ص 29 – مطلعها:

حل الرحاب نزيل ساقه شغف *** للثم راحات مولى خص بالهمم
مستفعلن فعَلن متفعلن فعَلن متفعلن فعَلن مستفعلن فعَلن

ه//ه// ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه//

البحر: البسيط – موضوعها: قالتها ضمن رسالة وهي في البعد والشوق والاعتذار

59. القصيدة الستون – ص 29 – مطلعها:

إذا شكت الورى سقم العيون *** فإني أشتكي ألم الجفون
مُفاعِلْثُن مُفاعِلْثُن فعولُن مُفاعِلْثُن مُفاعِلْثُن فعولُن
ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه//

البحر: الوافر – موضوعها: قالتها لما أصابها الرمد من بكائها على ابنتها

60. القصيدة الحادية والستون – ص 29 – مطلعها:

حل الخديوي بعالي السعد مبتهجا *** وازينت مصر إذ نالت أمانيتها
مستفعلن فاعلن مستفعلن فعلن مستفعلن فاعلن مستفعلن فعلن
ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه//

البحر: البسيط – موضوعها: ترحيب بقدوم الخديوي

61. القصيدة الثانية والستون – ص 29 – مطلعها:

حل السعود بمصرنا وازينت *** والموكب السامي سراج سرورها
متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن
ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه//

البحر: الكامل – موضوعها: الترحيب بقدوم الخديوي

62. القصيدة الثالثة والستون – ص 30 – مطلعها:

بالخديوي القطر أضحى مشرقا *** وبه مصر على الدنيا تسود
فِعْلَاثُن فِعْلَاثُن فاعِلَاتن فاعِلَاتن فاعِلَاتن فاعِلَاتن
ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه//

البحر: الرمل – موضوعها: ترحيب بقدوم الخديوي

63. القصيدة الرابعة والستون – ص 30 – مطلعها:

قد صدني ودواعي الحب شاغلتي *** والليل طال جوى والقلب مشغول
مستفعلن فعلن مستفعلن فعلن مستفعلن فعلن مستفعلن فعلن

ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه//

البحر: البسيط – موضوعها: الغزل والشوق

64. القصيدة الخامسة والستون – ص 30 – مطلعها:

قسما بأبصار العيون *** وبعزة القلب المصون

متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن

ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه//

البحر: مجزوء الكامل – موضوعها: أدوار رباعية غزلية

65. القصيدة السادسة والستون – ص 31 – مطلعها:

يا قبر فاهناً بالتي أحرزتها *** هي درة في الدرج لاحت تسطع

متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن

ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه//

البحر: الكامل – موضوعها: رثاء والدتها

66. القصيدة السابعة والستون – ص 31 – مطلعها:

يا من أتى للقبر يقرأ طرسه *** مهلاً فليس كتابه بمداد

متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن

ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه//

البحر: الكامل – موضوعها: رثاء أختها

67. القصيدة الثامنة والستون – ص 32 – مطلعها:

مال الفؤاد لغصن باللمى ثمل *** من ميله لعبت أيدي النسيم به

مستفعِلن فعِلن مستفعِلن فعِلن مستفعِلن فعِلن مستفعِلن فعِلن

ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه//

البحر: البسيط – موضوعها: غزل بالجمال

68. القصيدة التاسعة والخمسون – ص 32 – مطلعها:

شرفوا النادي وحيوا *** بالصفاء والارتياح

فاعِلاتُ فاعِلاتُ فاعِلاتُ فاعِلاتُ فاعِلاتُ فاعِلاتُ فاعِلاتُ

٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/ /٥/٥/ ٥/٥/٥/

البحر: مجزوء الرمل – موضوعها: دعوة إلى وليمة ولدها

69. القصيدة السبعون – ص 33 – مطلعها:

سيف جفئك دائما مسلول *** ما أنت عن فعلاته مسئول

مفعولن متفاعلن متفاعلن مفعولن متفاعلن متفاعلن

٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/

البحر: الكامل – موضوعها: الغزل النحوي

70. القصيدة الحادية والسبعون – ص 33- مطلعها:

أسياف جفئك في الفؤاد حداد *** فعلام بينى كسرهما المعتاد

متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن

٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/

البحر: الكامل – موضوعها: غزل نحوي

71. القصيدة الثانية والسبعون – ص 33 – مطلعها:

طابت نفوس أولي النهى برحيق *** وتكاملت أفرحها بوفيق

متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن

٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/

البحر: الكامل – موضوعها: تأريخ مولد أحد أشقائها

72. القصيدة الثالثة والسبعون – ص 33- مطلعها:

يا من له قال الورى لما غدت *** عين الزمان بنور مظهره تسود

متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن

٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/

البحر: الكامل – موضوعها: المدح

73. القصيدة الرابعة والسبعون – ص 33- مطلعها:

علامة البلغاء هل من نظرة *** تشفي بحسن شمولها الأرواح

متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن

ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: الكامل – موضوعها: رسالة لبعض العلماء

74. القصيدة الخامسة والسبعون – ص 34- مطلعها:

مجا ب قد دعا والأنس عيد *** وأروى القلب بالنيل الجديد

مُفاعِلُتُن مُفاعِلُتُن فعولُن مُفاعِلُتُن مُفاعِلُتُن فعولُن

ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: الوافر – موضوعها: قالتها في "جبر الخليج وقد دعيت عند إحدى صديقاتها"

75. القصيدة السادسة والسبعون – ص 34- مطلعها:

طرس المحبة بالجوى مختوم *** وسطورها للعالمين علوم

متفاعِلن متفاعِلن مفعولن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن

ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: الكامل – موضوعها: أبيات غزلية قالتها ضمن رسالة

76. القصيدة السابعة والسبعون – ص 34 – مطلعها:

بحسن طلعتك الدنيا تهنيها *** فإنها بك قد نالت أمانياً

متفعِلن فعِلن مستفعِلن فعِلن متفعِلن فعِلن مستفعِلن فعِلن

ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: البسيط – موضوعها: تهنئة بعض الأمراء بالعيد

77. القصيدة الثامنة والسبعون – ص 35- مطلعها:

يا من أفاخر في محبته ومن *** أصبو إذا ذكر اسمه في مجلس

متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن

ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: الكامل – موضوعها: قصيدة غزلية للتدريب على القريض

78. القصيدة التاسعة والسبعون – ص 35- مطلعها:

مولاي كم حمل النسيم سلامي *** فعلام تعنفي وطول ملامي

متفاعِلن متفاعِلن متفاعِل متفاعِلن متفاعِلن متفاعِل

ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: الكامل – موضوعها: رسالة غزلية

79. القصيدة الثمانون – ص 35- مطلعها:

سَطَرَتِ الدَّهْمُ بِالشَّهْبِ *** وَقَلْبِي ظَامِئٌ وَلَهُ

مُفَاعَلُتْنِ مُفَاعَلُتْنِ مُفَاعَلُتْنِ مُفَاعَلُتْنِ

ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: مجزوء الوافر – موضوعها: أبيات تصدر بها الرسائل

80. القصيدة الحادية والثمانون – ص 36- مطلعها:

زَارَ الْهَنَا دَارَ الْخِتَانِ فَأَشْرَقَتْ *** شَمْسُ السَّعُودِ بِجِبْهَةِ الْمُخْتُونِ

مُتَفَاعِلُنْ مُتَفَاعِلُنْ مَفْعُولُنْ مُتَفَاعِلُنْ مُتَفَاعِلُنْ مُتَفَاعِلُنْ

ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: الكامل – موضوعها: قالتها في ختان ولديها

81. القصيدة الثانية والثمانون – ص 36- مطلعها:

دَقَّتْ لَهُ الْعُلَيَاءُ دَفَّ سُرُورِهِ *** لَمَّا زَهَتْ عَنْ ثَغْرِهَا الْبَسَامُ

مُتَفَاعِلُنْ مُتَفَاعِلُنْ مُتَفَاعِلُنْ مُتَفَاعِلُنْ مُتَفَاعِلُنْ مَفْعُولُنْ

ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: الكامل – موضوعها: قالتها في ختان ولديها

82. القصيدة الثالث والثمانون – ص 36- مطلعها:

قَدْ ضَاعَ عَمْرِي فِي تَشْمَتِ عَذْلِي *** وَالصَّبْرُ فَارَقَنِي وَجَسْمِي قَدْ بَلِي

مُتَفَاعِلُنْ مُتَفَاعِلُنْ مُتَفَاعِلُنْ مُتَفَاعِلُنْ مُتَفَاعِلُنْ مُتَفَاعِلُنْ

ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: الكامل – موضوعها: التأسف على حالها

83. القصيدة الرابعة والثمانون – ص 36- مطلعها:

قاطعتوموني سادتي ما بالكم *** وأنا الذي أغرى هواه جمالكم

متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن

ه//ه/ه/ ه//ه/ه/ ه//ه/ه/ ه//ه/ه/ ه//ه/ه/ ه//ه/ه/

البحر: الكامل – موضوعها: رباعيات في العتاب على الفراق

84. القصيدة الخامسة والثمانون – ص 36- مطلعها:

عقدت عزمي وهم حلوا عزائمهم *** وفي العزائم محلول ومعقود

متفعّل فاعلن مستفعّلن فعلن متفعّلن فعلن مستفعّلن فعلن

ه//ه/ ه//ه/ه/ ه// ه// ه//ه/ه/ ه// ه//ه/ه/ ه//ه/ه/ ه//ه/ه/

البحر: البسيط – موضوعها: أبيات غزلية مشتملة على جناس

85. القصيدة السادسة والثمانون – ص 37- مطلعها:

ألا بالله متـــــــــــــــــعني *** بدرّ ثـــــــــــــــــمّ ياقوت

مُفاعِلُتُنْ مُفاعِلُتُنْ مُفاعِلُتُنْ مُفاعِلُتُنْ

ه//ه/ه/ ه//ه/ه/ ه//ه/ه/ ه//ه/ه/ ه//ه/ه/ ه//ه/ه/

البحر: مجزوء الوافر – موضوعها: غزلي بالغناء والطرب

86. القصيدة السابعة والثمانون – ص 37- مطلعها:

إن بان خبني بلقياكم فلي زمن *** يطوي خبال الأسى في راحة الأسف

مستفعّلن فاعلن مستفعّلن فعلن مستفعّلن فاعلن مستفعّلن فعلن

ه//ه/ ه//ه/ه/ ه// ه//ه/ه/ ه//ه/ ه//ه/ه/ ه//ه/ه/ ه//ه/ه/

البحر: البسيط – موضوعها: أبيات غزلية بألفاظ عروضية

87. القصيدة الثامنة والثمانون – ص 37- مطلعها:

بالجفن سقم وبالأهداب إيماء *** وفي اللواحق تحذير وإغراء

مستفعّلن فاعلن مستفعّلن فعلن متفعّلن فعلن مستفعّلن فعلن

ه//ه/ ه//ه/ه/ ه//ه/ه/ ه// ه//ه/ه/ ه//ه/ه/ ه//ه/ه/ ه//ه/ه/

البحر: البسيط – موضوعها: أبيات غزلية في جمال الوجه

88. القصيدة التاسعة والثمانون – ص 37- مطلعها:

يا من أضاع رسالة أهديتها *** ترك الرسالة مثل ترك المرسل

متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن

ه//ه/ه/ ه//ه// ه//ه/ه/ ه//ه/ه/ ه//ه// ه//ه/ه/

البحر: الكامل – موضوعها: عتاب على إضاعة رسالة سابقة

89. القصيدة التسعون – ص 38 – مطلعها:

أعـلـل نفسي والأمانـي كـثـيرة *** وما كان أغنى النفس عن ذا التعليل

فعولن مفاعيلن فعولن مفعولن فعول مفاعيلن فعولن مفاعِلن

ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه//

البحر: الطويل – موضوعها: الحزن على الفراق والبعد

90. القصيدة الحادية والتسعون – ص 38 – مطلعها:

يا بدر رفقا بالفؤاد فإنــــه *** أضحى بمعتل النسيم عليلا

متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن

ه//ه/ه/ ه//ه/ه/ ه//ه/ه/ ه//ه// ه//ه/ه/ ه//ه//

البحر: الكامل – موضوعها: في الحزن والتحسر

91. القصيدة الثانية والتسعون – ص 38 – مطلعها:

موصول لطفك لا أفيك بشكره *** صلتني إلى نعماك خير جزائي

متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن

ه//ه/ه/ ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه//

البحر: الكامل – موضوعها: بيت مفرد في المدح

92. القصيدة الثالثة والتسعون – ص 38 – مطلعها:

تهادينا الزهور فعطرتنا *** وللنسمات تعطير مضاعف

مُفاعِلُتن مُفاعِلُتن فعولُن مُفاعِلُتن مُفاعِلُتن فعولُن

ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه//

البحر: الوافر – موضوعها: مدح ورد أهداه لها رجل اسمه آصف

93. القصيدة الرابعة والتسعون – ص 38 – مطلعها:

أتهدى بالزهور لطيب عرف *** ونفح العطر فيها مستعار
مُفاعِلْثُنْ مُفاعِلْثُنْ فَعولُنْ مُفاعِلْثُنْ مُفاعِلْثُنْ فَعولُنْ
ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: الوافر –موضوعها: إهداء الزهور

94. القصيدة الخامسة والتسعون – ص 38 - مطلعها:

عين المنى قرت بك الأعيان *** واستبشرت لسعودك الأعيان
مُتفاعِلُنْ مُتفاعِلُنْ مُتفاعِلُنْ مُتفاعِلُنْ مُتفاعِلُنْ مُتفاعِلُنْ
ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: الكامل –موضوعها: تهنئة بالقدوم وتولي منصب جديد

95. القصيدة السادسة والتسعون – ص 39 - مطلعها:

إن كان موتك من قسي حواجب *** كالنون أو من سحر جفن ذابل
مُتفاعِلُنْ مُتفاعِلُنْ مُتفاعِلُنْ مُتفاعِلُنْ مُتفاعِلُنْ مُتفاعِلُنْ
ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: الكامل –موضوعها: قصيدة بديعة في جواب بيت يقول فيه صاحبه:

ماذا تقول إذا اجتمعنا في غد // وأقول للرحمن هذا قاتلي

96. القصيدة السابعة والتسعون – ص 39- مطلعها:

ما كنت أعهد ما بالعبد من أسف *** ولا أعي فيه حالا كان قبل خفي
مُسْتَفْعِلُنْ فَعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ فَعِلُنْ مُتَفْعِلُنْ فاعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ فَعِلُنْ
ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: البسيط –موضوعها: أبيات غزلية في العتاب

97. القصيدة الثامنة والتسعون – ص 40- مطلعها:

إن فزت بالقرب أقصتني حواجبه *** وخوف لحظيه يغنيني عن النظر
مُسْتَفْعِلُنْ فاعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ فاعِلُنْ مُتَفْعِلُنْ فاعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ فاعِلُنْ
ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/

البحر: البسيط –موضوعها: بيتان غزليان في الشوق للقاء

98. القصيدة التاسعة والتسعون – ص 40- مطلعها:

أحياكم الله هذا محفل ملئت *** أكوابه بكميت من مسرات

مستفعلن فاعلن مستفعلن فعلن مستفعلن فعلن مستفعلن فعلن

ه//ه/ ه//ه/ ه// ه//ه/ ه// ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/

البحر: البسيط – موضوعها: أبيات في الدعوة إلى احتفال

99. القصيدة المائة – ص 40- مطلعها:

روحي بقربك قد نالت من الأرب *** ما ترتضيه فمرها في الهوى تجب

مستفعلن فعلن مستفعلن فعلن مستفعلن فاعلن مستفعلن فعلن

ه// ه//ه/ ه// ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه// ه//ه/ ه//ه/

البحر: البسيط – موضوعها: قصيدة غزلية طويلة

100. القصيدة الأولى بعد المائة – ص 41- مطلعها:

إن الدهاة وإن أبدوا بشاشتهم *** فلا تقل بغرور فاتتني الغضب

مستفعلن فعلن مستفعلن فعلن متفعلن فعلن مستفعلن فعلن

ه// ه//ه/ ه//ه/ ه// ه//ه/ ه//ه/ ه// ه//ه/ ه//ه/

البحر: البسيط – موضوعها: الحكمة مشابهة لأبيات المتنبي (إن الأفاعي وإن لانت..)

101. القصيدة الثانية بعد المائة – ص 41- مطلعها:

لا تفرحن بدنيا أقبلت وصفت *** بكل ما ترتضي واحذر عواقبها

مستفعلن فعلن مستفعلن فعلن متفعلن فاعلن مستفعلن فعلن

ه// ه//ه/ ه//ه/ ه// ه//ه/ ه//ه/ ه// ه//ه/ ه//ه/

البحر: البسيط – موضوعها: بيت مفرد في عدم الغرور بالدنيا

102. القصيدة الثالثة بعد المائة – ص 41- مطلعها:

والله ما همت حظا باسم داعية *** إلا وأعقت فيها الهـم من أسفي

مستفعلن فاعلن مستفعلن فعلن مستفعلن فاعلن مستفعلن فعلن

ه//ه/ ه//ه/ ه// ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه// ه//ه/ ه//ه/

البحر: البسيط – موضوعها: الندم

103. القصيدة الرابعة بعد المائة – ص 42- مطلعها:

قامت بعذلي لدى المحبوب أقوام *** وصمموا عذلتني عنه وقد حاموا

مستفعلن فاعلن مستفعلــــن فعلن متفعلن فاعلن مستفعلن فعلن
ه//ه/ ه//ه/ ه/ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه/ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/

البحر: البسيط – موضوعها: قصيدة غزلية في لوم الوشاة بين المحبوبين

104. القصيدة الخامسة بعد المائة – ص 42- مطلعها:

شهد الشفاه حلا بطيب شفاء *** فامنن ببعض المــــن للحكماء

متفاعلن متفاعلن متفاعل متفاعلن متفاعلن متفاعل

ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/

البحر: الكامل – موضوعها: قصيدة غزلية

105. القصيدة السادسة بعد المائة – ص 43- مطلعها:

سفينة العين قد فازت من الغرق *** وأشرقت تزدهي من ساحل الحق

متفعلن فاعلن مستفعلــــن فعلن متفعلن فاعلن مستفعلن فعلن

ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/

البحر: البسيط – موضوعها: قالتها بعد شفائها من الرمد

106. القصيدة السابعة بعد المائة – ص 44- مطلعها:

بألفي مرحبا حيّا لسانني *** وأهلا قال في صدري جناني

مُفاعِلْتُنْ مُفاعِلْتُنْ فعولُنْ مُفاعِلْتُنْ مُفاعِلْتُنْ فعولُنْ

ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/

البحر: الوافر – موضوعها: المدح

107. القصيدة الثامنة بعد المائة – ص 45- مطلعها:

أتيت لبابك العالي بذلي *** فإن لم تعف عن زلي فمن لي

مُفاعِلْتُنْ مُفاعِلْتُنْ فعولُنْ مُفاعِلْتُنْ مُفاعِلْتُنْ فعولُنْ

ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/ ه//ه/

البحر: الوافر – موضوعها: قصيدة في الاستغاثة ومناجاة الله سبحانه وتعالى

108. القصيدة التاسعة بعد المائة – ص 46- مطلعها:

حلو التمايل ممنوع من القــــبل *** بحبه همت في العسال والعسل

البحر: البسيط — موضوعها: قصيدة غزلية

البحر: البسيط - موضوعها: تسعة عشر مقطوعة رباعية

مالي بلوعة ذا الغزال أهيـم *** والجسم مني ناكل وسقيم
متفاعـلن متفاعـلن متفاعـل متفاعـلن متفاعـلن متفاعـل
٥/٥/٥ ٥/٥/٥ ٥/٥/٥ ٥/٥/٥ ٥/٥/٥ ٥/٥/٥

البحر: الكامل-موضوعها: الغزل

ما كنت أدري ما الغرام وما به *** حتى رماني الوجد في أعباه

متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن

٥//٥/٥ ٥//٥/٥ ٥//٥/٥ ٥//٥/// ٥//٥/٥ ٥//٥/٥

البحر: الكامل-موضوعها: الغزل

مذ قال حاجبه إليّ تعالى *** بولائه رقى عليّ تعالى
متفاعلن متفاعلن متفاعل متفاعلن متفاعلن متفاعل
ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ه/

البحر: الكامل-موضوعها: الغزل

74

جل الذي زان الجباه بطرة *** من تحتها لمع الهلال بغرة
متفاعـلن متفاعـلن متفاعـل متفاعـلن متفاعـلن متفاعـل
ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/
البحر: الكامل-موضوعها: الغزل

114. القصيدة الخامسة عشرة بعد المائة – ص 47- مطلعها:
كم جاد لي سحرا بطيب مزاره *** فأخذت من فرط الجوى ببساره
متفاعـلن متفاعـلن متفاعـلن متفاعـلن متفاعـلن متفاعـل
ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/
البحر: الكامل-موضوعها: الغزل

115. القصيدة السادسة عشرة بعد المائة – ص 47- مطلعها:
بانـت عليـك لـدى اللـقاء خـصال *** هـي عـند أرباب الغرام وبـال
متفاعـلن متفاعـلن متفاعـل متفاعـلن متفاعـلن متفاعـل
ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/
البحر: الكامل-موضوعها: الغزل

116. القصيدة السابعة عشر بعد المائة – ص 47- مطلعها:
ولـه بـقلـبك والـدمـوع سـواكـب *** وتـزلـزلت بـالـوجد مـنك مـناكـب
متفاعـلن متفاعـلن متفاعـلن متفاعـلن متفاعـلن متفاعـل
ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/
البحر: الكامل-موضوعها: الغزل

117. القصيدة الثامنة عشرة بعد المائة – ص 48- مطلعها:
لـم يـدر مـعنى الحـب إلـا مـن غـدا *** يـبـدي البـشاشـة والـها مـتسـهدا
متفاعـلن متفاعـلن متفاعـلن متفاعـلن متفاعـلن متفاعـل
ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/ ه//ه//ه/
البحر: الكامل-موضوعها: الغزل

118. القصيدة التاسعة عشرة بعد المائة – ص 49- مطلعها:
قـد مـال كـالغـصـن فـي رـوض الصـبا السـاقـي *** والناس للـمـيل قـد قـامت عـلى سـاق

البحر: البسيط — موضوعها: قصيدة غزلية

البحر : البسيط-موضوعها: ثلاثة أبيات كتبها لأحد أو لادها

البحر: الوافر - موضوعها: سلام للحبيب

البحر: الكامل — موضوعها: قصيدة غزلية

البحر: الوافر — موضوعها: قالتها بعد عودة الرمد لعينيتها

البحر: البسيط - موضوعها: استغاثة و مناجاة لله سبحانه و تعالى،

مرارة الصبر خست بالحلاوات *** وجدت في مرها حلو السلامات
متفعّل فاعلن مستفعّلن فعّلن متفعّلن فاعلن مستفعّلن فعّلن
٥/٥/ ٥/٥/٥/ ٥/٥/ ٥/٥/٥/ ٥/٥/ ٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/٥/

البحر: البسيط — موضوعها: قصيدة طويلة بديعة في الصبر والتجالد والدعاء

رب الدراهم أحصاها وعددها *** في حصن أكياسه ألفا على ألف
مستفعّلن فعّلن مستفعّلن فعّلن مستفعّلن فاعّلن مستفعّلن فعّلن
٥//٥/٥ ٥//٥/ ٥//٥/ ٥//٥/ ٥/// ٥//٥/ ٥//
البحر: البسيط - موضوعها: بيتان في الزهد في المال

حسن الوفاء وصدق الود قد صرعا *** واستوحشا بفيافي الغدر وانصدعا
مستفعلن فعلمن مستفعلن فعلمن مستفعلن فعلمن مستفعلن فعلمن
هـ//هـ/هـ هـ// هـ//هـ/هـ هـ// هـ//هـ/هـ هـ// هـ//هـ/هـ هـ// هـ//هـ/هـ
البحر: البسيط — موضوعها: في البعد والفراق والتصبر

جاء البشير ونور الصبح قد لمحا *** لدى القوم وباب اليمن قد فتحا
مستفعلن فعلمن مستفعلن فعلمن متفعلن فعلمن مستفعلن فعلمن
هـ//هـ//هـ هـ// هـ//هـ//هـ هـ// هـ//هـ//هـ هـ// هـ//هـ//هـ هـ//هـ//هـ هـ//هـ//هـ
البحر: البسيط - موضوعها: تهنئة في قدوم

قم بالسنداء فإن الله عافاك *** وكل ثغر يفوز البســــــــــــــرء هتاك
مستفعلن فاعلن مستفعّلن فعلن متفعلن فاعلن مستفعلن فعلن
 ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه//
البحر: النسيط – موضو عها: تهنة بالشفاء

شقيقة الروح يا قلبي لقد شفيت *** وأصبحت في حلا أبهى السلامات
متفعّل فاعلن مستفعلن فعّلن متفعّلن فاعلن مستفعلن فعّلن
٥//٥/ ٥//٥/ ٥//٥/ ٥//٥/ ٥//٥/ ٥//٥/ ٥//٥/
البحر: البسيط - موضوعها: قالتها بعد شفاؤها من الرمد

130. القصيدة الحادية والثلاثون بعد المائة - ص 56 - مطلعها:

أهيل الحي هل لاحت بدور *** وهل وافى مع الصبح البشير
مُفاعِلْتُنْ مُفاعِلْتُنْ فَعولُنْ مُفاعِلْتُنْ مُفاعِلْتُنْ فَعولُنْ
ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/
البحر: الوافر - موضوعها: الشوق بعد الفراق

131. القصيدة الثانية والثلاثون بعد المائة - ص 56 - مطلعها:

تسفيد الشوق لقد غلبا *** ولذيذ النوم به سلبا
فَعولُنْ فَعولُنْ فَعولُنْ فَعولُنْ فَعولُنْ فَعولُنْ
ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/
البحر: المتدارك - موضوعها: مقطوعات عدة مخمسة في الشوق

132. القصيدة الثالثة والثلاثون بعد المائة - ص 57 - مطلعها:

رمانى بسهم فما أنصفا *** غزال لقتلي أطال الجفا
فَعولُنْ فَعولُنْ فَعولُنْ فَعولُنْ فَعولُنْ فَعولُنْ
ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/
البحر: المتقارب - موضوعها: قصيدة غزلية

133. القصيدة الرابعة والثلاثون بعد المائة - ص 58 - مطلعها:

لاحت بمصر مشارق الأنوار *** والليل أبدل ليله بنهار
متفاعِلنْ متفاعِلنْ متفاعِلْ متفاعِلنْ متفاعِلنْ متفاعِلْ
ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/
البحر: الكامل - موضوعها: ترحيب بقدوم دولتو حسين باشا

134. القصيدة الخامسة والثلاثون بعد المائة - ص 58 - مطلعها:

لاحت شمس السعد بالأقطار *** وجلت عروس الأنس بالأقطار
متفاعِلنْ متفاعِلنْ متفاعِلْ متفاعِلنْ متفاعِلنْ متفاعِلْ
ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ ه/ه/ه/ ه/ه/ه/
البحر: الكامل - موضوعها: ترحيب بقدوم دولتو حسن باشا

135. القصيدة السادسة والثلاثون بعد المائة - ص 58 - مطلعها:

احفظ لسانك من ذم الأنام ودع *** أمر الجميع لمن أمضاه في القدم
مستفعلن فعلن مستفعلن فعلن مستفعلن فعلن مستفعلن فعلن
ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه//
البحر: البسيط —موضوعها: بيتان في الأدب

136. القصيدة السابعة والثلاثون بعد المائة— ص 58- مطلعها:

الناس شتى في الصفات فلا تكن *** ممن يقيس الدر يوما بالبرد
متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن متفاعِلن
ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه//
البحر: الكامل —موضوعها: بيتان في الأدب

137. القصيدة الثامنة والثلاثون بعد المائة— ص 58- مطلعها:

كم ذا نهني بالآمال أنفسي ————— نا *** حتى كأن الفتى طول المدا باقي
مستفعلن فعلن مستفعلن فعلن مستفعلن فاعِلن مستفعلن فعلن
ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه//
البحر: البسيط —موضوعها: أبيات في أدب النفس

138. القصيدة التاسعة والثلاثون بعد المائة— ص 59- مطلعها:

آل الغرور لقد ساقوا نجائبهم *** شرقا وغربا فداست كل ما لاقت
مستفعلن فعلن مستفعلن فعلن مستفعلن فاعِلن مستفعلن فعلن
ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه//ه//
البحر: البسيط —موضوعها: في ذم الغرور وأهله

139. القصيدة الأربعون بعد المائة— ص 59- مطلعها:

قفا بقياف سار فيها فريق ————— ه *** غزال بنفح المسك فاح عبقه
فعولن مفاعِلين فعول مفاعل فعول مفاعِلين فعولن مفاعل
ه//ه// ه//ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه//
البحر: الطويل —موضوعها: قصيدة غزلية

140. القصيدة الحادية والأربعون بعد المائة— ص 59- مطلعها:

تركت الحب لا عن عجز طول *** ولا عن لوم واش أو رقيب
مُفاعِلُتن مُفاعِلُتن فعولُن مُفاعِلُتن مُفاعِلُتن فعولُن
ه/ه// ه/ه// ه/ه// ه/ه// ه/ه// ه/ه//
البحر: الوافر —موضوعها: ترك الحب والندم عليه

141. القصيدة الثانية والأربعون بعد المائة— ص 59- مطلعها:

غضضت نواظري عن غصن قدّ *** وعفت حنين قلبي وهو روي
مُفاعِلُتن مُفاعِلُتن فعولُن مُفاعِلُتن مُفاعِلُتن فعولُن
ه//ه// ه/ه// ه/ه// ه//ه// ه/ه// ه/ه//
البحر: الوافر —موضوعها: أبيات غزلية

142. القصيدة الثالثة والأربعون بعد المائة— ص 60- مطلعها:

فدا للعين مني كل عين *** وما في الكون من ذهب وعين
مُفاعِلُتن مُفاعِلُتن فعولُن مُفاعِلُتن مُفاعِلُتن فعولُن
ه/ه// ه/ه// ه//ه// ه/ه// ه/ه// ه/ه//
البحر: الوافر —موضوعها: قالتها أثناء الرمد

143. القصيدة الرابعة والأربعون بعد المائة— ص 61- مطلعها:

تروم حبة قلب وهي لؤلؤة *** والقلب آتيك مشتاقا بحبته
متفعِلن فعِلن مستفعِلن فعِلن مستفعِلن فاعِلن مستفعِلن فعِلن
ه// ه//ه// ه/ه/ ه//ه// ه/ه/ ه//ه// ه//ه// ه//ه//
البحر: البسيط—موضوعها: ثلاثة أبيات كتبت بها لولدها

144. القصيدة الخامسة والأربعون بعد المائة— ص 61- مطلعها:

أنصار عيونك علينا رافعة الأعلام *** أعزها الله كم أبدت لنا أعلام
مستفعِلن فاعِلن مستفعِلن فعِلن مستفعِلن فاعِلن مستفعِلن فعِلن
ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه// ه//ه//
البحر البسيط:—موضوعها: [أبيات من فن المواليا]

145. القصيدة السادسة والأربعون بعد المائة— ص 61- مطلعها:

حاش الرقاد عن عيوني من لها إنسان *** وطول الهجر من سهد وهو وسنان
مستفعلن فاعلن مستفعلن فعلن مستفعلن فاعلن مستفعلن فعلن
ه//ه/ ه//ه/ه/ ه/ه/ ه//ه/ه/ ه//ه/ ه//ه/ه/ ه/ه/ ه//ه/ه/ ه//ه/ه/
البحر البسيط:—موضوعها: [أبيات من فن المواليا]

146. القصيدة السابعة والأربعون بعد المائة— ص 61- مطلعها:

في معهد الراح وجدتو يرتشف راحات *** من حسن ظرفو سمح لي ألثم الراحات
مستفعلن فاعلن مستفعلن فعلن مستفعلن فاعلن مستفعلن فعلن
ه//ه/ ه//ه/ه/ ه/ه/ ه//ه/ه/ ه//ه/ ه//ه/ه/ ه/ه/ ه//ه/ه/ ه//ه/ه/
البحر البسيط:—موضوعها: [أبيات من فن المواليا]

147. القصيدة الثامنة والأربعون بعد المائة— ص 61- مطلعها:

إن جزت بالركب يا حادي المطايا عود *** للي شذاهم لدى أهل المحبة عود
مستفعلن فاعلن مستفعلن فعلن مستفعلن فاعلن مستفعلن فعلن
ه//ه/ ه//ه/ه/ ه/ه/ ه//ه/ه/ ه//ه/ ه//ه/ه/ ه/ه/ ه//ه/ه/ ه//ه/ه/
البحر البسيط:—موضوعها: [أبيات من فن المواليا]

148. القصيدة التاسعة والأربعون بعد المائة— ص 62- مطلعها:

سارت محافل حياتي يا أهيل الحي *** من بعد ذا البعد ما تقولم على حي
مستفعلن فاعلن مستفعلن فعلن مستفعلن فاعلن مستفعلن فعلن
ه//ه/ ه//ه/ه/ ه/ه/ ه//ه/ه/ ه//ه/ ه//ه/ه/ ه/ه/ ه//ه/ه/ ه//ه/ه/
البحر البسيط:—موضوعها: [أبيات من فن المواليا]

149. القصيدة الخمسون بعد المائة— ص 62- مطلعها:

كحل بعينيك أم صبغ من الرحمن *** جفن من السحر أم سحر من الأجفان
مستفعلن فاعلن مستفعلن فعلن مستفعلن فاعلن مستفعلن فعلن
ه//ه/ ه//ه/ه/ ه/ه/ ه//ه/ه/ ه//ه/ ه//ه/ه/ ه/ه/ ه//ه/ه/ ه//ه/ه/
البحر البسيط:—موضوعها: [أبيات من فن المواليا]

مستفعّل فاعلن مستفعّلن فعلن مستفعّلن فاعلن مستفعّلن فعلن
 ٥//٥/٥/ ٥/٥/ ٥//٥/٥/ ٥//٥/ ٥//٥/٥/ ٥/٥/ ٥//٥/٥/ ٥//٥/

البحر البسيط: —موضوعها: [أبيات من فن المواليا]

155. القصيدة السادسة والخمسون بعد المائة - ص 63 - مطلعها:

مالي بـعادل قوامك تايه الأفكار *** أمسى وأصبح وتسهيّد الجفون لي كار
مستفعّل فاعلن مستفعّل فعلن مستفعّل فاعلن مستفعّل فعلن
٥//٥/ ٥//٥/ ٥//٥/ ٥//٥/ ٥//٥/ ٥//٥/ ٥//٥/
البحر البسيط:- موضوعها: [أبيات من فن المواليا]

156. القصيدة السابعة والخمسون بعد المائة - ص 63- مطلعها:

يا ألف أهلا مليك الحسن أهو قابل *** وكل مضنى بحسن الامتثال قابل
مستفعِلن فاعلن مستفعِلن فعلن مستفعِلن فاعلن مستفعِلن فعلن
٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/

البحر البسيط:- موضوعها: [أبيات من فن المواليا]

157. القصيدة الثامنة والخمسون بعد المائة - ص 63- مطلعها:

برضابه ماء الحياة *** يحي الرميم مع الرفات
متفاعلن متفاعلان متفاعلن متفاعلان

٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/ ٥/٥/٥/

البحر :- الكامل (وما بعدها إلى نهاية الديوان أدوار (موشحات) وهي فن من الفنون الأندلسية)

SONUÇ

19. yüzyılın ikinci yarısına damgasını vuran Mısırlı şair Aîşe Teymur, 19.Yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında genel olarak edebiyatta özel olarak da “Modern Arap Edebiyatı”nın nadir kadın Müslüman şahsiyetlerinden birini ilim dünyasına tanıtmak önem arz etmektedir. Bu nedenle, Arap dili edebiyatında ortaya koyduğu eserlerinde Aîşe’yi yansıtan noktalarını ele almaya çalıştık. Mısır’da ilim ve edebiyat alanında tanınmış köklü ve aristokrat bir aileye mensuptur. Aîşe Teymur, Kahire’de 1840 yılında, Muhammed Ali’nin yönetiminde olduğu bir dönemde doğmuştur. “Kadın uyanışının öncüsü” olarak da gösterilen Aîşe Teymur, aynı zamanda modern tarihçilerin ifade ettiği gibi Hidiv İsmail döneminin sosyal ve edebî alandaki Reformlarının öncülerinden biri olarak da gösterilmektedir. Aîşe Teymur, şiir alanındaki Arapça Divanı “Hilyetü’t-tırâz”ın yanı sıra Türkçe ve Farsça şiirler de yazması sebebiyle “üç dilli şair” olarak adlandırılmış olup, nesir alanında da üç değerli eser bırakmıştır. Bunlar“Netâicü’l-ahvâl fi’l-akvâli ve’l-ef’âl”, “el-Likâ ba’de’s- şetât ” ve Mir’âtü’t-teemmül fi’l-umûr"dur. Manzum eserlerini daha çok medih, mersiye ve gazel tarzında yazmış olan Aîşe Teymur’un şiirinde “gazel” divanının üçte birini teşkil etmektedir. Kendisinden önceki kadın şairlerin ifade edemediği şekilde duygularını cesaretle ifade etmiş olması, onu kendisinden sonra gelen şairler ve edebiyatçılar açısından çığır açan ve ilham kaynağı olan bir öncü konumuna yükseltmiştir. Ömer Rıza, Aîşe ile ilgili, kızı Tevhide vefat ettiğinde yazdığı mersiyelerini üslup açısından değil, ama duygusunu yansıtmaya açısından “Arab’ın Hansa’sını gölgede bırakır derecededir” demiştir. Sosyal konuları içeren şiirlerinde Barûdi’nin üslup, teşbih ve kinayede izlediği yolu takip etmiş olan Aîşe Teymur edebi üslûbunun etkisi, öğrencilerinden Emine Necib ve Bâhise el- Bâdiye’de açıkça gözükmemektedir. Rifaa et-Tahtavî ve Kasım Emin ve Abdullah Nedim’den sonra kadın uyanışının savunucu olarak tarihçileri tarafından kabul görmüştür ancak Kasım Emin’in kitabı yayımlanmadan önce 1888 yılında el- Müeyyed dergisinde makaleleri yayımlanmıştı. Yazar Mey Ziyade, 1923 yılında, Aîşe hakkında " el-Muktedaf " dergisinde makaleler yayımladı. Mısır “ Fetat Mısru’l Fetat” derneğinde verdiği konferansta ki metinleri Mey Ziyade kitaplarına dâhil etti ve el- Hilal kitabında 1906 yılının serisinde Kahire’de yayımlandı. Türk edebiyat tarihinde adı zikredilmemiş olması üzücü olduğunu Mucib el-Mısri ifade etmiştir ayrıca Aîşe Mısır’da doğup büyümesi ve eserlerinin çoğunu Arapça yazmış olsa da Türk gibi düşünüp, ifade ediş açısından da Türk olduğunu ve eğitimini Mısır’da alıp yetişmesine rağmen soyunda Türklüğün yanı sıra Kürtlük ve Çerkestir. Ayrıca, kültür açısından Türktür aynı zamanda da Arapça şiirlerinde Türk şiirinin etkisinin büyük olduğunu dile getirmiştir. Aîşe Teymur, bir taraftan on dokuzuncu yüzyılda Mısır yaşamının bir parçasıydı diğer taraftan ise, Mısırlaşmış Türk bir kadındır. Şairimiz, tarzında benzersiz olması, Türk- Mısır çevlerinde temsil etmiş olduğu eşsizlik ve çağının kadınları arasında tek şair olmasıdır. Çağdaşları el-Barûdi ve es-Saâti ile beraber Aîşe Teymur’un edebî sahada ortaya koymuş olduğu eserler söz konusu dönem Mısır edebiyatının en kıymetli ve nadir eserlerini yansıtmaktadır. Abbas Mahmud Akkad, şiirlerinde “el- Barûdi’yî” ve ikinci olarak da “Saâti’yî” hariç tutarsak, Aîşe’nin şiiri, on dokuzuncu yüzyılın ortalarında Mısır edebiyatında Arap şiirinin ulşatığı en yüksek seviye olduğunu ifade etmiştir. Başörtüsüyle dolaşan Aîşe Teymur, müslüman kadınları İslâmî bir anlayışla yeniden uyanışa davet eden

dindar bir Müslüman hanım olup tüm farz ibadetlerini yerine getirdiğini anlaşılmıştır ve aile saadetinin tamamıyla kız çocuklarının terbiye ve tahsiline bağlı olduğunu ısrarla belirtmiştir. Mey Ziyâde adıyla Aîşe Teymur adlı bir kitap yazan hristiyan yazar Mari Ziyâde, şairin evinin ünlü edebiyatçıların buluşma yeri olduğunu belirterek Aîşe'yi bu toplantılarda örtülü mü yoksa örtüsüz mü bulunduğunu kesin olarak bilemediğini söylüyorsa da bunun doğru olmadığı Aîşe'nin yazdığı beyitten anlaşılmaktadır. “ Örtümün şerefi iffet sayesinde korunurum * Yaşıtlarımdan da ismetimle yücelirim” Aîşe Teymur'un hayatının her döneminde tesettüre riayet ettiği anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akkad, A.M. (1937). *Şu'arâu mısır ve bââtühum fî'l- cîli'l- mâzi*. Kahire: Mektebetü'Nehda- el-Mısıryye Yay.
- Âmir, İman.(2004). *Tahaddiyâti es-sâbit ve'l müteğayyir fî'l el- karni't tâsi'ı aşar*. Âişe Teymûr ve es'iletü'n-Nahda. Promotion Team Yay.
- Atavî, Mesud.(2009). *el-Edebü'l arabiyu'l- hadîs*. www.alukah.net.
- Bağdadî, Abdul Aziz.(2000).*el-Müfîd fî- terâcîmi's-şuârâi ve'l-üdebâi ve'l- ulemâi ve'l – fukahâ: Daru's – Şekafe*.
- Bozbaş, Gökhan.(2016)*Ortadoğu'da Bölgesel Milliyetçilikler: Mısır: Örneği*. Kamu Sosyal ve EkonomikAraştırmalar Dergisi (31) (2018)
- Cündî, Edhem (2010 -1432). *Tuhfetü'z- zaman bi- terâcîmi a'lami'l- edebi ve'l fen*: Darul Muktebis. 3.cilt
- Celal, Muhammed Samiye.(2014).*Mısır fî'l- kitabâti'l-rehhâleti'l-etrâk fî nısfî sâni mine'l- karni't-tasi'a aşere*. Mısır
- Can, Betül.(2018)*Rifa'a Rafi'et-Tahtavî ve Gerard de Nerval'in Doğu-Batı İzlenimleri*. Selçuk Üniversitesi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (39) (2018).
- Dayf, Şevki (t.y) *El-Edebü'l- arabıyyü'l- muâsır fî- mısır*. Kahire Yay.
- Emin, Kasım.(2012). *Tahrîrû'l mer'e*. Kahire: Hindavî Yay.
- Ebubekir, Ümeyye.(2004). *Tahaddiyâti es-sâbit ve'l müteğayyir fî'l el- karni't tâsi'ı aşar*. Âişe Teymûr ve es'iletü'n-Nahda. Promotion Team Yay.
- Fevvaz, Zeynep.(2014). *Ed-Durrü'l mensûr fî tabakâti'r -ribâti'l hudûr*. Kahire:2014
- Fâhûrî, Hannâ.(1396-1397).*Târihu'l-edebi'l-arabiyyi, mecelletü -külliyyetiş-şeri'a ve'd-diraseti'l-islamiyye*. Beyrut: Darul Cemil.
- Hudû, Hamid Mecid.(2000). *Mevsuatü -beyti'l-hikme-lie'lâmi'l-arap el-karnîn et-tâsi'ı aşara ve'l ısrîn*. Bağdat: Beytü'l Hikme Yay.
- Ebu Hayyân, Yusuf el- Endülüsi .(1309). *Kitâbu'l-idrâk fî' lisâni'l-etrâk*. Amira Yay.
- Heykel. Ahmed (1994). *Tetavvuru'l-edebi'l- hadîs fî- mısır*. Kahire: Daru'l- Meârif Yay.
- Hâtem, F. Mervat. (t.y) *Literature, Gender, And Nation –Building in Nineteenth – Century Egypt*.
- Hâtem, F.Mervat (2002).*Aişe Teymur: Miâtü't- teemmül fî'l Umûr*, Kahire: Mültekâ el-Mer'e ve'z-Zâkire.
- Hatem, F.Mervat(2004). *Tahaddiyâti es-sâbit ve'l müteğayyir fî'l el- karni't tâsi'ı aşar* Âişe Teymûr ve es'iletü'n-Nahda. Promotion Team Yay.
- Hatem, F. Mervat.(2013). *Journal of Arabic Literature* 44 (2013) 394-400
- İbrahim, Nebîle.(2004).*Tahaddiyâti es-sâbit ve'l müteğayyir fî'l el- karni't tâsi'ı aşar*. Âişe Teymûr ve es'iletü'n-Nahda. Promotion Team Yay.
- Kehhâle, Ömer Rıza.(1993). *Mu'cemü'l-mü'ellifîn terâcim musannifi'l-kütübü'l arabıyye*. I,Beyrut: Müessesetü'Risâle Yay.

- Korhân, Karolîn Cûtiye. (2015) *el-Alakatü 'l- mısriyyeti 'lfransiyyeti fî ahdi muhammed ali* (1805-1849).
- Kamal, Hala.(2003).*Towards a Feminist Literary Pedagogy: AISHA TAYMUR AND CHARLOTTE PERKINS GILMAN*.
- Kalyoncu, Abuzer.(2013). *Divan şîirinin nil'deki sesi ayşe teymûrî divanı*. Ankara: Akçağ Yay.
- Muğîs, Kemal.(2004). *Tahaddiyâtî es-sâbit ve 'l müteğayyir fî 'l el- karni 't tâsi 'ı aşar*. Âişe Teymûr ve es'iletü'n-Nahda. Promotion Team Yay.
- Mısri, Hüseyin Mucib.(2001). *Salât beyne'l-arabî ve'l-fursî ve't-turki*. Kahire, Darus- Sekâfe Yay.
- Özkoç, Özge.(2015). *Mısır'ın Uzun 19.Yüzyılı*. Ayrıntılı Yay.
- Ramazan, Muhammed Saîde. (1396 – 1397) *Mecelletü Külliyyetü 'ş Şeria Ve'd Dirasati 'l İslamiyye: Âişe et- Teymur ve Devrûha fî 'l el-Edebi' Nisâ fî 'l Asri 'l el- Hadis*
- Savran, Ahmet.(1991). *19.YY.Osmanlı Döneminde Yeni Arap Edebiyatı*.
- Sâda, Hüda. (2004). *Tahaddiyâtî es-sâbit ve 'l müteğayyir fî 'l el- karni 't tâsi 'ı aşar*. Âişe Teymûr ve es'iletü'n-Nahda. Promotion Team Yay.
- Serkîs, Y.E. (t.y).*Mu'cemu 'l-matbûati 'l- arabîyye ve 'l- muarrabe*. I, Kahire: Mektebe es- Sekâfiyye Ed-Diniyye Yay.
- Surbûnî, Muhammed Sabri.(2010).*el-İmparâturîyyeti 'l mısriyyeti fî 'l ahdi ismâil ve 'l tedehhulü 'l Fransiyyi* (1863- 1879) I.Cilt
- Saraç, M.A. Yekta (2014) *Türk Edebiyatının Mısır'da Unuttuğu Bir Şair: Aişe İsmet Teymur*. İlmi Araştırmalar 0 /1 (Ocak) :131-140.
- Salim, Latife Muhammed.(2004) *Tahaddiyâtî es-sâbit ve 'l müteğayyir fî 'l el- karni 't tâsi 'ı aşar*. Âişe Teymûr ve es'iletü'n-Nahda. Promotion Team Yay.
- Tevfik, Lîma.(2004). *Tahaddiyâtî es-sâbit ve 'l müteğayyir fî 'l el- karni 't tâsi 'ı aşar*. Âişe Teymûr ve es'iletü'n-Nahda. Promotion Team Yay.
- Teymur, Aişe.(1885).*Hilyetü 't-tırâz*. American university of Beyrut
- Teymur, Ahmed. (1948). *La 'bu 'l - arap*. Lecnetü Neşru'l Müeelifâtı Teymuriyye: Kahire.
- Tevfik, Necip. (1995). *Eşhuru 'l -üsrâti 'l edebîyye fî- mısır*. Kahire: Dâru'l Arabî lil – Bustânî
- Teymur, Ahmed. (2017). *Târihu 'l üsteti 't -teymûriye*. , Kahire: Hindavi Yay
- Teymur, Ahmed.(1956). *Emsa 'l- âmme Mısır*: Daru'l Kitab Arabi (2.Baskı)
- Teymur, Ahmed. (ty.). *Târihu 'l üsteti 't - Teymûriye*. (1.Baskı)
- Teymur Paşa, Ahmed (2001).*Terâcimü a'yâni 'l-karni's-sâlisil'aşer ve evâilü 'l-karni'r-râbi'aşer*. Kahire: Dâru'l Âfâku'l- Arabiyye Yay.
- Zirikli, Hayreddin. (1986). *A 'lâm kâmusu'terâcim*. I, Beyrut
- Zeyyat, Ahmed Hasan.(t.y). *Târihu 'l-edebi 'l arabî*. Kahire: Daru'n Nehdat'il- Mısır
- Ziyade, Mey. (1973). *Şairetü 't -tali'a a'işe teymûrî*. Lübnan Müessesetü Novfel Yay.
- Ziyade, Mey .(2012). *Şairetü 't -tali'a a'işe teymûrî*. Kahire: Hindavi Yay.
- Ziyade, Mey.(2012). *Bahise el-bâdiye*. Kahire: Hindavî Yay.

https://www.alukah.net/culture/0/100037.الرسالة_العونية_في_أنساب_الأسرة_التيْمورية Eriřim tarihi: 15 Mayıs 2019.

ÖZGEÇMİŞ

Neşe Erbaş, Ordu'da 1984'de doğdu. 2012 yılın'da Fars dili ve Edebiyatı bölümüne ve 2013 yılın'da Arap Dili ve Edebiyatı bölümüne başladı. 2015 yılın'da Arap Dili ve Edebiyatı bölümünden aynı zamanda da Fars Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. Eylül 2015'te Yalova Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi'nde yüksek lisans eğitimine başladı.

